

Maarit Bezemer

SUOMALAISEN LIHANKULUTUSTA KOSKEVAN KIISTAN ”VAIKEUDEN” YMMÄRTÄMINEN

Kehysanalyysi UniCafen naudanlihantarjoilun
lopettamispäätöstä seuranneesta keskustelusta

Johtamisen ja talouden tiedekunta
Pro gradu -tutkielma
Lokakuu 2021

TIIVISTELMÄ

Maarit Bezemer: Suomalaisen lihankulutusta koskevan kiistan ”vaikeuden” ymmärtäminen - kehysanalyysi UniCafen naudanlihan tarjoilun lopettamispäätöstä seuranneesta keskustelusta

Pro Gradu -tutkielma

Tampereen yliopisto

Politiikan tutkimuksen tutkinto-ohjelma

Lokakuu 2021

Tämän tutkielman aiheena on lihankulutuksen politisoituminen. Tutkimustavoitteena on ymmärtää suomalaisen lihankulutusta koskevan kiistelyn ”uppiniskaisuutta” ja ratkaisun löytymisen ilmeistä vaikeutta. Tutkielmassa tarkastellaan lihankulutuksesta käytyä mediakeskustelua sen jälkeen, kun Helsingin yliopiston ylioppilaskunnan omistaman Ylva-konsernin UniCafe-ravintolat ilmoittivat vuoden 2019 lokakuussa lopettavansa naudanlihan tarjoilun ravintoloissaan. Tutkielman teoreettinen viitekehys koostuu politisoitumista, poliittista konsumerismia ja kehysteoriaa koskevasta kirjallisuudesta. Näiden pohjalta laadittiin seuraavat tutkimuskysymykset keskustelun keskeisten ulottuvuuksien analysoimiseksi: mikä tekee lihan kuluttamisesta ongelmallista (siis poliittista), kenelle kuuluu ongelmanratkaisuvastuu, miten keskustelun osapuolet määrittävät itsen ja vastapuolen sekä kuka vaikuttaa keskustelun agendan määräytymiseen. Näihin kysymyksiin vastaaminen auttaa ymmärtämään, miksi ”lihakysymys” on paitsi politisoitunut, myös hyvin polarisoitunut. Vastuukehyskiä ja keskustelun agendan määräytymistä tarkastelemalla nähdään samalla, miten UniCafen naudanlihan tarjoilun lopettamispäätös ja sitä seurannut keskustelu vertautuvat poliittisen konsumerismin eri muotoihin.

Tutkielman yhtenä perusolettamuksena on kognitiivisen kehysteorian mukainen ajatus ”kehyksistä” sellaisina mentaalisisinä muisti- tai tietorakennelmina, joiden avulla prosessoidaan informaatiota ja annetaan merkityksiä, ja jotka muokkaavat ja rajoittavat yksilön ymmärrystä ja selittävät siten konfliktitilanteiden usein vääristynyttä dynamiikkaa. Tällaisten ongelmanratkaisua, ratkaisuvastuuta sekä itsen identifioitumista ja ”toisen” kategorisoimista koskevien kehysten näkyväksi tekeminen ja tiedostaminen edesauttaa ratkaisun löytämistä kiistatilanteissa. Osapuolten käyttämien kognitiivisten kehysten paikantamisessa auttaa puolestaan tutkielman tutkimusmenetelmänä käytetty kehysanalyysi, jota käytettiin tässä kvalitatiivisen sisällönanalyysin metodeihin yhdistellen. Aineisto koostui kokoelmasta UniCafen päätöstä seuranneita uutisartikkeleita sekä poliittisten toimijoiden ja kansalaisten kirjallisia ja suullisia kannanottoja, joita valittiin yhteensä 40 kappaletta.

Tutkielman keskeisin tulos on, että lihakiistan vaikeutta selittävät tietyt perustavat eroavaisuudet ja vastakkaisuudet niissä osapuolten käyttämässä kehyksissä, joista käsin he osallistuivat lihankulutusta koskevaan keskusteluun. Nämä erot sisältyivät niin ongelmanmäärittelyä ja vastuuta koskeviin kehyskiin kuin siihen, millaista tietoa osapuolet hyödynsivät sekä millaisena itse ja ”toinen” miellettiin. Näiden kehysten ja niihin sisältyvien erojen paikantaminen tekee näkyväksi sen, miten lihakiistan dynamiikkaa voitaisiin mahdollisesti korjata ratkaisun löytämiseksi tulevaisuudessa. Samalla todettiin, että UniCafen rajoituspäätöstä parhaiten luonnehtimaan sopisi kenties yritysaktiivisuuden käsite. Täysin perinteistä kuluttajalähtöistä, ”alhaalta ylös” suuntautuvaa, yrityksiin kohdistuvaa poliittista konsumerismia se ei nimittäin vaikuttanut edustavan.

Avainsanat: Lihankulutuksen politisoituminen, poliittinen konsumerismi, tuotteen politiikka, kehysteoria, UniCafe

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -ohjelmalla.

Sisällys

1. Johdanto.....	1
2. Teoreettinen viitekehys.....	6
2.1. Mistä politisoitumisessa on kyse?.....	6
2.2. Kulutuksen politisoitumista selittävät yhteiskunnalliset muutokset.....	9
2.3. Poliittisen konsumerismin tyypit ja tunnuspiirteet.....	12
2.4. Kehysteoria.....	17
3. Aineisto ja tutkimusmenetelmä.....	23
3.1. Aineisto.....	23
3.2. Kehysanalyysi tutkimusmenetelmänä.....	24
3.3. Laadullinen sisällönanalyysi osana kehysanalyysyä.....	28
4. Analyysi.....	32
4.1. Ongelmanmäärittelyt.....	32
4.1.1. Lihan kuluttamisen ongelmat.....	32
4.1.2. Lihankulutuksen rajoittamisen ongelmat.....	35
4.1.3. Lihankulutus tai sen rajoittaminen eivät näyttäydy ongelmallisina.....	47
4.2. Vastuukehykset: käsitykset ongelmanratkaisuvastuusta.....	49
4.2.1. Vastuu yksilöllä.....	50
4.2.2. Vastuu yrityssectorilla ja elinkeinoelämällä.....	52
4.2.3. Vastuu julkisella vallalla.....	55
4.2.4. Vastuu kansainvälisillä tai globaaleilla, muilla kuin suomalaisilla toimijoilla.....	59
4.3. Identiteetti- ja ihmissuhdekehukset.....	61
4.3.1. ”Lihankuluttajat”: itsen ja toisen määrittely.....	62
4.3.2. ”Rajoittajat”: itsen ja toisen määrittely.....	65
4.4. Agendan määrittely.....	66
5. Johtopäätökset.....	71
Lähdeluettelo.....	82

1. Johdanto

Tieteellinen tutkimus on johdonmukaisesti osoittanut eläintaloudella olevan merkittäviä negatiivisia seurauksia ympäristölle ja ilmastolle. Yhdistyneiden kansakuntien (YK) elintarvike- ja maatalousjärjestö FAO on kotieläintalouden ilmastovaikutuksia käsittelevässä, laajaa huomiota saaneessa raportissaan (Gerber et al. 2013) arvioinut kotieläintalouden olevan vuosittain vastuussa noin 14,5 prosentista kaikista ihmisen aiheuttamista hiilidioksidipäästöistä. Tämä määrä vastaa suurin piirtein kaiken maapallolla tapahtuvan auto-, juna-, laiva- ja lentoliikenteen pakokaasupäästöjä (Allen 2020). Saman raportin mukaan kotieläintalouden tuottamista päästöistä selkeästi suurin osa, noin 65 prosenttia, on seurausta nautakarjataloudesta, jossa eniten päästöjä aiheuttavat puolestaan rehun tuotanto ja prosessointi sekä märehitijöiden suolistokäyminen. (Gerber et al. 2013).

Vaikka FAO:n raportti on kotieläintaloutta ja ympäristöä käsittelevän kirjallisuuden siteeratuimpia, 14,5 prosentin lukua on myös kritisoitu. *Worldwatch*-instituutin laatiman vastineen mukaan kotieläintalous on vastuussa vähintään 51 prosentista kaikista ihmisen aiheuttamista kasvihuonekaasupäästöistä. Ero lukujen välillä selittyy *Worldwatch*-instituutin raportin toisena laatijana toimineen Jeff Anhangin mukaan sillä, että FAO:n raportti jättää laskelmissaan useita seikkoja huomioimatta. Merkittävin tällainen seikka on menetetty hiilen sitoutuminen karjankasvatukseen liittyvän metsien raivauksen seurauksena. *Worldwatch*-instituutin raportissa tunnustetaan ja korjataan monia muitakin kotieläintalouteen liittyviä lukuja ja hiilidioksidipäästöjen lähteitä, jotka FAO:n katsotaan sivuuttaneen tai arvioineen väärin. Näitä ovat esimerkiksi karjan ja metaanin todelliset lukumäärät, karjatalouden (epä)tehokkuus kehittyvissä maissa, kalanviljely kokonaisuudessaan sekä eläinperäisten tuotteiden viileäsäilytyksestä aiheutuvat päästöt. Siitä, mikä päästöjen tarkka prosentuaalinen osuus globaalista kokonaispäästömäärästä on, päästään tuskin yksimielisyyteen, mutta esimerkiksi YK:n yleiskokous sekä YK:n kasvatus-, tiede- ja kulttuurijärjestö Unesco ovat omissa arvioissaan pitäneet 51 prosentin arviota uskottavampana. (Foer 2019, 247–255.)

Lihan tuotantoon liittyy suurten päästömäärien lisäksi liuta epäsuorempia ilmasto- ja ympäristöongelmia, joista ainakin osa on pyritty huomioimaan esimerkiksi juuri edellä mainituissa *Worldwatch*-instituutin kokonaispäästölaskelmissa. Nämä ongelmat koskevat maankäyttöä ja maaperän eroosiota, metsäkatoa ja aavikoitumista, veden kulutusta, biodiversiteetin tuhoutumista ja esimerkiksi vesistöjen rehevöitymistä (Lang 2010; Vinnari & Tapio 2011). Maapallon asuttavasta maaperästä jopa puolet käytetään maatalouden tarkoituksiin, ja tästä peräti kaksikolmasosa käytetään eläinten laiduntamiseen ja rehun tuotantoon. Samaan aikaan liha ja maito ovat vastuussa vain noin 18 prosentista globaalista kalorituoannosta kasvipohjaisten ruoka-aineiden ollessa

vastuussa lopusta 82 prosentista. (Ritchie 2019.) Lihan tuotanto on perustavanlaatuisella tavalla tehotonta, sillä yhden eläinperäisen kalorin tuottamiseen vaaditaan moninkertainen määrä kasviperäisiä kaloreita (Friedrich 2018). Näin ollen lihakysymys on linkitetty myös sellaisiin globaaleihin kysymyksiin kuin ruokaturva (*food security*) ja nälänhätä (ks. esim. Oppenlander 2012). Varallisuuden lisääntyessä ja maailmanlaajuisen elintason noustessa sekä maapallon väkiluvun jatkaessa kasvua kohti kolmenkymmenen vuoden päähän ennustettua 9,7 miljardia, lihan kysynnän voidaan lähes varmuudella todeta jatkavan kasvuaan (UN 2019; Vinnari & Tapio 2011, 49). Joidenkin ennusteiden mukaan lihan kysyntä tulee vuoteen 2050 mennessä tuplaantumaan siitä, mitä se oli vielä noin kaksikymmentä vuotta sitten vuonna 2000 (Gates 2013).

Suomalaisessa lihankulutusta koskevassa keskustelussa kantautuu toisaalta vahvasti näkemys, jonka mukaan kotimaista lihakeskustelua ei tulisi pohjustaa globaaleilla uhkakuvilla, sillä ne eivät päde Suomessa. Suomalaisesta naudanlihasta selkeästi suurin osa syntyy maidontuotannon sivutuotteena, jolloin ilmastokuorman voidaan ajatella olevan pienempi verrattuna puhtaasti pihvikarjan tuotantoon. Lisäksi nautojen ruokinnassa käytetään Suomessa paljon nurmirehua vilja- ja soijarehun sijaan - nurmet sitovat tehokkaasti hiiltä, suojelevat maata eroosiolta ja parantavat maan rakennetta. Tämän lisäksi etenkin pohjoisemman Suomen nurmilohkoista iso osa soveltuu huonosti tai ei lainkaan muuhun kuin rehun tuotantoon. Kotieläintuotannosta luopumisen pelätään myös vähentävän avointa peltomaisemaa, hävittävän monia biotooppeja ja heikentävän siten luonnon monimuotoisuutta. (Ripaoja, Söderkuntalahti & Kuuskoski 2019; Karttunen, Kuhmonen & Savikurki 2019, 32–36.) Ottaen kuitenkin huomioon kansainväliset ja globaalit foorumit, joilla Suomikin on sitoutunut yhteisesti laadittuihin ilmastopoliittisiin tavoitteisiin, sekä huomioiden maailman yleisesti ottaen yhä rajattomamman ja keskinäisriippuvaisemman toimintalogiikan, on nähdäkseen paitsi perusteltua myös välttämätöntä pohtia kotimaista lihantuotantoa ja suomalaisia kulutustottumuksia myös globaalien kehityskulkujen ja tulevaisuusskenaarioiden valossa.

Lihantuotantoon liittyy monisäikeisiä syy–seuraus-suhteita, joista tutkijatkaan eivät toistaiseksi ole päässeet täyteen yksimielisyyteen. Puhtaasti järkiperäisistä asioista ei sitä paitsi ole edes kyse - yksilötasolla lihaa ja kotieläintuotantoa koskevien asioiden merkityksellistämässä tunteilla vaikuttaa olevan erityisen suuri merkitys (Nijland, Aarts & van Woerkum 2018, 4). ”Lihakysymyksestä” on näin ollen ymmärrettävästi tullut kiinteä, pysyvä ja kiistelty osa nykyajan ilmasto- ja ympäristökeskustelua. Akateemisessa maailmassa ja etenkin politiikan tutkimuksen piirissä se on kuitenkin vielä verraten kartoittamatonta aluetta. Lihan poliittisuutta ja tarkemmin lihan kulutuksen politisoitumista on aivan erityisen tärkeää ymmärtää, sillä aiheen sensitiivisyyden takia perinteisten poliittisten toimijoiden on ollut vaikeaa tehdä aihetta koskevia avauksia, vaikka niitä juuri

tarvitaan kansallisten ja kansainvälisten ympäristösitoumusten saavuttamiseksi (Karttunen et al. 2019, 30).

Lihan kulutusta koskeva julkinen keskustelu kuohuttaa tunteita paitsi Suomessa, myös kansainvälisesti, ja vegaanisen ruokavalion suosion yhtäältä kasvaessa on alettu nähdä myös lukuisia lihan kulutusta puoltavia ”protesteja”. Näin kävi esimerkiksi lontoolaisilla vegaanimarkkinoilla vuoden 2019 heinäkuussa yksittäisen protestoijan ilmaantuessa paikalle syömään ei-kypsennettyä, päätöntä oravaa väkijoukkojen järkytykseksi (Gorvett 2020). Vuonna 2018 torontolainen kokki otti puolestaan kantaa ravintolansa ulkopuolella järjestettyihin, viikoittaisiin veganismia puoltaviin mielenosoituksiin siirtämällä lihanleikkuupöydän ravintolan ikkunan eteen ja ryhtymällä leikkaamaan lihakimpaletta mielenosoittajien katseiden alla. Tapaus kiinnitti niin kanadalaisen kuin kansainvälisen median huomion ja nostatti laajan ruokaväittelyn maassa - kiitosta keräsivät paitsi protestoijat, myös liharuokien puolesta kantaa ottanut ravintoloitsija. (Marsh 2018.)

Kyse ei siis ole enää vain vegaanien ja eläinoikeusaktivistien kannanotoista, joita on ajan saatossa nähty useita, vaan tilanne vaikuttaa äityneen molemminpuolisen turhautumisen taistelutantereeksi. Liha on ollut poliittista jo pitkään, mutta siinä missä vielä esimerkiksi 80-luvulla pohdittiin lähinnä eläinten hyvinvointia, ilmastokriisi on tuonut keskusteluun täysin uuden vireen: 2010-luvun ruokakeskustelu kiinnittyi vahvasti yhtäältä vastuullisuuden, eettisyyden ja ilmastonmuutoksen torjumisen sekä toisaalta valinnanvapauden ja elinkeinojen ja identiteettien säilyttämisen tematiikkaan (Radio Suomi Helsinki 2019; Ykkösaamu 2019). Myös tämän tutkielman aiheenvalintaa siivittivät ennen kaikkea globaalia ekologista kestävyttä koskevien pohdintojen mielenkiintoisuus, ajankohtaisuus ja tärkeys. Voisi jopa väittää, että se, miten ruokaa tuotetaan, on yksi tärkeimpiä nyky-yhteiskunnan kohtaamia ympäristökysymyksiä (Friedrich 2018).

Tarkastelen tässä tutkielmassa Suomessa laajalti uutisoitua tapausta, jossa Helsingin yliopiston ylioppilaskunnan omistaman Ylva-konsernin UniCafe-ravintolat ilmoittivat lopettavansa naudanlihan tarjoilun. Ilmoitus tehtiin vuoden 2019 lokakuussa, ja se sai aikaan kiivasta mediakeskustelua. Tutkielmani tarkoitus on selvittää, *miten UniCafe-tapauksesta käytyyn keskusteluun osallistuneet merkityksellistivät ja määrittivät (toisin sanoen ”kehystivät”) lihan kulutukseen liittyvää problematiikkaa*. Tutkimuksen tavoitteena on ymmärtää ja avata ”lihakiistan” vaikeutta. Tekemällä näkyväksi ja ymmärtämällä kehyksiä, joista käsin konfliktin osapuolet käyvät keskustelua, luodaan mahdollisuuksia yhteisen aaltopituuden löytämiseksi jatkossa. Kehysteoria on paljolti käytetty työkalu neuvottelun- ja konfliktitutkimuksessa (Dewulf et al. 2009) ja soveltuu siksi myös lihan kulutusta koskevan julkisen debatin (jota voisi nähdäkseni luonnehtia konfliktiksikin) tutkimiseen.

Kehysteorian ohella analyysin tulokulmaa rajaa poliittista konsumerismia koskeva teoria. Oletuksena on, että kulutuksen sekä yksilön (kuluttajan), yritysten ja tuottajien sosiaalisen vastuun käsittely on keskeisessä osassa lihankulutusta koskevaa keskustelua. UniCafen päätöstä seuranneen keskustelun voitaisiin tällöin todeta ilmentävän diskursiivista poliittista konsumerismia: diskursiivisuudella viitataan sellaiseen poliittisen konsumerismin tyyppiin, jossa pyritään muuttamaan ihmisten kulutusta ja yritysten sosiaalista vastuuta koskevia näkemyksiä *kommunikaation* ja *keskustelun* keinoin (Micheletti & Stolle 2013, 170–171). Poliittisella kuluttamisella tai konsumerismilla (*political consumerism*) puolestaan tarkoitetaan tiivistettynä sellaista markkinoilla tapahtuvaa arvolutautunutta kulutuskäyttäytymistä, jolla pyritään vaikuttamaan yhteiskunnan eri osa-alueita koskeviin kysymyksiin (Micheletti 2003, 2).

Kehyksiä jäsentämällä analysoidaan siis samalla, millaista diskursiivinen poliittinen konsumerismi mahdollisesti oli UniCafe-tapauksen yhteydessä käydyssä lihan kulutusta koskevassa julkisessa keskustelussa. Poliittista konsumerismia ja kehyksiä koskevaa teoriaa yhdistelemällä etsitään vastauksia siihen, *mikä tekee lihan kuluttamisesta ongelmallista (siis poliittista), kenelle kuuluu ongelmanratkaisuvastuu ja kuka vaikuttaa keskustelun agendan määräytymiseen*. Lisäksi tarkastellaan, *miten keskustelun osapuolet identifioituvat ja mahdollisesti kategorisoivat ”vastapuolen”*. Näihin kysymyksiin vastaaminen auttaa ymmärtämään, *miksi ”lihakysymys” on paitsi politisoitunut, myös hyvin polarisoitunut ja vaikea*, ja vie siten lähemmäs tulevaisuuden ruokapolitiikkaa koskevien ongelmien ratkaisua.

Käsillä olevan tutkielman keskeisiä käsitteitä ovat poliittinen konsumerismi ja politisoituminen. Hyödynnän eritoten poliittiseen konsumerismiin laajalti perehtyneen ruotsalaistutkija Michele Michelettin (ks. esim. 2003, 2013) töitä. Politisoitumisen käsitettä on politiikan tutkimuksessa käytetty laajalti ja hyvin moninaisissa asiayhteyksissä, ja avaan politisoitumisen merkityksiä hyödyntämällä muuan muassa Edgar Granden ja Swen Hutterin (2016) kattavaa teoretisointia aiheesta. Analyysimenetelmänä toimii kehysanalyysi, ja tarkastelen myös sitä koskevaa tutkimusta ja siitä laadittuja erilaisia tieteenfilosofisia typologioita hahmottaakseni lukijalle tämän opinnäytetyön paikkaa kehysteorian laajassa tutkimuskentässä. Aineistonani toimivat UniCafe-tapauksesta laaditut haastattelut, lausunnot, lehdistötiedotteet ja uutisartikkelit. Analysoin aineistoa Art Dewulf in et al. (2009) paikantamien erilaisten kehystyyppien avulla, joita ovat asia-, identiteetti- ja ihmissuhdekehukset. Näiden lisäksi olen johtanut poliittista konsumerismia käsittelevästä kirjallisuudesta kaksi muuta - ongelmanratkaisuvastuuta ja agendan määräytymistä koskevaa - kehystä, joilla jäsentää keskustelun keskeisiä ulottuvuuksia.

Aloitan teoriaosuuden politisoitumisen määrittelyllä, jota pyrin lähestymään etenkin kulutusvalintojen politisoitumisen tulokulmasta. Siirryn sitten avaamaan sellaisia yhteiskunnallisia

kehityskulkuja, jotka selittävät poliittisen konsumerismin ja ”kuluttajakansalaisuuden” nousua ja roolia poliittisessa keinovalikoimassa. Jatkan teoriaosuutta erittelemällä ja havainnollistamalla poliittisen konsumerismin eri ilmenemismuotoja. Teoriaosuuden viimeisessä luvussa avaan kehysteorian keskeisimpiä näkemyksiä ja niiden soveltamista tämän tutkielman tarkoituksiin. Kolmannessa luvussa avaan tutkielman analyysimenetelmänä toimivan kehysanalyysin lähtökohtia, jonka jälkeen kerron sen vaiheittaisesta, käytännön toteutuksesta sisällönanalyysin keinoin. Tarkastelen UniCafen päätöstä seurannutta keskustelua neljän eri ”kehysten” kautta, jotka tiivistän omiksi tutkimuskysymyksikseen kolmannessa luvussa. Nämä kehykset liittyvät lihakeskustelussa ilmeneviin ongelmanmäärittelyihin, keskustelun osapuolten identifioitumiseen ja osapuolten välille muodostuvaan asetelmaan, käsityksiin ongelmanratkaisuvastuusta sekä lihan kulutusta koskevan keskustelun agendan määräytymiseen. Neljäs luku koostuu aineiston analyysistä, jonka pohjalta vastaan tutkimuskysymyksiini tutkielman johtopäätösluvussa.

2. Teoreettinen viitekehys

2.1. Mistä politisoitumisessa on kyse?

Politisoitumisen käsitettä on käytetty politiikan tutkimuksessa monissa erilaisissa asia- ja merkitysyhteyksissä. Eurooppalaista integraatiota tutkineet Edgar Grande ja Swen Hutter jaottelevat politisoitumisen ulkoiseen (*external*) ja sisäiseen (*internal*) politisoitumiseen. Ulkoisella politisoitumisella tarkoitetaan poliittisen järjestelmän - siis politiikan, poliittisten puolueiden ja valtionjohdon (*government*) - (toiminta-)alan laajentumista suhteessa muihin yhteiskunnallisiin järjestelmiin tai alajärjestelmiin, joita ovat esimerkiksi talous ja hallintojärjestelmät (vastaavassa järjestyksessä). Ulkoisen politisoitumisen käsitettä on hyödynnetty etenkin poliittista taloutta käsittelevässä kirjallisuudessa. (Grande & Hutter 2016, 7.)

Sisäisellä politisoitumisella viitataan puolestaan poliittisen järjestelmän sisällä tapahtuvaan ”konfliktin piirin” laajentumiseen. Tämä määritelmä jättää avoimeksi poliittisten toimijoiden, poliittisen keinovalikoiman, poliittisten toiminta-areenoiden ja poliittisten toimijoiden keskinäisten suhteiden määrittelyn. (Mt., 7.) Koska poliittinen konsumerismi korostaa markkinoiden, yritysten ja jopa perhe-elämän roolia politiikassa (Micheletti & Stolle 2013, 2), lienee perusteltua todeta, että tuotteiden politisoitumisessa ja poliittisessa kuluttajuudessa on, ainakin jossain määrin, kyse ulkoisesta politisoitumisesta. Poliittinen konsumerismi haastaa monia politiikan tutkimuksen perinteisiä jakoja koskien yksityistä ja julkista sekä epäpoliittista ja poliittista, ja siksi politisoitumisenäkökulma kuluttamiseen on erityisen mielenkiintoinen. Kulutusvalintojen politisoituminen käytännössä hävittää perinteisen jakolinjan poliittisen ja taloudellisen sfäärin välillä, ja tekee markkinoista politiikan areenan (Micheletti 2003, 2).

Politisoitumisen käsitettä voidaan lähestyä myös hieman eri tavalla, kuten Pieter De Wilde ja Michael Zürn (2012) ovat tehneet. Heidän mukaansa politisoituminen tarkoittaa minkä tahansa asian viemistä - tai kysyntää sen viemiselle - politiikan kenttään. Siinä on pohjimmiltaan kyse epäpoliittisen asian muuttamisesta/muuttumisesta poliittiseksi. Toisin sanoen politisoituminen tarkoittaa tietyn asian tekemistä julkisen sääntelyn ja/tai julkisen keskustelun kohteeksi. Tätä määritelmää seuraa lähtökohtaisesti myös oma tutkielmani. De Wilde ja Zürn hyödyntävät omassa eurooppalaista integraatiota käsittelevässä artikkelissaan lisäksi Colin Hayn (2007) tekemää politisoitumisprosessin jäsentelyä: politisoitumisen voidaan katsoa muodostuvan kahdesta toisiaan ajallisesti seuraavasta vaiheesta, joita ovat I) asioiden siirtyminen ”välttämättömyyden” (*necessity*) tai yksityisen piiristä julkisen piiriin ja II) niiden siirtyminen julkisesta sfääristä valtiollisen (*governmental*) päätöksenteon sfääriin. (De Wilde & Zürn 2012, 139–140.) Paitsi että poliittinen konsumerismi hävittää jakolinjan poliittisen ja taloudellisen sfäärin välillä, on olennaista huomata, että se niin ikään hävittää jakolinjan

myös julkisen ja yksityisen välillä: yksityisillä, henkilökohtaisilla (kulutus)valinnoilla katsotaan aina olevan poliittisia seurauksia. Näin ollen yksityinen ja julkinen toiminta on perustavanlaatuisella tavalla yhteen kytkettyä, eikä poliittisia hyveitä voida erotella yhteisön tai yksityiselämän hyveistä. (Micheletti 2003, 2.) Tämän näkökulman valossa Hayn (2007) politisoitumisprosessin ensimmäinen vaihe - asian siirtyminen yksityisen piiristä julkisen piiriin - on häilyvä.

Politisoitumisen kohteena voivat olla niin päätöksentekoprosessit (*politics*) kuin itse päätösten sisältö (*policy*). Myös kokonaiset päätöksentekoinstituutiot ja niiden normatiiviset, institutionaalista järjestystä säätelevät viitekehykset (*polity*) voivat politisoitua. Politisoitumisen ”toimijoita” (*agents*) ovat De Wilden ja Zürnin mukaan kaikki sellaiset henkilöt tai ryhmittymät, jotka osallistuvat poliittisiin prosesseihin, kuten esimerkiksi poliitikot, asiantuntijat, eturyhmät, joukkotiedotusvälineet ja poliittisia protesteja järjestämään kykenevät henkilöt. (De Wilde & Zürn 2012, 140.) De Wilden ja Zürnin ajattelu ei kuitenkaan täysin kata joitain poliittisen konsumerismin kannalta olennaisia seikkoja. Poliittisessa konsumerismissahan on kyse yhtäältä *kulutuksen itsensä* ja toisaalta *yksittäisten tuotteiden* politisoitumisesta, eikä niinkään päätöksentekoprosessien, -instituutioiden tai tiettyjen päätösten sisällön politisoitumisesta. Poliittinen konsumerismi sisältää myös hieman perinteisestä poikkeavan käsityksen poliittisesta osallistumisesta ja toimijuudesta. Poliittisen konsumerismin ajatusten mukaisesti jokainen yksittäinen kansalainen osallistuu jokapäiväisillä menettelytavoillaan niin paikallisen kuin globaalin tason poliittisiin prosesseihin (Micheletti 2003, 2).

Kuten todettua, poliittinen konsumerismi ja niin kutsutut ”poliittiset kuluttajat” (jotka määrittelen tarkemmin luvun lopussa) rikkovat perinteisen julkinen–yksityinen-dikotomian, joka on perinteisesti kategorisoinut ihmiset poliittisiksi toimijoiksi (kansalaisiksi, engl. *citizen*) ja yksityisiksi toimijoiksi (kuluttajiksi ja perheenjäseniksi) (Mt., 4–5). Näin ollen kuka tahansa yksittäinen/yksityinen henkilö tulisi nähdä potentiaalisena politisoitumisen toimijana.

Vaikka tämän tutkielman tarkoituksena ei ole mitata lihan kulutuksen politisoitumisen astetta tai intensiteettiä sinällään, politisoitumiselle on kehitetty joitakin indikaattoreita, joiden avaaminen on hyödyllistä ilmiön ymmärtämisen kannalta. De Wilde ja Zürn paikantavat EU-aiheisessa tutkimuksessaan kolme eri politisoitumisen indikaattoria, jotka ovat kasvava tietoisuus (*awareness*), mobilisaatio ja polarisaatio. Tietoisuudella viitataan kansalaisten lisääntyvään kiinnostuneisuuteen ja osallistuneisuuteen koskien kyseistä asiaa. Mobilisaatiolla tarkoitetaan puolestaan konfliktiin käytettyjen resurssien ja konfliktiin osallistuvien poliittisten toimijoiden määrää. Lopulta, polarisaatio viittaa kollektiivisia hyödykkeitä (*collective goods*) koskevien ristiriitaisten vaatimusten samanaikaiseen olemassaoloon ja esiintymiseen, tällaisten vaatimusten jyrkkyyteen ja

monivivahteisempien tai alikehitettyjen/-kehittyneiden (*underdeveloped*) ajatusten ehtyneisyyteen (*depletion*). (De Wilde & Zürn 2012, 140.)

Myös Grande ja Hutter tarkastelevat politisoitumista kolmen eri ulottuvuuden kautta. He painottavat, että käytettiin mitä politisoitumisen määritelmää tahansa, politisoituminen on monitahoinen prosessi. Grande ja Hutter lähtevät liikkeelle Elmer Schattschneiderin (1957) politiikan määritelmästä, jonka mukaan *konflikti* on politiikan avainkomponentti. Schattschneider piti politiikan keskeisimpinä ulottuvuuksina näin ollen konfliktin intensiteettiä, näkyvyyttä, suuntaa ja laajuutta. Grande ja Hutter juontavat tästä politiikan määritelmästä politisoitumisen kolme käsitteellistä ulottuvuutta, jotka ovat näkyvyys (*issue salience*), toimijoiden joukon laajeneminen (*actor expansion*) ja polarisaatio (*polarisation*). Näistä näkyvyys on politisoitumisen olennaisin ulottuvuus, sillä jos asia ei ole julkisen väittelyn kohteena, politisoituminen on mahdollista vain hyvin rajallisessa määrin, jos lainkaan. (Grande & Hutter 2016, 8.)

Toimijoiden joukon laajenemisella Grande ja Hutter tarkoittavat julkisiin väittelyihin osallistuvien erilaisten toimijatyypin (*types of actors*) kasvavaa määrää. He argumentoivat, että jos julkiseen keskusteluun osallistuu vain hyvin rajallinen määrä (eliittitason) toimijoita, asia ei voi politisoitua määräänsä enempää. Tässä yhteydessä on tärkeää hahmottaa kunkin asiakysymyksen kannalta olennaisimmat politiikan tekemisen areenat ja tarkastella, laajeneeko toimijoiden joukko areenoiden sisällä vai niiden halki - siis osallistuuko väittelyyn saman toimijatyypin alati kasvava joukko (esimerkiksi hallituksessa istuvat päätöksentekijät) vai osallistuuko siihen yhä useampi erilainen toimijatyypin (hallituksen lisäksi esimerkiksi opposition edustajat ja kansalaiset). (Mt., 9.) Poliittisen konsumerismin kannalta olennaisin politiikan areena on epäilemättä markkinat; tämä tutkielma selvittää sitä, pyritäänkö lihan kulutuksen politisoitumiseen etsimään ratkaisuja markkinoilta vai kenties muualta.

Kolmas politisoitumisen ulottuvuus, polarisaatio, kuvaa konfliktin intensiteettiä. Korkea politisoitumisen taso vaatii paitsi näkyvyyttä ja laajan toimijoiden joukon, myös selkeästi toisistaan eriävien näkemysten esiintymistä siten, että keskustelusta on tunnistettavissa vastakkaiset leirit. Kuten todettua, näkyvyys on Granden ja Hutterin mukaan politisoitumisen ulottuvuuksista välttämättömin. Toisin sanoen asian täytyy ylittää tietty näkyvyyden aste, jotta sitä voidaan ylipäättään pitää politisoituneena. Tätä politisoitumisen ulottuvuutta ei voi korvata kahdella muulla ulottuvuudella. Toimijoiden joukon laajeneminen ja polarisaatio sen sijaan voivat korvata toisiaan jossain määrin. Grande ja Hutter eivät siis katso, että näkyvä, polarisoitunut väittely pienen, johtotason poliitikoista koostuvan ryhmän piirissä olisi sen enempää tai vähempää politisoitunut kuin näkyvä, ei-polarisoitunut keskustelu laajan toimijajoukon välillä. Granden ja Hutterin typologia

mahdollistaa sekä erilaisten politisoitumisen tyyppien laadullisen tarkastelun että politisoitumisen tason määrällisen mittaamisen. (Grande & Hutter 2016, 9–11.)

Ostopäätöksiin sisältyy monia sosiaalisia, eettisiä ja poliittisia kysymyksiä pelkän taloudellisen ulottuvuuden sijaan. Micheletti (2003) mukaan enemmistö meistä ei kuitenkaan tietoisesti ajattele ”tuotteen politiikkaa” (*politics of a product*), sillä se on usein näkymätöntä. Tällöin on varsin helppo yksinkertaisesti olettaa, että tuotteet, joita ostamme, on tehty omien eettisten standardiemme mukaisesti. (Micheletti 2003, ix.) Sosiologi Saara Kupsala (2019) toteaa väitöskirjassaan, että kulutustilanteissa ei tavallisesti tule ärsykejä, jotka saisivat ajattelemaan esimerkiksi lihatuotteiden alkuperää ja niihin mahdollisesti liittyviä ongelmia. Tämä johtuu siitä, että eläintä muistuttavat piirteet on häivytetty ja piilotettu moninaisten eri prosessointivaiheiden, kuten marinadien ja pakkausten, avulla. (Sirén 2019a.) Mielenkiintoista kyllä, supermarketikävijät pitivät Kupsalan tutkimuksessa eläimen alkuperästä muistuttavia tuotteita, kuten sisäelimiä, kieltä ja luita usein jopa inhottavina ja aktiivisesti välttivät niitä, vaikka tässä havaittiin selkeitä kuluttajaryhmien ja sukupolvien välisiä eroja (Kupsala 2019, 72).

Kulutus politisoituu, kun kuluttajat ottavat osavastuun itselleen tietystä yhteiskunnallisesta ongelmasta, kuten ilmastonmuutoksesta ja alkavat liittää kulutuskäytäntöihin ja -päätöksiin poliittisia merkityksiä (Chen 2019, 2). Tuotteen politiikka tulee näkyväksi, kun kansalaiset antavat sille julkista merkitystä ja ryhtyvät ymmärtämään, kuinka tuotteen politiikka vertautuu heidän omaan elämänsä katsomukseensa. Kun yksilö toimii tällaisten harkintojen pohjalta, häntä kutsutaan poliittiseksi kuluttajaksi (*political consumer*). (Micheletti 2003, ix.) Poliittiset kuluttajat voivat toimia yksittäin tai kollektiivisesti (mt., 2), mutta olennaista tuotteen politisoitumisessa vaikuttaisi olevan sen tapahtuminen ”alhaalta ylöspäin” - siis kansalaislähtöisesti usein irrallaan poliittisista eliiteistä (Micheletti & Stolle 2013, 135).

2.2. Kulutuksen politisoitumista selittävät yhteiskunnalliset muutokset

Globalisaatio ja yksilöllistymiskehitys (*individualization*) ovat kaksi poliittisessa maisemassa tapahtunutta muutosta, jotka auttavat selittämään, miksi kansalaiset ovat kokeneet tarvetta ”ottaa politiikka omiin käsiin” luomalla uusia vastuunottamisen areenoita. Poliittisen konsumerismin nousun ymmärtäminen vaatii poikkitieteellisen lähestymistavan, sillä kuten todettua, poliittinen konsumerismi rikkoo monia perinteisiä, tieteenalojen sisäisiä ja välisiä jakoja. Micheletti tunnistaa liudan teoreettisia konsepteja eri tieteenaloilta, joilla poliittisen konsumerismin nousua on pyritty selittämään. Poliitiikan tutkimuksen piirissä on hyödynnetty *hallinnan (governance)* ja *postmodernismin* käsitteitä. Sosiologit ovat hyödyntäneet *ekologisen* ja *refleksiivisen modernisaation* sekä *riskiyhteiskunnan* käsitteitä. Taloustieteissä ilmiötä on puolestaan tarkasteltu poliittisen

konsumerismin ”*instituutioiden*” avulla, joilla viitataan erilaisiin tuotekampanjoihin ja -sertifikaatteihin ja näiden uskottavuuteen. Käsitteitä yhdistää punaisena lankana perinteisen poliittisen hallinnan ja kansallisvaltion vaikeus ratkaista uudenlaisia, globaaleja ongelmia ja vastata kansalaisten muuttuneisiin tarpeisiin. (Micheletti 2003, 4–11.)

Uusien globaalien aikakauden ongelmien, kuten ilmastonmuutoksen ja ihmisoikeusrikkomusten ratkaiseminen vaatii Michelettin mukaan uudenlaisia politiikan muotoja, joissa poliittiseen järjestelmään sisällytetään sellaisia toimijoita ja instituutioita, jotka ovat perinteisesti jääneet sen ulkopuolelle. Tästä on seurannut se, että koko politiikkakäsitys on täytynyt muotoilla uudelleen. Poliittikan tutkimuksen hallintateoria heijastaa tätä uudenlaista ymmärrystä politiikasta ja poliittisen järjestelmän roolista siinä. Se tunnustaa sen, että poliittinen maisema on muuttunut dramaattisesti -niinkin, että valtio ei välttämättä ole enää ensisijainen ja johtava toimija politiikassa, vaan tehtävät ja vastuu jaetaan ja koordinoidaan vähemmän tavanomaisin keinoin monikerroksisissa verkostoissa. (Mt., 5–6.)

Näitä uusia hallinnan trendejä on selitetty perinteisen valtionjohdon kyvyttömyydellä saavuttaa tavoitteitaan, mihin on sittemmin etsitty ratkaisuja uusista poliittisista ”työkaluista”, kuten ei-sitovista säädöksistä (*soft law*) ja erilaisista kulutushyödykkeiden etiketöintijärjestelmistä (*labeling scheme*), jotka sisällyttävät toimintaan myös kuluttajat ja yritykset. Vaihtoehtoisesti hallinnan muutosta on selitetty kollektiivista toimintaa vaativien ongelmien lisääntyvällä monimutkaisuudella, joka on synnyttänyt tarpeen uusien ohjausvalmiuksien (*steering capabilities*) laatimiselle ja uusien toimijoiden sisällyttämiselle politiikan tekoon (*policymaking*). (Mt., 6.)

Eri tutkijat korostavat erilaisia valtion ”heikkouksia” perinteisen valtiovallan epäonnistumista selittävinä tekijöinä. Poliittisen konsumerismin nousua on selitetty esimerkiksi kansalaisten uskon puutteella valtionjohdon esittämiin ratkaisuihin ja erilaisilla ongelmilla ratkaisujen poliittisessa pätevydessä (*competency*) tai tehokkuudessa. Esimerkkejä jälkimmäisestä ovat edustuksellisissa demokratioissa tyypilliset poliittiset ”umpikujat” ja tarve tehdä kompromisseja enemmistön saavuttamiseksi. Poliittisten ratkaisujen ”epäpätevyyttä” tai kelvottomuutta sekä tehottomuutta voivat aiheuttaa myös ongelmanratkaisupyrkimykseen liittyvä byrokraattisuus, ryhmäajattelu ja resurssien väärinkäyttö tai niiden käyttämättä jättäminen. Tällaiset ongelmat johtavat usein sopivien ratkaisujen laatimisen ja toimeenpanon vaikeuteen, ja ne vaikuttavat olennaisesti siihen, miten kansalaiset suhtautuvat politiikkaan. Edellä mainitut ongelmat vaikuttavat olevan erityisen yleisiä ympäristö- ja ilmastopolitiikkaa koskevissa asiakysymyksissä, ja on olemassa useita esimerkkejä siitä, kuinka kansalaiset ovat ohjanneet vaatimuksensa suoraan yrityssectorille ollessaan tyytymättömiä valtionjohdon menettelyihin liiketoiminnan sääntelemiseksi. (Mts.)

Kun hallinnan muutosta selitetään ongelmien lisääntyvällä monimutkaisuudella, edes valtiovallan laatimien, sinällään toimivien ratkaisujen ei katsota riittävän ratkaisemaan kyseisiä ongelmia. Tämä johtuu siitä, että pelkkä hallituksen politiikka ei kykene tuottamaan sellaista noudattamisen tai tottelevaisuuden (*compliance*) tasoa, joka on tarpeen ongelmien ratkaisemiseksi. Tämän lähtökohdan mukaan eri toimijoiden on yhteisten ongelmien ratkaisemiseksi mentävä laissa vaadittuja toimia pidemmälle. Nykypäivän ongelmien ratkaiseminen vaatii usein myös kansalliset rajat ylittävää yhteistyötä ja koordinoitua, eikä tällaisista asioista päättäminen aina kuulu valtion mandaattiin. Michelettin mukaan on näin ollen syntynyt tarve muille yhteistyöraameille, kuten juuri sellaisille, joita poliittisen konsumerismin ”instituutiot” edustavat. (Micheletti 2003, 6–7.)

Politiikan tutkimuksesta peräisin oleva hallinnan käsite ja yllä käsitellyt, hallinnossa havaitut muutokset käyvät hyvin yksiin toisen yhteiskuntatieteen käsitteen, postmodernismin, kanssa. Postmodernismi on (muun muassa) tieteenteoreettinen suuntaus, joka korostaa muita poliittisessa maisemassa tapahtuneita yleisluontoisia muutoksia, kuten yksilöllistymiskehitystä, poliittisia arvokonflikteja eli postmaterialismia sekä fokuksen siirtymistä kulutukseen tuotannon sijaan potentiaalisesti voimakkaana ohjausmekanismina. Postmodernistien mukaan poliittinen sfääri on varsinaista poliittista järjestelmää laajempi, ja politiikassa on itse asiassa kyse erilaisista arvoista ja hyveistä koskevista kysymyksistä, jollaisia myös esimerkiksi kuluttajien ja yksityisten yritysten väliset kamppailut hyödykkeiden tuotantotavoista edustavat. (Mt., 7–8.)

Ympäristö- ja ilmastohuolet ovat olleet poliittisen maiseman kannalta merkittävä muutosvoima. Sosiologiasta peräisin oleva ekologinen modernisaatio -näkökulma katsoo, että valtioiden rajat ylittävä ilmaston saastumisongelma on todiste siitä, että moderni valtio on ”hallittavuuskriisissä” (*governability crisis*), sillä valtioilla on perinteisesti ollut vakavia ohjausvaikeuksia ympäristöpolitiikassa. Ekologisen modernisaation teoretisoijat ovat osoittaneet tarpeen paradigmanmuutokselle, jossa siirrytään pois valtion väliintulosta ja sääntelystä riippuvaisesta päätöksenteosta kohti ekologisesti kestävien elämäntyylien rakentamista kulutuskäyttäytymistä muuttamalla. Ekologisen modernisaation piiristä on peräisin myös tuttu jalanjälkimetafora, jolla on ekologisuukskeskustelussa havainnollistettu esimerkiksi erilaisten tuotteiden aiheuttamaa ympäristökuormaa. Michelettin mukaan jalanjälkimetaphoraan sisältyy olennaisella tavalla ajatus valtion, kansalaisyhteiskunnan, kuluttajien ja yritysten välisen suhteen uudelleenmäärittelystä. (Mt., 8.)

Refleksiivinen modernisaatio on käsitteenä lähellä ekologista modernisaatiota, mutta sillä on painavampia implikaatioita sille, miten yhteiskunnallisten muutosten katsotaan vaikuttaneen poliittisen konsumerismin esiintuloon. Refleksiivisen modernisaation ajatuksia edustavat sosiologit katsovat, että politiikka ei ole enää valtion ja kansalaisyhteiskunnan erioikeus, kuten perinteisesti on

mielletty. Sen sijaan uudenlainen, alhaalta nouseva ”alapolitiikka” (*subpolitics*) on vallannut alaa; se rohkaisee, voimaannuttaa ja mahdollistaa kansalaisia ottamaan enemmän vastuuta omasta ja yhteisestä hyvinvoinnistaan. Tämä alapolitiikka on seurausta valtiovallan kyvyttömyydestä hallita teollistuneen yhteiskunnan synnyttämiä uusia riskejä. (Micheletti 2003, 9.)

Lopulta, taloustieteilijät ovat pyrkineet selittämään poliittisen konsumerismin nousua uusien, legitiimien ja luotettavien monitorointisysteemien, kuten etiketöintijärjestelmien luomisen kautta. Näiden systeemien luomista ovat kannustaneet sellaiset poliittisessa maisemassa tapahtuneet muutokset kuin yksityistäminen, sääntelyn purkaminen ja markkinoiden vapauttaminen sekä talouden globaalistuminen. Taloustieteilijät näkevät nämä monitorointisysteemit yrityksinä täyttää regulatiivisia tyhjiöitä ja palauttaa järjestys yhteiskunnallisten muutosten aikaansaamaan kaaokseen. Monet näistä monitorointisysteemeistä tarkkailevat tuotteita ja palveluita ja kategorisoivat niitä erilaisiin järjestyksiin tai luokkiin. Ne perustuvat hallinnan ja hallinnollisen läpinäkyvyyden periaatteille, ja niiden voidaan katsoa edustavan hyvää hallintotapaa (*good governance*) ja ekologista modernisaatiota edistäviä trendejä. (Mt., 9–10.)

Poliittinen konsumerismi on syntynyt reaktiona politiikan irtautumiseen kansallisvaltion kontekstista sekä erilaisten riskipitoisten ongelmien kuten ilmastonmuutoksen nousuun (mt., 10). Tiivistäen voidaan todeta, että kolme pääasiallista, laajamittaista kulutuksen politisoitumista ajanutta yhteiskunnallista prosessia ovat olleet globalisaatio, modernisaatio ja yksilöllistymiskehitys (Micheletti & Stolle 2013, 2).

2.3. Poliittisen konsumerismin tyypit ja tunnuspiirteet

Poliittisella konsumerismilla tarkoitetaan sitä, kun yksilöt tekevät tietoisesti valintoja erilaisten tuottajien ja tuotteiden välillä huonojen institutionaalisten tai markkinakäytäntöjen muuttamiseksi tai henkilökohtaisten mielipiteidensä ilmaisemiseksi. Tällaiset kulutusvalinnat perustuvat kuluttajien asenteisiin ja arvoihin sekä eettisiin ja poliittisiin arvioihin koskien oikeudenmukaisuutta, reiluutta tai muita ei-taloudellisia seikkoja, kuten omaa tai perheen hyvinvointia ja yritysten tai valtiovallan toimintatapoja. (Micheletti 2003, 2, 14.) Kiteytetysti voitaisiin sanoa, että poliittisen konsumerismin keskeisimpiä ajureita ovat moraalit ja identiteetti (Chen 2019, 1).

Poliittisten kuluttajien markkinoilla tekemät valinnat heijastavat ymmärrystä aineellisten tuotteiden kytkentymisestä monimutkaisiin sosiaalisiin ja normatiivisiin konteksteihin (Micheletti 2003, 2–3). Tällä tavoin ”älykkäästi” ostoksia tekevä yhdistää kansalaisen ja kuluttajan roolin ja toimii siten niin kutsuttuna kuluttajakansalaisena (*citizen-consumer*), jonka toimijuudessa voidaan mieltää olevan potentiaalia erinäisten riskiyhteiskunnan ongelmien ja globaalien epäoikeudenmukaisuuksien ratkaisemiseen. Tämänkin tutkielman teoreettisena lähtökohtana toimii melko yleisesti hyväksytty

olettaimus, jonka mukaan kulutuksen merkitys globaalia järjestystä strukturoivana periaatteena on kasvussa - tämä merkitsee sitä, että konfliktit siitä, *mitä ja missä kulutetaan*, ovat keskeisiä vauraiden länsimaisten yhteiskuntien ymmärtämiseksi. (Micheletti 2003, 16.)

Poliittisen konsumerismin yhteydessä puhutaan usein myös poliittisesta kuluttaja-aktivismista (*consumer activism*). Vaikka käsitteitä toisinaan käytetään erotuksetta (mt., 2), niillä ei tarkoiteta täysin samoja asioita. Kuluttaja-aktivismilla viitataan sellaiseen *kollektiiviseen* toimintaan, joka sijoittuu johonkin sosiaalisen liikkeen ja yleisen aktivismin väliin. Hieman määritelmästä riippuen kuluttaja-aktivismiin on katsottu keskittyvän joko yhteisen hyvän (*greater good*) tavoitteluun tai vastaavasti ostajien oikeuksien ja aseman parantamiseen suhteessa myyjiin. (Chen 2019, 2.) Kuluttaja-aktivismia organisoii usein jokin kansalaisjärjestö tai muu vastaava ryhmä tai instituutio (Micheletti & Stolle 2013, 135). Kuten jatkossa tullaan huomaamaan, poliittisen konsumerismin käsite pitää kuitenkin sisällään myös yksilökeskeisempiä ja vähemmän järjestäytyneitä muotoja.

Poliittinen konsumerismi on kattava käsite, jonka eri haarat korostavat valintojen muokkaamisen (*choice editing*) ja niin kutsutun valinta-arkkitehtuurin (*choice architecture*) hyödyntämisen olevan merkittäviä ja toivottuja kansalaisten vaikuttamiskeinoja (mt., 39). Valinta-arkkitehtuurilla tarkoitetaan lyhyesti sellaista institutionaalista mallia (tai sen puutetta), joka tarjoaa yksilöille ohjeita ja mahdollisuuksia omien kulutustapojen uudelleenarvioimiseen ja muokkaamiseen. Micheletti ja Stolle nimeävät ”kelvollisen valinta-arkkitehtuurin” (*reasonable choice architecture*) - siis vaihtoehtoisten, vastuullisempien valintamahdollisuuksien olemassaolon ja niiden hyödyntämiseen kannustamisen - yhdeksi poliittisen konsumerismin rakenteelliseksi ennakkoehdoksi informaation saatavuuden (*information accessibility*) ohella. (Mt., 22–23.) Kuluttamiskäytännöt riippuvat yhtäältä olemassa olevasta infrastruktuurista ja muista ulkoisista olosuhteista, mutta toisaalta kulutuskäyttäytymisen yhteiskunnallisia ja sosiaalisia järjestelmiä muokkaavaa vaikutusta ei Frank Trentmannin mukaan sovi unohtaa (Trentmann 2007, 155), ja tähän ehkä kulminoituukin kuluttamisen tärkeys poliittisen osallistumisen keinona.

Poliittinen konsumerismi voidaan karkeasti jakaa neljään eri tyyppiin, joita ovat boikotit, *buycotit*, diskursiivinen poliittinen konsumerismi ja ”elämäntyyli politiikka” (*lifestyle politics*) (Micheletti & Stolle 2013, 27). Nämä ovat esimerkkejä yksilöllistyneestä vastuunotosta (*individualized responsibility-taking*), jonka Micheletti ja Stolle määrittelevät perustelluksi tai järkeväksi yksilölliseksi valinnaksi tai valitsemiseksi (*reasonable individual choice*). Sitä siivittävät yksilön pohdinnat omien tekojen yhteiskunnallisista seurauksista. Yksilöllistyneeseen vastuunottoon liittyy vahva normatiivinen ulottuvuus, sillä se on toimintaa, jota ei välttämättä vaadita laissa, vaan joka perustuu vapaaehtoisuuteen ja joka saattaa vaatia yleisesti hyväksytyistä sosiaalisista säännöistä (*convention*) poikkeamista tai yksityisten intressien tukahduttamista. Yksilöllistyneeseen

vastuunottoon tulee Michelettin ja Stollen mukaan kannustaa erinäisin keinoin, jotka auttavat yksilöitä kehittämään omat ”eettiset kompassinsa”. (Micheletti & Stolle 2013, 21–22.)

Yksilöllistynyt vastuunotto vaikuttaa olevan nouseva ilmiö länsimaisissa demokratioissa valtiovallan ja perinteisten poliittisten instituutioiden ollessa haluttomia tai kyvyttömiä ratkaisemaan uudenlaisia globaaleja ongelmia. Tämän kehityksen valossa osa kansalaisista on pyrkinyt ottamaan lisää ongelmanratkaisuvastuuta itselleen, mistä poliittinen konsumerismi on Michelettin ja Stollen mukaan paras ja aidosti yksilöllistynein esimerkki. (Mt., 25.)

Ostoboikotit ovat yksi aiemmin mainitun ”valintojen muokkaamisen” muoto ja mitä luultavimmin historiallisesti varhaisin poliittisen konsumerismin tyyppi. Ostoboikoteissa ihmisiä rohkaistaan irrottautumaan tietyistä yritystoimijoista tai brändeistä kieltäytymällä ostamasta niiden tuotteita. Ostoboikoteista puhutaan näin ollen myös ”negatiivisena poliittisena konsumerisminä”. (Mt., 39; Micheletti 2003, 80.) Tavoitteena on saada aikaan muutoksia yritysten ja/tai valtiovallan politiikassa sekä käyttäytymisessä torjumalla tuote, joka mielletään vahingolliseksi itsessään tai jonka on tuottanut haitallisiin toimintamenetelmiin sitoutunut yritys. Tuotteen torjumisen tarkoituksena on suoraan supistaa kohteena olevan yritystoimijan voittomarginaalia, vaikuttaa yrityksen osakepääoman arvoon sekä yleisesti tahria yrityksen nimi, logo ja maine. Ostoboikoteista voidaan myös neuvotella tai niillä voidaan uhkailla ennalta, jolloin yritykset saattavat kokea olevansa pakotettuja myöntymään kansalaisten ja aktivistien vaatimuksiin. (Micheletti & Stolle 2013, 39.) Aina tavoitteena ei kuitenkaan ole saada tuottajia myöntymään tai mukautumaan kuluttajien vaatimuksiin, vaan toisinaan ostoboikoteilla halutaan nostattaa tietoisuutta tuotteen poliittisuudesta, kiinnittää median huomio tai asettaa tietty asiakysymys poliittiselle agendalle (Micheletti 2003, 88).

Buycott on toinen vielä laajemmalle levinnyt yksilöllistyneen vastuunoton muoto. Sillä tarkoitetaan tiettyjen tuotteiden tai brändien suosimista toisten tuotteiden ja brändien sijaan poliittisista, eettisistä tai ekologisista syistä, ja se voidaan sijoittaa ”positiivisen poliittisen konsumerismin” termin alle. (Micheletti & Stolle 2013, 40; Micheletti 2003, 80). Buycotoijat vaativat tuotteiden etiketöimistä tai sertifikaatteja, joilla ilmaistaan ja taataan kuluttajille tuotteiden olevan tiettyjen ehtojen mukaisesti tuotettuja. Etiketit saattavat kertoa esimerkiksi tuotteen pienestä ympäristökuormasta, tuottajille taatusta reilusta palkasta tai siitä, että tuotannossa ei ole käytetty lapsityövoimaa. Nämä etiketöintisysteemit ovat tarvittava linkki tuotteen ja kuluttajien välillä, mutta kuten ostoboikotteihin, myös niihin sisältyy monia haasteita. (Micheletti & Stolle 2013, 40.)

Informaatiota ostoboikoteista ja buycott-kampanjoista tarjoavat useimmiten erilaiset kansalaisjärjestöt, kyber- ja kampanjaverkostot sekä mediatoimijat mutta myös poliittiset instituutiot ja valtion eri toimielimet (Micheletti 2003, 80). Boikotoimisesta ja buycotoimisesta puhutaan usein

poliittisen konsumerismin instituutioina (*political consumerist institutions*), koska ne saavat monesti hyvin institutionalisoituneita muotoja. Tätä havainnollistavat esimerkiksi juuri laajamittaiset, kansalaisjärjestöjen tai muiden vastaavien toimijoiden organisoimat boikotit sekä vakiintuneet etiketöintijärjestelmät ja tuotesertifikaatit.

Diskursiivinen poliittinen konsumerismi on vapaa monista ostoboikottien ja buycottien haasteista. Sillä viitataan tiedon hakuun ja eteenpäin välittämiseen sekä mielipiteenilmaisuun koskien yritysten toimintaperiaatteita ja -tapoja. Tämä mielipiteenilmaisu tapahtuu kommunikatiivisissa hankkeissa tai pyrkimyksissä, jotka kohdistetaan yrityssektoriin, ystäviin ja perheeseen, kansalaisiin laajemmalti ja poliittisiin instituutioihin. Kaikki julkinen keskustelu yritysten toimintaperiaatteista ja -tavoista sekä väittely tai neuvottelu yrityssektorin kanssa liiketoiminnan etiikasta, menettelytavoista (*codes of conduct*) ja näiden menettelytapojen monitorointisysteemeistä on diskursiivista poliittista konsumerismia. (Micheletti & Stolle 2013, 41, 172.)

Neljäs poliittisen konsumerismin muoto on ”elämäntyyli politiikka”, jolla viitataan melko yksiselitteisesti elämäntapaa koskeviin sitoumuksiin tai lupauksiin. Juuri tätä ilmentävät esimerkiksi vegetarismi, veganismi, niin kutsuttu ”freeganismi” (minimaalinen osallistuminen perinteiseen, kapitalistiseen talouteen) ja vapaaehtoisuuteen perustuva minimalismi/yksinkertaisuus. Elämäntyyli politiikka perustuu yksilön päätökseen käyttää omaa, yksityistä elämänsfääriään poliittiseen vastuunottoon. Michelettin ja Stollen mukaan elämäntyyli politiikkaa harjoittavat näkevät henkilökohtaisen elämänsä poliittisena kannanottona ja projektina, joka vaatii johdonmukaista sitoutumista yksilön valitsemiin periaatteisiin, arvoihin ja asenteisiin. Elämäntyyli politiikka menee huomattavasti pidemmälle kuin poliittisen konsumerismin kolme muuta muotoa ja itse asiassa vaatii niistä jokaisen harjoittamista. Vegetaristi esimerkiksi kieltäytyy ostamasta lihatuotteita (boikotti), ostaa tuotteita, jotka on merkitty vegetaristi- tai vegaaniystävällisiksi (buycott), saattaa keskustella ruokavalintojen yhteiskunnallisista ja muista implikaatioista esimerkiksi tuttavapiirinsä kanssa (diskursiivinen poliittinen konsumerismi) ja mukauttaa koko elämäntyyli ns. arvojaan vastaavaksi (elämäntyyli politiikka). Ihmisten mobilisoiminen elämäntyyli muutosten tekemiseen nojautuu vahvasti diskursiiviseen poliittiseen konsumerismiin. (Mt., 41–42, 163–164.)

Poliittinen konsumerismi täyttää kaikki sellaiset poliittisen osallistumisen kriteerit, jotka siivittävät yksilöllistä vastuunottoa. Näitä ovat ensinnäkin se, että poliittinen konsumerismi ei vaadi muodollista jäsenyyttä, vaan sitä voidaan harjoittaa spontaanisti ja epäsystemaattisesti. Toiseksi kansalaiset voivat harjoittaa poliittista konsumerismia eri muodoissaan aivan jokapäiväisissä, arkisissa tilanteissa. Kolmanneksi poliittista konsumerismia harjoitetaan hyvin ”personoidusti”, siis siten, että kukin saa päättää itse, millä tavoin mahdollisesti osallistuu vastuunottoon. Vaikka poliittista konsumerismia voidaan harjoittaa kollektiivisesti, se tapahtuu useimmiten yksin esimerkiksi ruokakaupassa ja muissa

päivittäisissä valintatilanteissa. Poliittinen konsumerismi on toisin sanoen hyvin individualistisesti orientoitunut poliittisen vaikuttamisen muoto, vaikka todellisen muutoksen aikaansaamiseksi on toki tarpeen, että poliittiset kuluttajat aktivoituvat massoittain. (Micheletti & Stolle 2013, 42–43.)

Neljänneksi poliittisen konsumerismin agenda kohdistuu usein muihinkin kuin valtiollisiin toimijoihin, ja siten poliittinen konsumerismi eroaa perinteisestä poliittisesta osallistumisesta. Esimerkiksi diskursiivisella poliittisella konsumerismilla tähdätään usein joihinkin tiettyihin kapitalismin aspekteihin sekä yhteiskunnallisiin arvoihin laajemmalti ja siten epäsuorasti ruoan ja kulutushyödykkeiden tarjontaan. Viidentenä ja viimeisenä seikkana yksilöllistä vastuunottoa mahdollistaa ja korostaa Internetin rooli, jota kaikki poliittisen konsumerismin muodot hyödyntävät olennaisena mobilisoinnin välineenä. (Mt., 43.)

Poliittinen konsumerismi on aikojen saatossa kehittynyt yrityksiin kohdistuvasta ostoboikotoimisesta enemmän buycott-toiminnan suuntaan muun muassa erilaisten etiketöintiskeemojen myötä. Monet sosiaalitieteilijät ovat kuitenkin sitä mieltä, että poliittinen toiminta kokonaisvaltaisesti on ottanut entistä diskursiivisemmän suunnan - jopa siinä määrin, että voidaan puhua poliittisen osallistumisen ”diskursiivisesta käännteestä”. Näin voidaan katsoa tapahtuneen myös poliittisen konsumerismin piirissä, jossa toiminta painottuu nykyään boikotoimisen ja tiettyjen tuotteiden suosimisen sijaan innovatiivisempaan, luovempaan ja kommunikatiivisempaan toimintaan. (Mt., 166, 170.)

UniCafe-tapauksen yhteydessä käydyn lihan kulutusta koskevan keskustelun voidaan perustellusti katsoa edustavan diskursiivista poliittista konsumerismia, sillä sen laukaisi yrityssektoria edustavan toimijan, Ylvan (Helsingin yliopiston ylioppilaskunnan omistama yritys, jonka alaisuuteen UniCafe-ravintolat kuuluvat) päätös muuttaa toimintatapojaan paremmin vastuullisuuskäsityksiään vastaaviksi. Kuten todettua, kaikki mielipiteenilmaisu ja julkinen keskustelu koskien yritysten toimintaperiaatteita ja -tapoja määrittellään diskursiiviseksi poliittiseksi konsumerismiksi (mt., 41). Tutkielman aineisto koostuu UniCafen päätöstä seuranneesta uutisoinnista ja sitä ympäröineestä keskustelusta. Mielipiteenilmaisun ja näkemystenvaihdon voidaan ajatella tapahtuvan aineistossa pääasiallisesti kansalaisten välillä, mutta kohdistuneen ainakin välillisesti myös Ylvaan sikäli kuin se mediakeskustelua tuona ajankohtana seurasi. Ylvan tuolloinen ravintolaliiketoiminnasta vastannut liiketoimintajohtaja Leena Pihlajamäki itse asiassa osallistui mediakeskusteluun melko aktiivisesti. Lisäksi Ylva on saattanut saada suoria yhteydenottoja, mutta niitä ei tämän opinnäytetyön puitteissa kartoiteta. Aineistoon sisältyy myös yrityssektoria ja poliittista eliittiä edustavien henkilöiden puheenvuoroja.

Toimittajien laatimia tekstejä tarkastellaan tässä yhteydessä osana kansalaiskeskustelua. Myös uutisartikkeleita, joissa toimittajan voi olettaa tavoitelleen tiettyä objektiivisuuden tasoa, tarkastellaan

lähtökohtaisesti samaan tapaan kuin esimerkiksi mielipidekirjoituksia ja kommentaareja, joissa henkilökohtaiset mielipiteet on tuotu vapaammin esiin. Kehysteoria, joka on vakiinnuttanut asemansa yhtenä mediatutkimuksen käytetyimmistä työkaluista ja jota käsitellään tarkemmin seuraavassa luvussa, itse asiassa tukee tätä ajatusta - sen keskeisimpiä ajatuksia on, että toimittajat tietoisesti ja tiedostamattaan kehystävät tapahtumia ja ilmiöitä ymmärrettäviksi kokonaisuuksiksi, joilla on omat syynsä ja seurauksensa. Toimittajat kehystävät tapahtumia osittain rutiininomaisesti journalistisen työn vakiintuneiden käytäntöjen ja journalistisen kulttuurin seurauksena, mutta myös tietoisesti muun muassa metaforien, iskulauseiden ja visuaalisten kuvien avulla. Näin tehdessään he vaikuttavat oleellisesti siihen, millaisena todellisuus näyttäytyy. (Väliverronen 2014, 139–141.) Seuraavassa luvussa paneudutaan syvällisemmin tutkielman kehysteoreettisiin taustaolettamuksiin.

2.4. Kehysteoria

Kehysteorian katsotaan saaneen alkunsa Gregory Batesonin (1955) varhaisista tutkimuksista, joissa hän havainnoi apinoiden käyttäytymistä riitaisilta vaikuttavissa leikki-tilanteissa. Bateson tuli siihen tulokseen, että apinoiden täytyy tilanteen ymmärtääkseen jollakin tapaa sanattomasti viestittää toisilleen, onko kyseessä todellakin leikki- vai riitatilanne. Tämän apinat tekivät Batesonin mukaan *kehystämällä* oman toimintansa. (Van Hulst & Yanow 2016, 94.) Batesonin ajatuksia sovellettiin sittemmin sosiaalitieteiden tarkoituksiin, minkä teki ensimmäisenä amerikkalainen sosiologi Erving Goffman. Hän määritteli kehystämisen ”tilannearvion tekemiseksi” tai ”kokemuksen virran” mielekkääksi järjestämiseksi. (Mts.; Goffman 1974 Ikäheimo 2016, 270 mukaan.)

Kehystutkimus on nykyään useista melko väljistä kehysmääritelmistä johtuen äärimmäisen laajalti käytetty tieteen tekemisen ”väline” - sitä on hyödynnetty muun muassa (poliittisen) psykologian, lingvistiikan, sosiaalisten liikkeiden, viestinnän ja median, sosiaalisten ongelmien, behavioraalisen taloustieteen ja politiikan (*policy*) tutkimuksen piirissä (Ikäheimo 2016, 270; Koon, Hawkins & Mayhew 2015, 803). Ei siis liene yllätys, että tutkijoiden keskuudessa vallitsee niin tieteenalojen sisällä kuin välillä paljon sitä koskevia väärinymmärryksiä (Dewulf et al. 2009, 156). Hyödynnän tässä opinnäytetyössä Art Dewulfin et al. (2009) ”metaparadigmaattista” artikkelia, jossa he jäsentävät erilaisia lähestymistapoja kehysteorian käyttöön neuvottelun- ja konfliktitutkimuksessa. Metaparadigmaattisen näkökulman avulla on mahdollista paikantaa erilaisia kehysanalyysin käyttöä koskevia lähtökohtia ja olettamuksia ja siten osoittaa lukijalle, mihin oma tutkimus sijoittuu kehystutkimuksen moninaisessa kentässä.

Dewulf et al. lähtevät liikkeelle tekemällä jaottelun kehysten luonnetta tai olemusta koskevien ontologisten paradigmojen välillä. Näitä ovat käsitykset kehyksistä a) yksilön mielessä sijaitsevana tietorakenteina (kognitiivinen paradigma) tai b) vuorovaikutuksessa yhteisesti ”neuvoteltavina”

rakennelmina (interaktiivinen paradigma). Ontologisen kahtiajaon jälkeen tutkijat jäsentävät niitä sisältöjä, joita kehystutkimus on tutkinut (toisin sanoen asioita, joita kehystetään). Näitä ovat a) asiakehykset (*issue frames*), b) identiteetti- ja ihmissuhdekehukset (*identity and relationship frames*) ja c) prosessikehykset (*process frames*). Näiden kahden jaottelun avulla kirjoittajat luovat kuusisoluisen typologian, jonka tarkoituksena on auttaa tutkijoita sijoittamaan oma tutkimuksensa kehystutkimuksen laajaan, toisinaan sekavaltakin vaikuttavaan kenttään. Metaparadigmaattisen lähestymistavan tarkoituksena on auttaa ymmärtämään erilaisten paradigmojen lähtöolettamuksia, vahvistaa tutkimusta kunkin paradigman sisällä ja ottaa samalla selvää, miten näitä paradigmojen välisiä rajoja voitaisiin ylittää. (Dewulf et al. 2009, 156–157.)

Yhteistä useimmille kehysmääritelmille on se, että kehystämisessä katsotaan olevan kyse jonkinasteisesta todellisuuden rajaamisesta. Hannu-Pekka Ikäheimon (2016) sanoin ”laittamalla ’kehukset’ jonkun tapahtuman ympärille, rajataan samalla monia muita asioita tarkastelun ulkopuolelle”. Kehystäminen voidaan mieltää joko tietoiseksi tai tiedostamattomaksi prosessiksi, jossa joitain puolia havaitusta todellisuudesta korostetaan ja tehdään muita näkyvämmäksi tiettyjen tavoitteiden saavuttamiseksi (Ikäheimo 2016, 270; Nijland et al. 2018, 3). Tämän tutkielman lähtökohta ei kuitenkaan ole se, että kehystäminen olisi *yksinomaan* strategista, julkista deliberaatiota ja taktikointia omien poliittisten ja viestinnällisten tavoitteiden saavuttamiseksi (ks. esim. Pan & Kosicki 2001). Tutkielman näkökulma on pikemminkin se, miten yksilöt käyttävät kognitiivista kapasiteettiaan informaation prosessoimiseksi ja (konflikti)tilanteiden määrittelyä (ks. esim. Shah, Domke & Wackman 2001).

Tämä tutkielma seuraa toisin sanoen käsitystä, jonka mukaan ihmisten näkemykset asioista ovat seurausta pitkälti tiedostamattomista, jossain määrin muutosalttiista kognitioista, joita kanavoidaan kommunikatiivisessa käyttäytymisessä (Nijland et al. 2018, 4). On toki muistettava, että diskursiiviseen poliittiseen konsumerismiin sisältyy melko olennaisella tavalla suostutteleva ulottuvuus - se tähtää pohjimmiltaan muiden kulutusta ja yritysvastuuta koskevien näkemysten muuttamiseen. Lienee kuitenkin perusteltua todeta, että koska diskursiivisen poliittisen konsumerismin käsite on niin laaja, sen ”suostuttelevuuden aste” voi käytännössä vaihdella paljonkin tilanteen mukaan. Esimerkiksi arkisissa, tuttavapiirin kanssa käydyissä keskusteluissa tuskin harjoitetaan kovin pitkälle hiottua, taktista ja strategisesti harkittua argumentaatiota. Lisäksi voidaan ajatella, että suostuttelevankin toiminnan takana vaikuttavat aina suostuttelijan omat, kokonaan tai osin tiedostamattomat kognitiot, kuten tässä luvussa tullaan osoittamaan.

Yhteen ja samaan tilanteeseen voidaan ”sovittaa” lukuisia eri kehyksiä, jotka saavat asian näyttäytymään eri valossa (Ikäheimo 2016, 270). Kehysten katsotaan aktivoivan tietoa ja kulttuurisia arvoja ja siten määrittelevän ongelmia, diagnosoivan syitä, tekävän moraalisia arvioita ja ehdottavan

ratkaisukeinoja (Entman 1993 de Vreese 2005, 53 mukaan). Kehystäminen on kilvoittelua tai kamppailua ongelmien laajuuden määrittelystä, siitä kuka on vastuussa ja ketä asia koskettaa, mitkä ideologiset periaatteet tai ”kestävät arvot” ovat milloinkin relevantteja ja missä asiaan tulisi puuttua (Pan & Kosicki 2001, 40).

Dewulfin et al. kategorisointia seuraten tämän opinnäytetyön kehyksiä koskevan ontologisen lähestymistavan voisi todeta olevan ensisijaisesti kognitiivinen. Kognitiivisen kehysteorian muotoili ensimmäisen kerran eksplisiittisesti tekoälyä 70-luvulla tutkinut Marvin Minsky (1975). Hän katsoi kehysten olevan muistissa sijaitsevia, mentaalisia rakennelmia, joihin turvaudutaan aina uudenlaiseen tilanteeseen jouduttaessa tai silloin, kun oleellisesti muutetaan omaa käsitystä jostakin käsillä olevasta ongelmasta. Kehysten ajatellaan edesauttavan tai helpottavan yksilöitä järjestämään ja tulkitsemaan saapuvaa informaatiota sovittamalla kyseinen informaatio jo opittuihin todellisuutta koskeviin skeemoihin tai kategorioihin. Uuden informaation ilmaantuessa yksilö saattaa hyvinkin siirtyä yhdestä kehyksestä toiseen. (Minsky 1975 Dewulf et al. 2009, 158–159 mukaan.) Kognitiiviset kehykset ovat toisin sanoen muisti- tai tietorakennelmia ja kehystäminen puolestaan prosessi, jossa kognitiivisia kehyksiä sovelletaan tiettyyn tilanteeseen. Kehysten ajatellaan näistä lähtökohdista käsin olevan suhteellisen staattisia ja ajallisesti rajattomina jatkuvia kokonaisuuksia. (Mt., 159, 162.)

Kognitiivinen tutkimus on merkittäväällä tavalla vaikuttanut käsityksemme kehyksistä ymmärrystämme muokkaavina ja rajoittavina rakennelmina. Kognitiivinen näkökulma kehystämiseen keskittyy tutkimaan sitä, miten ihmiset kokevat, tulkitsevat, prosessoivat tai esittävät asioita, ihmissuhteita ja vuorovaikutusta esimerkiksi konfliktitilanteissa. Se on osoittanut, että konfliktitilanteiden dynamiikka on usein vääristynyttä johtuen erilaisista ennakoasenteista ja -luuloista sekä epäonnistumisesta informaation täsmällisessä (*accurate*) prosessoimisessa, ja on siksi tämänkin tutkimusasetelman kannalta relevanttia. (Mt., 160.)

Kognitiivinen paradigma katsoo, että merkitys sijaitsee niin ikään yksilön ”korvien välissä”, siinä missä interaktiivinen paradigma katsoo sen sijaitsevan yksilöiden ”nenien välissä”. Kognitiivinen näkökulma toisin sanoen painottaa sitä, että merkitys riippuu pohjimmiltaan kunkin yksilön henkilökohtaisista käsityksistä ja tulkinnoista. Kognitiiviset kehykset ovat esityksiä (*representation*) ulkoisesta maailmasta, mutta puolueellisia verrattuna ”oikeisiin” tai täsmällisiin todellisuuden kuvauksiin. Kognitiiviset kehykset siis vangitsevat osia siitä, millaisia ihmiset uskovat ulkoisen todellisuuden olevan. (Dewulf et al. 2009, 162, 164.)

Toki, kuten Dewulf et al. artikkelissaan toteavat, kehyksiä ja niiden muodostumista voi olla hedelmällistä tarkastella ontologisten paradigmojen elementtejä yhdistelemällä. Voidaan esimerkiksi ajatella, että konfliktin tai neuvottelun osapuolet tuovat olemassa olevat kognitiiviset kehyksensä

kuhunkin vuorovaikutustilanteeseen ja ryhtyvät niiden kautta yhteisesti rakentamaan keskinäisen vuorovaikutuksen suuntaa. Kognitiiviset kehykset toimivat siis yhtäältä vuorovaikutustilanteissa tapahtuvan kehystämisen ”rakennuspalikoina”. Toisaalta kognitiiviset kehyksemme (millaisen uskomme maailman olevan) ovat seurausta aiemmissa vuorovaikutustilanteissa rakennetuista merkityksistä, jotka ovat tallentuneet mieleen ajatusten, tunteiden, assosiaatioiden, mielikuvien (*visualization*) ja kielen muodossa. Tämän kognitiivisten kehysten ja interaktiivisen kehystämisen välisen vuorovaikutussuhteen ymmärtäminen vaatii kuitenkin lisää tutkimusta. (Dewulf et al. 2009, 183–184.)

Dewulfin et al. metaparadigmaattisen lähestymistavan toinen jakolinja koskee kehystutkimuksen kohteita - siis sitä, mitä kehystetään. Neuvottelu- ja konfliktitilanteissa kehystettävät kohteet ovat kategorisoitavissa kolmeen luokkaan, joita ovat a) asiat, b) identiteetit ja ihmissuhteet sekä c) vuorovaikutusprosessit. Asiakehyksillä viitataan merkityksiin, joita ”esityslistan kohtiin” (*agenda items*), tapahtumiin tai ongelmiin liitetään niille relevantissa kontekstissa. Identiteetti- ja ihmissuhdekehyksillä tarkoitetaan merkityksiä itsestä ja omasta suhteesta vastapuol(t)en kanssa. Prosessikehyksillä tarkoitetaan puolestaan niitä tulkintoja, joita tilanteen osapuolet tekevät yhteisestä vuorovaikutusprosessistaan ja jotka ohjaavat siten osapuolten toimintaa ja käyttäytymistä. Jokaista näistä voidaan tutkia niin kognitiivisen kuin interaktiivisen paradigman puitteissa, kuten Dewulfin ja Grayn et al. laatima typologia esittää. (Mt., 165.)

Tämän tutkielman tutkimuskohteena ovat UniCafe-keskusteluun osallistuneiden *kognitiiviset asiasekä identiteetti- ja ihmissuhdekehykset*, joista jokaista tarkastellaan myöhemmin eriteltävien, tarkempien tutkimuskysymysten avulla. Identiteetti- ja ihmissuhdekehyksiä on mielekästä tarkastella yhdessä, joten nämä on analyysiosiossa niputettu yhdeksi kokonaisuudeksi. Kognitiivisilla asiakehyksillä tarkoitetaan spesifimmin osapuolten kognitiivisia käsityksiä tai esityksiä (*representation*) neuvottelu- tai konfliktitilanteen olennaisista seikoista. Tversky ja Kahneman (1981) ovat klassisessa, päätöksentekoa koskevassa tutkimuksessaan määritelleet kehykset päätöksentekijän käsityksiksi niistä teoista, seurauksista ja satunnaisuuksista, jotka assosioidaan tietyn valinnan kanssa. Asiakehyksiä voitaisiin näin ollen luonnehtia kognitiivisiksi peukalosäännöiksi (*heuristics*), joita yksilöt käyttävät tilanteiden tulkitsemiseen. (Mt., 167.) Asiakehykset vaikuttavat myös siihen, laukaisevatko tietyt tilanteet toimijassa moraalista tietoisuutta, siis ymmärrystä siitä, että tietty valinta tai päätös saattaa olla ristiriidassa toisen yksilön intressien tai eettisten standardien kanssa (Butterfield, Trevin & Weaver 2000 Dewulf et al. 2009, 167 mukaan).

Kognitiivisilla identiteetti- ja ihmissuhdekehyksillä tarkoitetaan puolestaan oman ja toisten identiteettien kehystämistä sosiaalisen kategorisoimisen ja stereotyyppittelyn avulla. Nämä neuvottelu- tai konfliktitilanteen toisia osapuolia koskevat niin kutsutut karakterisointikehykset

(*characterization frames*) ovat positiivisia, negatiivisia tai neutraaleja kuvauksia vastapuolesta ja vastapuolen asenteista. Karakterisointikehykset toimivat ikään kuin oikoteinä muiden kuvailemiseen ja heitä koskevien arviointien tai päätelmien tekemiseen. Ne sisältävät siten myös joko eksplisiittisiä tai implisiittisiä odotuksia siitä, miten toisten tulisi käyttäytyä. (Dewulf et al. 2009, 168.)

Identiteettikehyksillä viitataan ensisijaisesti käsityksiin omasta identiteetistä ja kuulumisesta sosiaalisiin ryhmiin. Yksilö saattaa kehystää itsensä esimerkiksi jonkin aatteen puolustajaksi tai vastaavasti toisten toimien tai toimintaperiaatteiden uhriksi. Ihmiset kategorisoivat omia ja muiden identiteettejä suhteellisen rajallisella määrällä kognitiivisia kehyksiä. Tutkimus on lisäksi osoittanut identiteettikehysten olevan pitkäkestoisia ja vaikeasti muuttuvia kun ne on kerran omaksuttu. Yksilön identiteettikehyksen haastaminen saa yleensä aikaan kiivasta puolustautumista ja myötävaikuttaa vaikeiden konfliktitilanteiden jatkumiseen tai pahentumiseen. Yksilöiden on todettu kehystävän myös ihmissuhteitaan ja ryhmien välisiä suhteita muun muassa valta-asemaa ja luottamusta koskevien kognitiivisten käsitysten ja luokitusten perusteella. (Mt., 168–169.)

Kognitiivinen lähestymistapa kehysteoriaan keskittyy pintatason merkkeihin, kuten yksilöiden kommentteihin ja väitöksiin, joiden ajatellaan paljastavan taustalla olevia, piileviä rakenteita osallistujien tietoisuudessa (*cognition*). Tutkijan tavoitteena on saada objektiivinen, puolueeton käsitys osallistujien kehyksistä. (Mt., 176–177.) Vaikka tällaiset teoreettiset eronteot ovat tärkeitä tutkimuksen koherenttiuden säilyttämiseksi, erilaisia paradigmoja ei välttämättä tarvitse tai kannata nähdä toisiaan täysin poissulkevinä. Erilaisten paradigmojen tunnistaminen antaa päinvastoin välineitä niiden yhdistelemiseen ja samanaikaiseen huomioimiseen. Kognitiivinen ja interaktiivinen paradigma voivat oppia toisiltaan paljon ja johtaa yhdistettyinä uudenlaisiin oivalluksiin, eikä tämänkään opinnäytetyön kannalta ole siksi tarkoituksenmukaista vetää ehdottoman jyrkkiä rajaviivoja niiden välille. (Mt., 180.)

Tällaista kognitiivisen ja interaktiivisen paradigman lähtökohtia yhdistelevää lähestymistapaa edustaa muun muassa Hanneke Nijlandin, Noelle Aartsin ja Cees van Woerkumin (2018) tutkimus, jossa he kartoittavat kotieläintaloutta ja lihan kulutusta koskevia asenteita määrittäviä kehyksiä arkisesta puheesta. He määrittävät kehystämisen kommunikatiiviseksi toiminnaksi, joka on seurausta paitsi kognitiivisista kehyksistä tai, kuten he asian muotoilevat, ”sisäisistä suodattimista ja prosesseista”, myös sosiaalisesta kanssakäymisestä. He katsovat, että vaikka se, mitä keskustelussa sanotaan riippuu siitä, mitä kehyksiä yksilöillä on kognitiivisesti saatavilla, kehykset ovat myös dynaamisia ja joustavia ja muuttuvat, kun yksilö kommunikoi toisten ihmisten ja ympäristönsä kanssa. (Nijland et al. 2018, 3.)

Tässäkään tutkielmassa vuorovaikutuksen kognitiivisia kehyksiä muokkaavaa vaikutusta ei poissuljeta, mutta tutkielman aineistosta johtuen interaktiivisuuden rooli jää nähdäkseni pienemmälle merkitykselle. Siinä missä Nijland et al. (2018) käyttivät aineistonaan mittavia kasvotusten toteutettuja haastatteluja ja keskusteluja, tämän opinnäytetyön puitteissa tutkitaan uutisointia sekä UniCafen päätöstä kommentoivia, pääasiassa kirjallisia, kannanottoja. Vaikka esitetyt argumentit ovat aina jossain määrin toisistaan riippuvaisia (Nijland et al. 2018, 3), keskustelijoiden välinen vuorovaikutus ja vuorovaikutuksen kehystämistä suuntaava olemus toteutuvat eri tavalla virtuaalisesti tapahtuvassa, kirjoitetussa ”kanssakäymisessä”.

3. Aineisto ja tutkimusmenetelmä

3.1. Aineisto

Aineistoksi valikoitui kokoelma uutisartikkeleita (28 kpl), poliittisten toimijoiden kirjallisia ja suullisia kannanottoja (1 lehdistötiedote, 4 blogi- tai muuta vastaavaa kirjoitusta ja 2 tv-haastattelua; yhteensä 7 kpl) sekä yksittäisten kansalaisten laatimia mielipidekirjoituksia (5 kpl) koskien UniCafen päätöstä lopettaa naudanlihan tarjoilu. Aineiston keräys alkoi tarkasteluun valikoitujen medioiden (joiden valintaa perustellaan alla) verkkosivuilla tehdyillä sisältöhauilla. Hakuterminä käytettiin sanaa ”UniCafe”. Haku rajattiin lisäksi ajallisesti siten, että vain UniCafen päätöksen julkistamista (15. lokakuuta 2019) seuranneet artikkelit huomioitiin. Aineistoa johdettiin ja laajennettiin tästä siten, että sellaiset tutkimuskysymyksen kannalta relevantit alkuperäiset aineistot, joita uutisartikkelit kommentoivat ja referoivat, sisällytettiin itsessään ja kokonaisuudessaan aineistoon. Tällaisia aineistoja olivat kansanedustaja Anne Kalmarin (kesk.) laatima lehdistötiedote, Eläinoikeuspuolueen (EOP) laatimat blogikirjoitukset, Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliiton (MTK) laatima artikkeli, keskustan ja vihreiden eduskuntaryhmien puheenjohtajien yhteishaastattelu Ylellä sekä Anne Kalmarin ja Ylvan liiketoimintajohtaja Leena Pihlajamäen yhteishaastattelu MTV:llä. Useampaan uutisartikkeliin oli lisäksi upotettu joidenkin toimijoiden aihetta kommentoivia twiittejä, ja myös nämä otettiin tarkasteluun mukaan, vaikka Twitterissä käytyyn keskusteluun ei laajemmalti tämän työn puitteissa paneuduta.

Suurin osa edellä kuvatun prosessin mukaisesti kerätyistä uutisartikkeleista sisällytettiin aineistoon, sikäli kuin ne olivat tutkimuskysymyksen kannalta relevantteja ja toivat esiin jotakin uutta suhteessa toisiinsa. Aineisto on ajallisesti tarkkarajainen, sillä kuten aineistonkeruuvaiheessa ilmeni, aiheesta uutisoitiin ja keskusteltiin aktiivisesti vain noin pari kuukautta päätöksen julkistamisen jälkeen. Aineisto ajoittuu näin ollen vuoden 2019 loka- ja marraskuulle.

Koska tutkimuksen tarkoituksena on jäsentää UniCafen päätöstä seurannutta keskustelua muun muassa poliittisen konsumerismin näkökulmasta, aineiston keruuta ohjasi poliittista konsumerismia käsittelevästä kirjallisuudesta peräisin oleva ”muutoksen kolmion” -käsite (*triangle of change*) (Micheletti & Stolle 2013). Siinä missä poliittisen konsumerismin mielletään saaneen alkunsa perinteisen valtiiovallan kyvyttömyydestä vastata moderneihin globaalin aikakauden ongelmiin, nykyisellään monet kuluttaja-aktivistit ja poliittisen konsumerismin instituutiot katsovat, että poliittisen kuluttamisen aatetta edistäisi parhaiten a) kuluttajien ja kansalaisyhteiskunnan, b) yrityssektorin ja c) valtiiovallan välinen yhteistyö (mt., 261–262). Näitä kolmea toimijatahoa on julkisessa keskustelussa luonnehdittu keskeisimmiksi muutoksentehtäjäiksi ja vastuunjakajiksi mitä tulee ekologisesti ja sosiaalisesti oikeudenmukaisen tuottamisen ja kuluttamisen saavuttamiseen

(Micheletti & Stolle 2013, 165). Näin ollen koin perustelluksi sisällyttää aineistoon kaikkia edellä mainittuja tahoja edustavien toimijoiden näkemyksiä ja kannanottoja.

Kansalaisyhteiskuntaa edustavat aineistossa yksittäisten kansalaisten (siis potentiaalisten kuluttajakansalaisten) mielipidekirjoitukset. Lisäksi Eläinoikeuspuolueen blogikirjoituksia tarkastellaan osana kansalaisverkostoja ja -yhteiskuntaa, koska puolue ei (suhteellisen lyhyen historiansa aikana) ole saanut ehdokkaitaan valituksi eduskuntaan tai kunnanvaltuustoihin, eikä sen siten voida perustellusti katsoa edustavan poliittista eliittiä, saati valtiovaltaa.

Mediaa ei tämän tutkielman kontekstissa tarkastella omana, erillisenä toimijanaan vaan toimittajien laatimia uutisartikkeleita ja mielipidekirjoituksia tulkitaan myös osana kansalaiskeskustelua. Tarkasteltaviksi medioiksi valikoituivat Suomen suurilevikkisimpiin sanomalehtiin lukeutuvat Helsingin Sanomat (HS), Aamulehti ja Maaseudun Tulevaisuus (MT). Sanomalehdet edustavat jossain määrin eri seutuja ja näistä etenkin MT poikkeaa vahvalla maa-, metsä- ja kotieläintalospainotuksellaan, mikä todennäköisesti myös näkyy medioiden esittämissä näkökannoissa. Myös valtakunnallisesti merkittävän Yleisradion (Yle) laatimia verkkouutisia otettiin tarkasteluun. Jotta UniCafen naudanlihapäättöstä koskevasta keskustelusta saadaan mahdollisimman kattava ja totuudenmukainen käsitys, on luonnollisesti tarkoituksenmukaista sisällyttää analyysiin erilaisia näkemyksiä mahdollisimman monipuolisesti.

Valtiovaltaa tai poliittista eliittiä edustavat puolestaan nykyisessä hallituksessa istuvien puolueiden, keskustan ja vihreiden, antamat kirjalliset ja suulliset julkilausumat. Ylvan katsotaan puhuvan yrityssektorin äänellä, vaikkakin se on ikään kuin julkisessa omistuksessa eikä siten edusta liike-elämäsektoria perinteisimmillään. Maanviljelijöiden, metsänomistajien ja maaseutuyrittäjien ammatti- ja etujärjestö MTK:n kannanottoja tarkastellaan myös osana yrityssektoria ja elinkeinoelämää. Lisäksi Keskuskauppakamaria ja Atriaa edustavien henkilöiden kannanottoja käsitellään uutisartikkeleissa lyhyesti, mikä täydentänee käsitystä liike-elämäsektorin asennoitumisesta (Ylvan omistaman) UniCafen päätökseen.

3.2. Kehysanalyysi tutkimusmenetelmänä

Tämän tutkielman kehysanalyyttistä lähestymistapaa voisi luonnehtia yhtäältä induktiiviseksi, sillä käytetty kehysten määritelmä on varsin löyhä eikä kehysten sisältöjä ole määritelty ennen aineiston analyysia, vaan ne määritellään vasta analyysin pohjalta (de Vreese 2005 Ikäheimo 2016, 272 mukaan). Toisaalta puhtaasti aineistolähtöinenkään tutkielman analyyttinen lähestymistapa ei ole, sillä analyysia ohjaamaan on teorian pohjalta rajattu neljä temaattista ”kehyskokonaisuutta” tai -kategoriaa (kuten ”identiteettikehykset”). Näiden kategorioiden alle luokiteltavat, lihakeskustelun tiettyjä aspekteja eri tavoin merkityksellistävät varsinaiset ”kehysvariaatiot” selviävät vasta analyysin

aikana (vrt. esim. Ikäheimon (2016) deduktiiviseen kehysanalyysiin, jossa aineistosta todennettavat kehykset olivat muotoa ”kulttuurinen uhka”, ”taloudellinen uhka” jne.). Näin ollen tutkielman analyttistä lähestymistapaa voisi kenties parhaiten luonnehtia teoriaohjaavaksi.

Induktiivisia kehysanalyttisiä tutkimuksia on tyypillisesti kritisoitu liian pieniin otantoihin pohjautumisesta ja vaikeasta toistettavuudesta (de Vreese 2005, 53). Tässä opinnäytetyössä pyritään vastaamaan näihin huolenaiheisiin avaamalla kehysanalyysin eri vaiheet mahdollisimman selkeästi ja toteuttamalla itse analyysi mahdollisimman systemaattisesti. Lisäksi tutkielma pohjautuu sen aiheeseen nähden hyvin kattavaan primääriaineistoon.

Kehysanalyysi on menetelmänä jossain määrin päällekkäinen diskurssianalyysin kanssa, sillä ne perustuvat samankaltaisille ontologisille ja epistemologisille oletuksille (Lindekilde 2014, 196). Käsitehistoriallisesti ”kehys” ja ”diskurssi” tulevat eri tieteensuunnista - ensimmäinen on saanut alkunsa kognitiivisesta psykologiasta tai symbolisesta interaktionismista ja jälkimmäinen puolestaan kielitieteestä ja sosiologiasta (Väliverronen 2014, 139). Niiden ”teoreettinen koti” on sosiaalisen konstruktionismin traditiossa, jonka keskeisimpiä ajatuksia on, että todellisuutta ei voida koskaan kohdata ”puhtaana”, vaan aina jostakin näkökulmasta merkityksellistettynä. Diskurssianalyttinen tutkimus tutkii kielellisiä prosesseja ja tuotoksia, joissa ja joiden kautta sosiaalinen todellisuus ja kanssakäyminen rakentuvat. (Jokinen 2016, 251–252.) Sekä diskurssi- että kehysanalyysi ovat kiinnostuneita ”diskursiivisista kamppailuista”, joissa annetaan merkityksiä asioille ja määritellään todellisuutta. Ne ovat kuitenkin kiinnostuneita jossain määrin erilaisista tutkimuskysymyksistä ja eroavat myös siinä, *miten* aineistoa analysoidaan. (Lindekilde 2014, 196–197.)

Diskurssianalyysiin verrattuna kehysanalyysin voidaan ajatella suhtautuvan kielenkäyttäjiin jossain määrin strategisempina ja tarkoitushakuisempina toimijoina, jolloin mielenkiinnon fokus siirtyy sosiaalisen todellisuuden diskursiivisesta rakentumisesta siihen, kuinka - sosiaalista todellisuutta kehystämällä - merkityksiä ”taivutetaan” tiettyyn suuntaan. Kehysanalyysin voitaisiin todeta lukeutuvan yhdeksi diskurssianalyysin alatyypiksi. On myös muistettava, että teoreettismetodologinen kirjallisuus ei ole päässyt täysin yksimielisyyteen niin diskurssin kuin kehyksenkään käsitteestä, minkä seurauksena tutkijalta vaaditaan teoreettista ja käsitteellistä selektiivisyyttä - sekä läpinäkyvyyttä näissä valinnoissa. (Mt., 196–197, 200.)

Kehysanalyysin toteuttamiseen ei, mielenkiintoista kyllä, ole olemassa kovin yksiselitteisiä ohjeita eikä prosessia ohjaamaan ole laadittu yhtä yhtenäistä ”tiekarttaa” edes kehysteorian isänä pidetyn Erving Goffmanin (1974) toimesta. Osassa kehysanalyysejä lähdetään liikkeelle niiden sisällöllisten osasten (*content elements*) purkamisesta, joista kehysten ajatellaan koostuvan (ks. esim. Nijland et al. 2018). Tällaisiksi osasiksi on käsitetty esimerkiksi arvot, normit, intressit, tieto ja vakaumukset (mt.,

4). Tässä tutkielmassa seurataan kuitenkin Merlijn van Hulstin ja Dvora Yanown (2016) kehysanalyyttistä lähestymistapaa, jossa suhtaudutaan kriittisesti tällaiseen kehysten luokitteluun tai lokeroimiseen (*taxonomizing*). Van Hulstin ja Yanown mukaan yleistävä luokittelu, jossa kehyksiä lähestytään niiden niin kutsuttuja sisältöelementtejä lokeroimalla tai niitä koskevia ”piirreluetteloita” laatimalla soveltuu huonosti poliittisten prosessien merkityksellistämiseen käytettyjen tilannesidonnaisten kehysten tutkimiseen. Van Hulstin ja Yanown kaavailema kehysanalyyttinen lähestymistapa korostaa kehysten vuorovaikutus- ja tilannesidonnaisuutta, joka mahdollistaa paremmin kehysten dynaamisen luonteen tarkastelun. Kun uusi tilanne on kerran onnistuttu järjeistämään ja selittämään, yksilöillä on taipumus takertua asian käsittelyyn kerran käytettyyn kehykseen - tämä selittää sitä, miten itsessään dynaaminen kehystämisen prosessi voi tuottaa hyvin staattisilta vaikuttavia kehyksiä. (Van Hulst & Yanow 2016, 95, 103.)

Van Hulstin ja Yanown lähestymistapa sopii erityisen hyvin tämän tutkielman tarkoituksiin, koska he ovat kehitelleet sen vastaamaan julkispoliittisen keskustelun herättämiin keskeisiin kysymyksiin - miksi joistain julkisista ongelmista päästään niin vaikeasti, jos lainkaan, yksimielisyyteen? Kehysanalyysi siirtää fokuksen ongelmanratkaisusta ongelmanmäärittelyyn problematiikkaan ja paljastaa, että julkispoliittiset kiistat johtuvat usein siitä, että jo pelkästään tilanteen ”faktojen” katsotaan koostuvan täysin eri asioista. Toisin sanoen ongelmanmäärittely itsessään on usein hankalien ja itsepintaisten julkispoliittisten kiistojen lähde. Kun julkispoliittiseen keskusteluun osallistuvat eivät tunnista omien kehyksiensä roolia ongelmanmäärittelyssä ja julkisessa diskurssissa, kiistojen taustalla olevat perustelut ja järjeilyt eivät ole kognitiivisesti saatavilla eikä niistä kyetä keskustelemaan. (Mt., 95–96.)

Van Hulstin ja Yanown lähestymistapa yhdistää kehysteorian kognitiivisia ja interaktiivisia elementtejä: kehystämisen on yhtäältä aiemman tiedon jäsentämistä ja organisoimista, mutta toisaalta ”kehystämistyöhön” kuuluva asioiden merkityksellistäminen tapahtuu vuorovaikutuksessa tilanteen ja siihen liittyvien kohteiden, ihmisten, tapahtumien ja kielenkäytön kanssa. Van Hulst ja Yanow siirtävät kehysanalyyttisen tutkimuksen fokuksen kehyksistä *kehystämiseen*, koska se on termeistä dynaamisempi - kehystämisen politiikan tutkimuksen kontekstissa on syytä nähdä moniulotteisena, yhteiskuntapoliittisena (*socio-political*) prosessina, joka pohjautuu jokapäiväiseen toimintaan ja arkipäiväisiin uskomuksiin. (Mt., 98, 105.)

Kehystämistä tapahtuu viiden eri keinon avulla, joita ovat merkityksellistäminen (*sense-making*), valikoiminen (*selecting*), nimeäminen (*naming*), luokittelu (*categorizing*) ja tarinankerronta. Niillä pyritään kokoamaan vaikean poliittisen tilanteen elementtejä yhteen siten, että tilanne näyttäytyisi mahdollisimman johdonmukaisena ja olisi helposti ymmärrettävissä. Kehystämisen keinot samalla

ohjaavat huomion pois poliittisten tilanteiden epävarmuuksista ja tulkinnanvaraisuuksista. (Van Hulst & Yanow 2016, 97.)

Merkityksellistämällä tarkoitetaan uuden tai epämääräisen tilanteen selittämistä ja ymmärrettäväksi tekemistä - se käytännössä vastaa kysymykseen ”mitä (tässä tilanteessa) tapahtuu?” Merkityksellistäminen mahdollistaa myös normatiivisten tulkintojen tai johtopäätösten tekemisen koskien sitä, miten asioiden *tulisi olla*. Kehykset ovat siten implisiittisiä teorioita tilanteista ja todellisuudesta. Ne organisoivat aiempaa tietoa ja sen seurauksena ohjaavat käyttäytymistä. Merkityksellistäminen ei ole tietoista ja suunniteltua, strategista toimintaa vaan tapahtuu tiedostamattoman tiedon piirissä. Valikoimisella tarkoitetaan puolestaan huomion kohdistamista tietyn huolestuttavan tilanteen joihinkin aspekteihin. Nämä huomion kohteeksi valikoidut aspektit on sitten nimettävä, jotta niistä kyetään kommunikoimaan. Tässä turvaudutaan usein metaforien käyttöön - entuudestaan tutut konseptit voivat auttaa ymmärtämään, mistä uudessa tilanteessa on kyse. (Mt., 97–100.)

Luokittelulla tarkoitetaan asioiden tunnistamista ”täksi” mutta ei ”tuoksi”. Luokittelu piirtää (nimeämistä eksplisiittisemmin) erotuksia esimerkiksi ”ystävien” ja ”vihollisten”, ”uhrien” ja ”pahantekijöiden” sekä ”normaalin” ja ”epänormaalin” välille, tai mitkä eronteot ovatkaan kyseisen tilanteen kannalta kulloinkin relevantteja. Kategorisointia tapahtuu paljon myös epäsuorasti - kun puhutaan esimerkiksi ”Länsi-Euroopasta”, kategorian ulkopuolelle jäävät sen myötä epäsuorasti (*by implication*) esimerkiksi ”Itä-Eurooppa” ja ”Afrikka” (tai mikä onkaan tapauksen poliittisen kontekstin kannalta olennaista). (Mt., 99–100.)

Tarinankerronnassa joitain tilanteen keskeisiä elementtejä tuodaan yhteen ja niistä laaditaan koherentti kuva (*pattern*) narratiivien ja erilaisten juonenkäänteiden avulla. Julkispoliittisen ongelman ympärille rakennetaan täten tarina, joka perustuu pikemminkin proosamaiselle kerronnalle kuin loogiselle argumentaatiolle. Valikoiminen, nimeäminen ja kategorisoiminen voivat ilmaista asioita yhdelläkin sanalla, siinä missä tarinankerronta käsittelee poliittista ongelmaa seikkaperäisesti ja yksityiskohtaisesti siten, että ongelmalla on minkä tahansa tarinan tavoin alku (menneisyys), keskikohta (nykyisyys) ja loppu (tulevaisuus). (Mt., 100.)

Se, millaisia ”tarinoita” UniCafe-keskusteluun osallistuneet kertovat, on tämän tutkielman tutkimuskysymyksen kannalta vähemmän relevanttia. Tutkielmaan valikoidun aineiston voidaan muutenkin olettaa suosivan tiivistä ja ytimekästä ulosantia, siis muita kehystämisen keinoja. Mikäli jotkin elementit kuitenkin nivoutuvat toistuvasti ja johdonmukaisesti yhteen ja aineistosta välittyvät selkeitä lihan kulutusta koskevia tarinankerronnallisia ulottuvuuksia, näistä luonnollisesti raportoidaan analyysiluvussa. Van Hulst ja Yanow teoretisoivat kehystämistä ennen kaikkea

julkispoliittisten kiistojen ja julkispoliittisten päätöksentekijöiden (*policy-relevant actors*) näkökulmasta, mutta toteavat sen tarjoavan hyödyllisiä kehysanalyttisiä välineitä myös muunlaisten asetelmien, mukaan lukien erilaisten ympäristöpoliittisten riitojen ratkaisun, tutkimiseen (Van Hulst & Yanow 2016, 105).

Analyysissa hyödynnetään paitsi yllä läpikäytyjä kehystämistyön prosesseja ja välineitä, myös kehystämisen sisältöjä koskevaa kategorisointia. Seuraan Dewulfin et al. (2009) teoretisointia (jota myös Van Hulst ja Yanow hyödyntävät, mt., 102) luokitelllessani tässä tutkielmassa analysoitavat kehykset a) kognitiivisiksi ja b) niin kutsutuiksi asia-, identiteetti- ja ihmissuhdekehyksiksi. Tämä kategorisointi on kuitenkin osin vasta taustoittava. Varsinaisia temaattisia kokonaisuuksia, joista tässä tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita ja jotka on laadittu ontologiset ja kehystämisen kohteita koskevat taustaolettamukset huomioiden, on neljä. Nämä temaattiset kokonaisuudet on johdettu politisoitumista ja poliittista konsumerismia käsittelevästä tutkimuskirjallisuudesta, joka osoittaa, mitä UniCafen päätöstä seuranneen keskustelun aspekteja on olennaista jäsentää, kun halutaan ymmärtää lihan kulutuksen problematiikkaa ja poliittisen kuluttamisen roolia siinä. Temaattisiksi tai kategorisiksi polttopisteiksi muodostuivat täten keskustelusta nousevat 1) ongelmanmäärittelyt (asiakehykset), 2) vastuunäkemykset/-kehykset, 3) identiteetti- ja ihmissuhdekehykset ja 4) agendan määrittelyä/määräytymistä koskevat kehykset. Näitä tutkitaan tarkentavien tutkimuskysymysten avulla, ja paikantamista aineistosta edesauttavat kehystämistyön mekanismien tunnistaminen (ks. taulukko 1 seuraavalla sivulla).

3.3. Laadullinen sisällönanalyysi osana kehysanalyysiä

Kehysten paikantaminen käytännössä vaatii aineiston jäsentelyä laadullisen sisällönanalyysin keinoin. Noudatan sisällönanalyysin toteutuksessa Margrit Schreierin (2012) kuvailemaa menettelyprosessia. Siinä aineisto luokitellaan luokittelurungon mukaisesti - tässä voi oman osaamisen mukaisesti käyttää apuna Exceliä. Rungon muodostavat teoreettisesta viitekehuksesta johdetut pääkategoriat (tässä tapauksessa yllä mainitut neljä temaattista kokonaisuutta), sekä alakategoriat, jotka tuotetaan aineistolähtöisesti. Lähestymistapa siis yhdistää teoria- ja aineistolähtöisiä elementtejä. (Schreier 2012, 84.)

Alakategoriat tuotetaan aineistolähtöisesti, koska laadulliselle tutkimukselle tyypillisesti tutkielman aineisto on niin rikasta ja yksityiskohtaista, että on vaikea täysin ennakoida, mitä asioita aineistosta nousee esiin suhteessa pääkategorioihin. Alakategoriat johdetaan aineistosta ”sisällyttämisstrategian” avulla (*subsumption*). Siinä aineisto käydään läpi olennaisten käsitteiden varalta pääkategoria kerrallaan. Aina uuden käsitteen ilmaantuessa muodostetaan uusi alakategoria. Jokaista tutkimuskysymyksen kannalta relevanttia katkelmaa (niin sanottua koodausyksikköä) tarkasteltaessa

on pohdittava, vaatiiko se uuden alakategorian muodostamista vai voidaanko se sisällyttää jo luotuun alakategoriaan. Tätä toistetaan, kunnes aineisto on käyty kokonaan läpi. Jos alakategorioita luodaan liikaa, vaarana on aineistoon hukkuminen; toisaalta jos katkelmia aina vain sisällytetään jo luotuihin alakategorioihin, saatetaan menettää arvokasta tietoa. Näiden väliltä on pyrittävä löytämään sopiva tasapaino. (Schreier 2012, 87–88, 116.)

<i>Kehys</i>	<i>Tarkentavat kysymykset</i>	<i>Kehystämistyö</i>
Ongelmanmäärittelyt	Mitkä asiat nimetään lihan kulutuksen tai vastaavasti lihan kulutuksen rajoittamisen ongelmiksi?	Normatiiviset toteamukset asiaintilasta; asioita ymmärrettäviksi tekevät metaforat; erilaiset luokittelut, rajanvedot ja eronteot - esim. ongelmallinen/ei-ongelmallinen (<i>problematic/non-problematic commonplace</i> , ks. Van Hulst & Yanow 2016, 100), poliittinen/yksityinen, ympäristöpoliittinen/terveyspoliittinen...
Vastuukehykset	Kenelle keskustelun osapuolten mielestä kuuluu vastuu lihan kulutukseen ja/tai tuotantoon liittyvien ongelmien ratkaisemisesta (sikäli kuin sellaisia katsotaan olevan)?	Suorat, eksplisiittiset argumentit ratkaisuvastuusta ja/tai vastuun kohdentaminen implisiittisesti kategorisoimalla.
Identiteetti- ja ihmissuhdekehukset	Miten keskustelun osapuolet identifioituvat? Miten ”itse” ja ”toinen” määritellään? Syntyykö ylipäätään vahvaa me/he-vastakkainasettelua?	Stereotyypittely, luokittelu, erilaiset eronteot ja rajanvedot.
Agendan määrittelyä koskevat kehukset	Kuka päättää, <i>mistä</i> UniCafe-tapauksessa keskustellaan (ts. kuka pääsee ääneen ja vaikuttaa siten agendan määräytymiseen)? Kenen tuottamaa tietoa hyödynnetään? Annetaanko jollekulle auktoriteettiasema ongelman tai ”oikean tiedon” määrittelyssä?	Tiettyjen toimijoiden nimeäminen, näiden tuottaman tiedon ja aseman korostaminen; suorat argumentit toimijuudesta.

Taulukko 1: *Analyysiä strukturoivat teoreettisesta viitekehuksesta johdetut kehyskategoriat, näitä tarkentavat tutkimuskysymykset ja kunkin kehyksen kannalta keskeisimmät kehystämismekanismit.*

Aineisto segmentoidaan ensin ”koodausyksiköihin”, joista jokainen sijoittuu jonkin pääkategorian yhteen alakategoriaan (tai muodostaa tarvittaessa uuden alakategorian). Aineiston segmentointi tapahtuu temaattisen kriteeristön mukaan eli siten, että segmentti vaihtuu aina aiheen vaihtuessa. Aiheen vaihtuminen tekstissä määräytyy suhteessa valittuun teoreettiseen viitekehykseen ja laadittuun koodausrunkoon - tässä on siis käytettävä osittain omaa harkintaa. Yksi segmentti (eli käytännössä tekstikatkelma) voi sijoittua useamman pääkategorian alle, jos se ilmaisee jotakin olennaista tutkittavan ilmiön useammasta eri ulottuvuudesta. Alakategorioiden on sen sijaan oltava toisensa poissulkevia, eikä yhtä segmenttiä voi siten sijoittaa useamman alakategorian alle samanaikaisesti. Epärelevantilta vaikuttavat aineiston osat voi luokitella muu-pääkategorian alle, jos ne ovat kontekstin kannalta tärkeitä, sen sijaan että poistaa ne tiedostosta täysin. ”Koodatessa” aineistoa tällä tavalla alkaa tapahtua aineiston redusoitumista, jolloin sitä on helpompi tarkastella kokonaisuutena. Näin myös abstraktiotaso nousee ja päätelmien tekeminen on mahdollista. (Schreier 2012, 126–145.)

Tiivistäen laadullisessa sisällönanalyysissä edetään tässä tutkielmassa (uutisartikkeli tai muu ”analyysiyksikkö” kerrallaan) seuraavasti:

1. Merkitään tutkimuskysymyksen kannalta relevantit kohdat aineistoon.
2. Segmentoidaan relevantti materiaali; käytännössä jaetaan se Wordissa sopivan kokoisiin katkelmiin. Tämä tehdään temaattisen kriteeristön avulla siten, että katkelma vaihtuu, kun aihe tekstissä vaihtuu. Tässä on huomioitava se, että aineisto saattaa vaatia erilaista segmentointia eri pääkategorioita tarkasteltaessa. Tämä on kuitenkin suhteellisen harvinaista, koska temaattisen kriteeristön avulla erotellut segmentit usein eroavat toisistaan sisällöllisesti melko olennaisesti. Eripituiset segmentit voi kuitenkin merkitä aineistoon yhdellä lukukerralla, mikäli se vaikuttaa tarpeelliselta. (Mt., 143.)
3. Kun aineisto on segmentoitu sopiviin koodausyksiköihin, käyn aineiston läpi tuottaakseni siitä alakategorioita sisällyttämisstrategian avulla. Teen tämän 1–2 lukukerralla siten, että tarkastelen kutakin segmenttiä vuorollaan jokaisen pääkategorian valossa.
4. Nämä aineistolähtöisesti tuotetut alakategoriat ovat sisällönanalyysin keskeinen tulos; tarkoituksena ei ole tehdä mitään määrällisiä tai riippuvuussuhteita koskevia päätelmiä. Ainoa analyysin kannalta olennainen kontekstuaalinen seikka on se, kehystävätkö kiistan osapuolet (UniCafen päätöstä kritisoineet ja sitä hyvänä pitäneet) UniCafe-tapauksen eri tavalla. Sisällönanalyysin seurauksena esiin nousseet alakategoriat ovat UniCafe-tapauksen ja lihan kuluttamisen jäsentämisen ja merkityksellistämisen tapoja, siis *kehys*ä.

5. Analyysivaiheessa luetellaan esiin nousseet kategoriat yksi ulottuvuus kerrallaan, tulkitaan niiden merkityksiä ja pyritään vastaamaan UniCafe-tapauksen eri ulottuvuuksia koskemaan asetettuihin tutkimuskysymyksiin.

Aloitin analyysin valikoimalla aineistosta neljä sellaista analyysiyksikköä, jotka edustivat jossain määrin erilaisia aineistotyyppisiä (suullinen haastattelu, blogikirjoitus, uutisartikkeli ja mielipidekirjoitus) ja joiden saattoi olettaa kattavan mahdollisimman laajan mielipiteiden kirjon. Tällä tavoin testattiin laaditun koodausrunon toimivuutta, korjattiin siinä ilmenneitä puutteita ja päästiin heti mahdollisimman monipuolisesti tuottamaan alakategorioita, joita muokattiin ja hienosäädettiin analyysin edetessä. Tällaista vaihetta, jossa koodausrunon ja -menettelyn toimivuutta testataan pienellä osalla aineistoa, kutsutaan myös koekoodaukseksi (*trial coding*) (Schreier 2012, 146). Koekoodauksen jälkeen toteutettiin varsinainen koodaus, jossa itse asiassa menetellään täysin samalla tavalla kuin koekoodausvaiheessa - mutta toimivammalla koodausrungolla.

4. Analyysi

4.1. Ongelmanmäärittelyt

Tutkielman aiheenvalintaa siivittivät paljolti lihan kulutusta koskevan keskustelun ilmeinen polarisoituneisuus ja yhteisymmärryksen saavuttamisen vaikeus. Konfliktien ”uppiniskaisuutta” voidaan kehysteorian mukaan selittää erilaisilla ongelman kehystämisen - siis informaation prosessoimisen ja tilanteen määrittelemisen - tavoilla. Tästä syystä ongelmanmäärittelyjen paikantaminen ja näiden tarkastelu sisällytettiin yhdeksi analyysin ulottuvuudeksi.

UniCafe-keskustelusta paikannettavat ongelmanmäärittelyt pystytään jaottelemaan kolmen kategorian alle: a) Lihan kuluttaminen on ongelmallista, b) lihan kulutuksen rajoittaminen on ongelmallista ja c) niin lihan kuluttaminen kuin sen rajoittaminenkaan eivät ole ongelmallisia. Nämä olivat UniCafen päätöksen kolme pääasiallista merkityksellistämisen tapaa ja toimivat tässä ikään kuin kattokäsitteinä, joista kunkin sisällä on paikannettavissa lukuisia spesifimpiä ongelman nimeämisen ja tilanteen merkityksellistämisen tapoja. Näitä eritellään ja havainnollistetaan seuraavassa.

4.1.1. Lihan kuluttamisen ongelmat

4.1.1.1. Negatiiviset ilmasto- ja ympäristövaikutukset

Kun UniCafe-tapauksesta käydyssä keskustelussa lihan kuluttaminen määriteltiin ongelmalliseksi, tehtiin se ylivoimaisesti useimmiten ilmasto- ja ympäristönäkökulmasta. Ilmasto- ja ympäristökehityksen käyttö ei ole yllättävää, sillä UniCafe itse perusteli naudanlihasta luopumista juuri naudanlihan suurella ilmastokuormalla. Lihansyönnin vähentämisestä puhuttiin pitkälti ilmastonmuutoksen torjumisen termein; huomattavasti vähemmän puhuttiin lihan kulutuksen negatiivisista ympäristövaikutuksista kuten vaikkapa vesistöjen rehevöitymisestä tai luonnon monimuotoisuuden katoamisesta. Näinkin kyllä tehtiin, mutta oikeastaan vain yhden tahon, Eläinoikeuspuolueen (EOP) edustajien, toimesta. Kasvihuonekaasupäästöjen painottaminen lihan kuluttamisen pääasiallisena ongelmana ei jälleen liene yllättävää, sillä UniCafe kehysti tilanteen juuri pyrkimyksenä pienentää toimintansa hiilijalanjälkeä ja torjua ilmastonmuutosta, ja siten osaltaan suuntasi keskustelun kyseiselle uralle. Tätä lihan kuluttamisen ilmastopoliittista ulottuvuutta havainnollisti aineistossa hyvin erityisen paljon käytetty ”hiilijalanjälki” termi. Jalanjälkimetafora on mielenkiintoinen: Michelettin (2003) mukaan se vangitsee poliittisen konsumerismin kannalta keskeisen ajatuksen henkilökohtaisten, poliittisten ja taloudellisten sfäärien yhteen kytkeytymisestä. Metafora ilmentää sitä, kuinka yksilön ”näennäisesti yksityinen” jokapäiväinen elämä jättää jalanjälkiä - siis ekologisia, eettisiä tai muutoin julkisia seurauksia muille. (Micheletti 2003, 2.)

4.1.1.2. Negatiiviset terveystvaikutukset

Ilmasto- ja ympäristöpoliittisen perustelun jälkeen lihan kulutusta pidettiin useimmiten - mutta silti verraten harvoin - ongelmallisena sen negatiivisten terveystvaikutusten vuoksi. Lihankulutuksen negatiivisista terveystvaikutuksista puhuttaessa ja ”liiallista” lihan kulutusta määriteltäessä vedottiin poikkeuksetta kansalliseen ravitsemus- ja ruokasuositukseen. Sen viimeisin versio on peräisin vuodelta 2014, ja päivitetty versio tulee todennäköisesti voimaan vuonna 2022. Ravitsemussuositukset mielletään ja hyväksytään yleisesti ottaen terveystperustaisina, mitä havainnollisesti myös aineisto. Voimassa olevien suomalaisten ravitsemussuositusten mukaan punaista lihaa ja lihavalmisteita tulisi käyttää enintään 500 grammaa viikossa (Valtion ravitsemusneuvottelukunta 2018). Lihankulutuksen ongelmallisuutta käsittelevissä puheenvuoroissa suomalaisten todettiin nykyisellään ylittävän suosituksen roimasti. Näissä puheenvuoroissa punaisen lihan ja lihajalosteiden runsaan saannin todettiin lisäävän syöpien sekä sydän- ja verisuonitautien riskiä. Kasvisten määrän lisäämisen todettiin tukevan monipuolista, ravitsevaa ruokavaliota ja edistävän terveellistä elämää. Negatiivisia terveystvaikutuksia tarkasteleva näkökulma jäi pitkälti irralliseksi UniCafen päätöstä seuranneesta (puolue)poliittisesta kamppailusta, sillä siihen vetosivat pääasiassa terveyden tai ruoka-alan erityisasiantuntijan roolissa toimivat, tieteellisiä tutkimuslaitoksia edustavat yksilöt. Poikkeuksen tähän teki jälleen EOP, joka kylläkin totesi samassa, että sille ”kansanterveydellistä näkökulmaa tärkeämpää on kuitenkin pitää esillä eläinnäkökulmaa” (Eläinoikeuspuolue 2019c).

4.1.1.3. Epäeettisyys

UniCafen rajoituspäätöstä seuranneessa keskustelussa lihan kuluttaminen kehystettiin myös eettisesti ongelmallisena. Eettisesti ongelmallisena lihan kuluttamisessa pidettiin tuotantoeläimille aiheutuvaa kärsimystä ja kipua, joka liittyy moderniin tehotuotantoon ja on osaltaan seurausta puutteellisesta eläinsuojelulainsäädännöstä ja sen toteutumisen valvonnasta. Samaan tapaan eettisesti ongelmallisena pidettiin ylipäätään eläimen elämän riistämistä. Näissä puheenvuoroissa pyrittiin nostamaan esille eläimen elämän riistämiseen liittyvää moraaliproblematiikkaa: tällöin vedottiin tieteelliseen tutkimusnäyttöön eläinten tietoisuudesta, kivuntuntemuksesta ja kyvyistä sekä korostettiin, että tuotantoeläinten tappamisessa on kyse nuorten, terveiden eläinten tappamisesta, jotka haluavat elää ”yhtä päättäväisesti kuin ihmisetkin”. Eläinoikeudellisessa näkökulmassa pyrittiin haastamaan syvään juurtuneita uskomuksia ja perinteitä tuotantoeläinten tappamisesta toteamalla, että ”muunlajisen elävän olennon kärsimys ja tappaminen” ei itse asiassa ole ”normaalia” vaan sosiaalisten rakenteiden ja instituutioiden normalisoimaa. (Mt.). Lihankulutuksen kehystämistä eettisesti ongelmallisena tapahtui erittäin vähän, siis oikeastaan vain yhden tahon - EOP:n - toimesta. Tämä on mielenkiintoista, koska perinteisesti eettisyyspohdinnat ovat olleet keskeisempiä lihan

kulutusta koskevassa argumentoinnissa (Micheletti & Stolle 2013, 160–161); se havainnollistaa sitä, miten ilmastokriisi on muovannut modernia lihakeskustelua.

4.1.1.4. Ihmiskeskeinen hyötyajattelu perustavanlaatuisesti väärin

EOP oli myös ainoa UniCafen rajoituspäätöstä seuranneeseen mediakeskusteluun osallistuneista, joka kehysti lihan kuluttamisen ongelmallisena seuraavalla, neljännellä tavalla: lihankulutusta pidettiin ongelmallisena, koska ihmiskeskeinen hyötyajattelu on perustavanlaatuisesti väärin. Tässä pyrittiin jälleen haastamaan totuttuja käsityksiä joistain yhteiskunnallisista tai maailmankatsomuksellisista ”valtavirtanormeista”. Voisi todeta, että ihmiskeskeisen hyötyajattelun kyseenalaistavassa kehyksessä on kyseessä laajempi kulttuurinen kehys, joka ylittää yksittäisen tapahtuman, ilmiön tai ympäristökysymyksen. Tällaisia laajempia kulttuurisia kehyksiä ovat muun muassa erilaiset kustannus–hyöty-mallit kuten se, hyväksytäänkö talouskasvu hyvinvoinnin tavoittelemisen keinona. (Gamson et al. 1992 Väliaverron 2014, 140 mukaan.) Ei ole yllättävää, että tämän ongelman kehystämisen tapa esiintyi aineistossa kaikista vähiten. Murroksellisuudessaan sille lienee toistaiseksi kaikista vähiten tartuntapintaa nykyisessä, ilmastokriisin värittävässä lihakeskustelussa.

Lihan kuluttamisen ongelmallisuutta UniCafen rajoituspäätöstä seuranneessa keskustelussa kehystettiin siis neljällä eri tavalla (tekstimatriisi 1). Näistä ylivoimaisesti useimmiten lihankulutus kehystettiin ongelmalliseksi sen negatiivisten ilmasto- ja ympäristövaikutusten vuoksi. UniCafen päätöstä hyvänä ratkaisuna pitäneiden (pois lukien EOP:n) kannanotot ja puheenvuorot jäivät näin ollen melko yksiulotteisiksi. Tämä ei ole yllättävää, kun otetaan huomioon, että rajoituspäätös kehystettiin UniCafen itsensä toimesta nimenomaan ja hyvin yksiselitteisesti ilmastopoliittisena vastuullisuustekona; sitä ei perusteltu esimerkiksi eettisillä tai moraalifilosofisilla harkinnoilla. UniCafesta myöskin tarkennettiin, että päätöksen taustalla eivät vaikuttaneet taloudelliset harkinnat ja sitä ei siis tehty säästösyistä - toimintansa näin kehystämällä UniCafe tietoisesti asetti lihankulutuksen ja oman rajoitusratkaisunsa ongelmallisen/(ilmasto)poliittisen piiriin. Kuten seuraavassa tullaan huomaamaan, lihankulutuksen *rajoittamisen* ongelmalliseksi kehystäneet tekivät näin huomattavasti moninaisimmin keinoin, vedoten yksilönvapauden rajoittamisesta aina rajoituspäätöksen laajempiin heijastusvaikutuksiin demokratialle.

<i>Lihan kuluttamisen ongelma</i>	<i>Kehys</i>
<p>”Asiakkaistamme valtaosa on erittäin huolissaan ilmastonmuutoksesta. Monet ovat iloisia siitä, että he voivat nyt ruokailla entistä vastuullisemmin.” (Aalto 2019a)</p> <p>”Tässä [UniCafen päätöksessä] kyllä ajateltiin ennen kaikkea ilmastoa.” (Viiden jälkeen 2019)</p> <p>”Opiskelijat ovat tutkijoilta nämä vertailuluvut pyytäneet ja pyytäneet hiilijalanjäljet eri tuotteille. Ja eihän siitä mihinkään pääse, että totta kai naudanliha on ilmaston kannalta kuormittavampaa kuin kasvisruoka.” (Ylen aamu 2019)</p> <p>”Nurmiviljely ja siihen liittyvä maidon ja lihan tuotanto eivät edistä ilmastonmuutoksen torjuntaa.” (EOP 2019b)</p>	<p>Negatiiviset ilmasto- ja ympäristövaikutukset</p>
<p>”Mehän syödään reilusti yli suositusten lihaa. Meillä olisi varaa vähentää lihansyöntiä ja lisätä kasvikunnan tuotteita.” (Luukka 2019a)</p> <p>”[Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tutkimuspäällikkö Satu] Männistön mukaan ravintosuositukset ovat terveysperustaisia. Runsas punaisen lihan ja lihajalosteiden saanti lisää erityisesti riskiä saada suolistosyöpä.” (Grönholm 2019)</p> <p>”Suomalaiset syövät liha- ja maitotuotteita enemmän kuin terveysnäkökulmasta olisi suositeltavaa – puhumattakaan siitä, mikä olisi ravitsemuksellisesti tarpeellista tai välttämätöntä.” (EOP 2019c)</p>	<p>Negatiiviset terveysvaikutukset</p>
<p>”Korostamme, että naudanlihan tuotannossa on päästöjen lisäksi kyse terveiden nuorten eläinten tappamisesta – tuotannon brändääminen eettiseksi on vain viherpesua.” (EOP 2019a)</p> <p>”Tuotantotiloilla voidaan käydä vuosien ajan antamassa ohjeita ja määräyksiä tuloksetta, ja sillä aikaa eläimet kärsivät.” (EOP 2019a)</p>	<p>Epäeettisyys</p>
<p>”Huomautamme, että perustelun taustalla näkyy erittäin ihmiskeskeinen ajattelutapa, jonka mukaan luonnon ja muiden eläinten maksimaalinen hyödyntäminen on jopa ihmisen velvollisuus.” (EOP 2019b)</p> <p>”[Lihansyönti] - - liittyy opittuun ja kulttuurisidonnaiseen traditioon, joka normalisoi muunlaisen elävän olennon hyödyntämisen - -.” (EOP 2019c)</p>	<p>Ihmiskeskeinen hyötyajattelu väärin</p>

Tekstimatriisi 1: Lihan kuluttamisen ongelmat.

4.1.2. Lihankulutuksen rajoittamisen ongelmat

4.1.2.1. Ilmastotiede ei puolla rajoittamista

Lihankulutuksen rajoittaminen kehystettiin ongelmalliseksi huomattavasti moninaisemmin tavoin kuin lihan kuluttaminen - aineistosta johdettiin yhteensä peräti kymmenen spesifimpää ongelman kehystämisen tapaa. Nämä esitetään seuraavassa eniten esiintyneestä vähiten esiintyneeseen kehukseen. Järjestys on joidenkin vähemmän esiintyneiden kehysten osalta suuntaa antava, sillä tarkkaa numeerista dataa kehysten esiintymisfrekvensseistä ei tässä analyysissä kerätty. Näin siksi,

että olennaista tutkimuskysymyksen kannalta on ennen kaikkea hahmottaa, miten ”lihankulutuksen rajoittajien” ja rajoitusta kritisoivien ongelmanmäärittelyt eroavat toisistaan.

UniCafen rajoituspäätöksen ongelmallisuuden kehystämisen taustalla oli selkeästi useimmiten käsitys siitä, että (ilmasto)tiede ei yksinkertaisesti tue ”vastapuolen” argumenttia lihankulutuksen ja -tuotannon negatiivisista ilmasto- ja ympäristövaikutuksista. Tämä selittää osaltaan konfliktin ”uppiniskaisuutta” - molemmat osapuolet kyllä vetoavat tutkimukseen ja tieteelliseen evidenssiin, mutta ovat täysin vastakkaista mieltä siitä, mitä lihantuotannon (ja siten lihankulutuksen) ”faktat” itse asiassa ovat (Van Hulst & Yanow 2016). Näissä puheenvuoroissa tuotiin esille, että suomalaisella naudanhantuotannolla on *positiivisia* ilmasto- ja ympäristövaikutuksia, jotka liittyvät eritoten nurmiviljelyyn ja nurmilaidunnukseen. Nurmen korostettiin sitovan hiiltä tehokkaasti, estävän eroosiota ja säilyttävän peltojen viljavuuden; nurmirehun painotettiin puolestaan olevan suomalaisessa kotieläintaloudessa nautojen ensisijainen ruokintalähde, siinä missä muualla maailmassa nautojen ruokintaan käytetään usein soijaa. Nurmilaidunnuksen todettiin olevan kriittisen tärkeää perinnebiotooppien ja luonnon monimuotoisuuden säilyttämisen kannalta, ja nautojen lannan vähentävän uusiutumattoman fosforin hyödyntämisen tarvetta. Tämä on jyrkässä kontrastissa erityisesti EOP:n kirjoituksiin, joka esittää vastakkaisen väitteen jokaiselle näistä argumenteista, myöskin erinäisiin tutkimustuloksiin vedoten.

Näissä puheenvuoroissa UniCafen päätöksen kritisoijat antavat mielenkiintoisesti ymmärtää, että lihankulutuksen rajoituspäätös olisi tehty, paitsi UniCafen tapauksessa, myös aina yleisemmin yksilötasolla, tunnepitoisista syistä ja siis muuhun kuin faktoihin perustuen. Siten he loivat selkeän ”tiede vastaan tunteet” -tyylisen narratiivin - jossa jälkimmäiseen pohjautuva päätös on automaattisesti huono. Erityisen mielenkiintoista tämä on siksi, että vastapuoli vetosi perusteluissaan yhtä lailla tieteelliseen tutkimukseen ja pyrki tätä puheenvuoroissaan vielä erityisesti korostamaan. Aikaisempi tutkimus on osoittanut, että kotieläintuotannosta ja lihankulutuksesta keskusteleminen sekä sen ”hyväksyttävyyden” tai ”ei-hyväksyttävyyden” kehystäminen ei koostu pelkistä järkiperaisista faktoista vaan keskeisesti myös yksilön tunteista, arvoista, mielipiteistä ja perusteettomistakin uskomuksista (Nijland et al. 2018, 14). Tunteet on siis mahdotonta täysin irrottaa lihan kuluttamista koskevasta kehystämisestä ja päätöksenteosta, kuten varmasti myös muun poliittisesti latautuneen toiminnan kohdalla; lisäksi voidaan pohtia, onko sellainen ylipäättään tarkoituksenmukaista. Ei kuitenkaan liene rakentavaa lihakiistan ratkaisun löytymisen kannalta todeta, että ”tunteellisuus” olisi (vain) lihankulutuksen rajoittajien ”pahe”.

UniCafen päätöstä ekologisista perusteista kritisoineet menivät argumentoinnissaan yleisesti ottaen syvemmälle yksityiskohtiin kuin vastapuoli, jonka argumentointi rakentui (EOP:ta lukuun ottamatta) pitkälti hiilikuormaa ja päästökilomääriä koskevien toteamusten varaan. UniCafen päätöstä

kritisoineet kokivatkin selvästi, että ”rajoittajat” eivät huomioineet laajempaa ympäristönäkökulmaa vaan keskittyivät ainoastaan suorien kasvihuonekaasupäästöjen tarkasteluun. Lihankuluttajien puheenvuoroista välittyi näkemys, jonka mukaan tuotteen hiilikuorma ei välttämättä ole indikaattori sen ekologisuudelle. Naudanlihantuotannosta aiheutuvista kasvihuonekaasupäästömääristä kiistelyyn liikkumavaraa antoi päästökilomäärien laskennan ilmeinen vaikeus, jota havainnollistaa myös Luonnonvarakeskuksen käyttämä arvio: siinä päästökilomäärän katsottiin asettuvan 20–50 kilon väliin aina naudanlihakiloa kohden (Viiden jälkeen 2019). UniCafe painotti tehneensä päästöleikkauslaskelmansa käyttäen ”maltillisia lukuja” siten, että naudanlihakilon päästömääräksi laskettiin 15 hiilidioksidiekvivalenttikiloa. Laskelmat UniCafe sai Suomen ympäristökeskuksen, Aalto-yliopiston, Ilmatieteen laitoksen sekä Luonnonvarakeskuksen tuottamasta ilmasto-opasjulkaisusta; siinä tuotetusta naudanlihakilosta koitua ilmastovaikutus arvioitiin 14–42 hiilidioksidiekvivalenttikilon välille (Ilmasto-opas 2020). Valitsemalla maltillisen vertailuluvun UniCafe halusi viestiä, että sen tekemä tosiasiallinen päästöleikkaus tulee todennäköisesti olemaan arvioitua suurempi, sillä ”ympäristöystävällisintä nautaa” ei sen ravintoloissa pystytty kustannussyistä edes käyttämään.

Myös UniCafen päätöstä kritisoineet tunnustivat päästökilomäärien vaihteluvälin laajuuden, mutta pyrkivät painottamaan, että suomalaisen naudanlihantuotannon päästökilomääristä puhuttaessa voidaan hyvin puhua 15 kilosta, ja että se on ”huomattavan paljon vähemmän kuin muualla” (Viiden jälkeen 2019). Päätöstä kritisoineet korostivat myös, että Suomessa naudanlihantuotanto on pitkälti maidontuotannon sivutuote ja että Suomessa on runsaat vesivarannot, joista käytetään vuosittain vain pieni osa. Naudanlihantuotannon ilmasto- ja ympäristövaikutuksista puhuttaessa UniCafen päätöstä huonona pitäneet keskittyivätkin lähes yksinomaan puhumaan ”suomalaisesta” tai ”kotimaisesta naudanlihantuotannosta”. He loivat vahvan vastakkainasettelun suomalaisen ja kansainvälisen kontekstin välille ja korostivat, että ne eivät ole keskenään vertailukelpoisia.

UniCafen päätöstä kritisoineet korostivat usein myös, että mikäli UniCafe halusi pienentää hiilijalanjälkeään, sen olisi pitänyt karsia jonkin muun raaka-aineen, kuten riisin, käyttöä tai puuttua johonkin muuhun toimintansa osa-alueeseen, kuten energiaratkaisuihin. Nämä keskustelijat kritisoivat UniCafea niin ikään vääränlaisesta priorisoinnista mitä tulee päästöjen leikkaamiseen, kiistämättä tällöin kuitenkin varsinaisesti sen tekemiä, naudanlihantuotannon negatiivisia ilmastovaikutuksia koskevia väitteitä. Näissä puheenvuoroissa keskityttiin osoittamaan UniCafen toiminnan epäjohtonmukaisuus ilmasto- ja ympäristötoimien saralla ja (ainakin implisiittisesti) syyttämään sitä tekopyhydestä nostamalla esiin esimerkiksi UniCafen henkilökunnan tekemät kaukolennot. Parissa puheenvuorossa UniCafen päätöstä luonnehdittiin jopa ”imagotempuksi”, helpoksi keinoksi profiloitua vihreämpänä liiketoimijana kuin mitä todellisuudessa on. Nämä

argumentit kategorisoitiin analyysissa ”tiede ei puolla lihankulutuksen rajoittamista” -kategorian alle, koska ne perustuvat tieteelliseen evidenssiin muiden toimien positiivisesta, väitetysti suuremmasta, ilmasto-vaikutuksesta tai vastaavasti tiettyjen toimien negatiivisiksi todetuista vaikutuksista.

4.1.2.2. Yksilönvapautta rajoitetaan

Toinen eniten esiintyneitä lihankulutuksen rajoittamisen ongelmallisuuden kehystämistapoja oli näkemys, jonka mukaan päätöksellä luopua naudanlihan tarjoilusta rajoitettiin yksilönvapautta. Näissä puheenvuoroissa korostui, että ihmisten (ja tässä tapauksessa erityisesti opiskelijoiden) pitäisi saada itse päättää, mitä syövät. Yksilönvapautta tarkasteltiin ja se määriteltiin siis ennen kaikkea valinnanvapautena: vapautena tehdä välittömissä arkipäivän tilanteissa itseä miellyttävä valinta mahdollisimman laajasta - tai ainakaan kenenkään suoraan rajoittamasta - vaihtoehtojen kirjosta. Yksilönvapaus miellettiin siis UniCafen päätöstä kritisoineiden toimesta niin ikään rajoitusten, tai brittifilosofi Thomas Hobbesin tavoin muotoiltuna, ”vastustuksen puuttumisena” (ks. Kyllönen 2017, 173). Yksittäiset maininnat saivat myös yksilön vapaus harjoittaa toivomaansa elinkeinoa (tässä maidon- ja lihantuotantoa) sekä yksilön vapaus toteuttaa omaa kulttuuriaan ja pitäytyä sieltä mahdollisesti kumpuavissa ruoka-ainerajoituksissa (tässä porsaanlihasta kieltäytymisessä).

Eräässä puheenvuorossa annettiin ymmärtää, että rajoittaminen ei sinällään haittaa, mutta sen ei pitäisi tapahtua suoran kieltämisen kautta. Itse asiassa melko yleinen ja erityisesti tutkijoiden korostama näkemys oli, että kansalaisten ruokavalintojen ohjailua tapahtuu julkisen vallan toimesta hyvin paljon, mutta hienovaraisemmin kuin suorien kieltojen kautta eikä siitä siksi useinkaan olla tietoisia, saati vihaisia (tähän palataan vastuukäsitysten kohdalla). UniCafen päätöstä kritisoitiin yksilönvapauden rajoittamiseen vetoamalla myös sellaisten hallituksessa istuvien puolueiden jäsenten toimesta, jotka ovat väistämättäkin tietoisia harjoittamastaan ruokapolitiikasta ja siitä, miten julkinen valta tosiasiallisesti ohjailee kuluttajia tiettyjen valintojen piiriin. Aineistosta syntyi vaikutelma näiden toimijoiden pyrkimyksestä ylläpitää tietynlaista ”vapaavalintaisuuden illuusiota”. Mielenkiintoinen yksilönvapauden liittyvä yksittäinen toteamus oli, että UniCafen päätös tulisi vaikuttamaan ”tuhansien opiskelijoiden ruokavalioon ja siten myös ajatusmaailmaan” (Viilo 2019). Ruoka ymmärretään tässä jollakin keskeisellä tavalla yksilön tai kuluttajan ajatusmaailmaan kytkeytyvänä; samalla UniCafen koetaan rajoituspäätöksellä ikään kuin väkisin käännettävän ihmisiä tietyn ajatusmaailman tai ideologian piiriin, siis niin ikään rajoittavan ajattelun vapautta.

4.1.2.3. Kotimainen liha korvataan ulkomaisilla tuotteilla

Lihankulutuksen rajoittamista pidettiin ongelmallisena myös siitä syystä, että sen ajateltiin johtavan kotimaisen lihan korvaamiseen ulkomaisilla tuotteilla, erityisesti ulkomaisilla kasviksilla ja soijalla. Kyseisen kategorian alle sisällytettiin analyysissa siis kaikki sellaiset puheenvuorot, joissa annettiin ymmärtää, että naudanlihan tarjoilusta luopuminen johtaa sen korvaamiseen ulkomailta peräisin

olevilla vaihtoehtoilla. Näistä puheenvuoroista ilmeni selkeä joko–tai–vastakkainasettelu erityisesti kotimaisen lihan ja ulkomaisten kasvien välillä; näin siitä huolimatta, että kaikki UniCafen käyttämästä naudanlihasta ei suinkaan ollut kotimaista, ja naudanlihasta luopumisen yhteydessä UniCafe pyrki itse asiassa jäljelle jääneiden, korvaavien lihatuotteiden sataprosenttiseen kotimaisuusasteeseen. UniCafe painotti tavoittelevansa korkeaa kotimaisuusastetta myös kasvisproteiinihankinnoissaan.

Kategorian alle sisällytettiin myös vain pari kertaa esiintynyt toteamus (kansallisen) ruokaturvan heikkenemisestä. Lihankulutuksen rajoittamisen pelättiin näissä puheenvuoroissa lisäävän tuontiriippuvuutta, sillä rajoittamisen myötä kotimainen naudanlihantuotanto hiipuisi ja ulkomaisten ruoka-aineiden (erityisesti kasvien) osuus tarjonnassa kasvaisi. Tuontiriippuvuutta pidettiin uhkana erityisesti kansainvälisissä kriisitilanteissa, joissa toimitusketjut saattaisivat kokea häiriöitä.

Kategorian alle sisällytettiin myös sellaiset puheenvuorot, joissa ruoan kotimaisuuden todettiin, monesti jostakin tarkentamattomasta syystä, olevan erityisen tärkeää. Puheenvuoroja analysoidessa kontekstista oli usein mahdollista päätellä, että kotimaisuutta korostettiin sen suuremman ympäristöystävällisyyden takia. Tuontiruokaa, oli se sitten eläin- tai kasvipäristä, pidettiin epäekologisena erityisesti sen kuljetuksesta koituvien päästöjen takia. Pariin otteeseen mainittiin myös, hieman eri asiayhteyksissä, että suomalainen liha on muualla tuotettua terveellisempää, koska lihantuotannossa ei käytetä antibiootteja. Syy kotimaisuuden korostamiseen lienee ollut myös suomalaisten tuottajien ja kotimaisen talouden tukeminen.

Ruoan kotimaisuutta korostettiin siis mitä ilmeisimmin, koska siihen ajatellaan liittyvän joitain keskeisiä hyötyjä, mutta kuten todettua, näitä syitä ei useinkaan lähdetty selväsanaisemmin erittelemään - kenties oletettiin, että nämä syyt ovat yleisessä tiedossa, tai kenties kotimaisuuden korostaminen tällä tavoin yksinkertaisesti ilmentää suomalaista perinnettä, jossa ”kotimaisista tuotteista ollaan ylpeitä” (ks. Paananen 2019). Tämä on sinällään mielenkiintoinen havainto ja avaa paikan taloudellisen nationalismin ja kuluttajanationalismin merkitysten pohtimiselle suomalaisen lihankulutuksen kontekstissa.

Taloudellinen nationalismi esittää, että minkä tahansa instituution, kohteen tai aktiviteetin arvo riippuu ensisijaisesti sen kontribuutiosta kansalliseen talouteen. Kuluttajanationalismilla, joka on taloudellisen nationalismin yksi ulottuvuus, voidaan käsittää paitsi hyvin yksiselitteiset, kulutusvalintojen kautta tietoisesti toteutetut kansallismielisyyden ilmaisut, myös arkipäiväisemmät, rutiininomaisemmat ja usein tiedostamattomat kulutusvalinnat, kuten kotimaisen tuotteen valitseminen marketissa ilman spesifiä poliittista agenda. Kun kuluttajanationalismia tarkastellaan suhteessa poliittiseen konsumerismiin, sen voisi määritellä poliittisen konsumerismin yhdeksi

alatyypiksi, jossa kulutusvalintoja ohjaavat nationalistiset uskomukset ja kollektiivinen, kulttuurinen identiteetti. Kuluttamisella osoitetaan tällöin omaa kuulumista tiettyyn kansakuntaan tai esimerkiksi vastustetaan muita kansakuntia. Kuluttajanationalismi ottaa kuitenkin usein hyvin arkipäiväisiä muotoja, eikä vaadi samankaltaista sitoutumista kuluttajalta kuin progressiiviset, universalistiset hankkeet, kuten esimerkiksi reilun kaupan tukeminen tai metsiensuojelu. (Castelló & Mihelj 2018, 562–565.)

Tämä ero selittääkin ehkä osaltaan lihakiistan vaikeutta Suomessa: siinä missä ”lihankulutuksen rajoittajat” ajavat universaalien ilmastohuolen motivoimaa, kansallisesta ja kulttuurisesta kontekstista riippumatonta, progressiivista kulutuskäyttäytymisen muutosta, lihankulutuksen rajoittamista kritisoivat tarkastelevat tilannetta suomalaisen kontekstin ja kansallisten intressien valossa, ja pyrkivät niin ikään ylläpitämään kuluttamisen *status quota*. Kuluttajanationalismin merkitys on kenties vielä selvempi silloin, kun lihankulutuksen rajoittamisen ongelma kehystetään uhkana kansalliselle ruokakulttuurille ja elämänmuodolle; tähän palataan myöhemmin luvussa.

4.1.2.4. Lihankulutuksen rajoittaminen lisää epätasa-arvoa

Neljäs lihankulutuksen rajoittamisen ongelman kehystämistapa kytkeytyi tasa-arvoa koskeviin harkintoihin. Siinä missä erityisesti EOP pyrki UniCafen päätöstä seuranneissa kannanotoissaan tuomaan esiin eläinoikeudellista näkökulmaa, UniCafen päätöstä kritisoineet nostivat esille lihankulutuksen rajoittamisen heijastusvaikutukset inhimilliselle tasa-arvolle. Lihankulutuksen rajoittamisen todettiin näissä puheenvuoroissa lisäävän erityisesti taloudellista ja alueellista mutta myös sosiaalista epätasa-arvoa. Tämä ilmeni toteamuksina, joissa lihankulutuksen rajoittamisen todettiin olevan tärkeä työllisyys- ja elinkeinokysymys: lihankulutuksen rajoittamisen seurauksena maanviljelijöiden tuotannon kannattavuus saattaisi pudota tai he voisivat menettää elinkeinonsa ja toimeentulonsa kokonaan. Tämä johtuu osaltaan Suomen maatalouden rakenteesta, jossa kotieläintuotannon kannattavuus on kasvinviljelyä parempi etenkin maan pohjoisissa osissa.

Tasa-arvopohdintoihin kytkeytyivät myös toteamukset maaseudun elinvoimaisuudesta, jonka säilyttämisessä lihantuotannolla katsottiin olevan keskeinen rooli. Eräässä puheenvuorossa lihankulutuksen rajoittamisen todettiin olevan ongelmallista myös sosiaalisen tasa-arvon kannalta: itsenäiseen päätöksentekoon kykenemättömien, haavoittuvien ihmisryhmien kuten vanhusten ja lasten ruokavalioon ei saisi puuttua - ainakaan ottamalla heiltä pois liha- ja maitovaihtoehtoja, joihin ovat tottuneet tai joita syystä tai toisesta suosivat tai ovat halunneet käyttää. Vaikka UniCafen päätös kosketti ensisijaisesti opiskelijoita, tämä näkökulma tuotiin UniCafen päätöstä käsitellessä keskustelussa esille - kenties siksi, että UniCafen esimerkin pelättiin saavan muutkin toimijat tekemään vastaavia päätöksiä, jolloin kohderyhmä olisi mahdollisesti eri. Tässä nimenomaisessa yhteydessä keskustelu koski erityisesti ”poliitikkojen” roolia julkisten ruokailujen järjestämisessä, ja

kyseisessä puheenvuorossa esitetty näkemys oli jokseenkin paradoksaalinen: poliitikkojen roolin ajateltiin olevan yhtäältä kaikista keskeisin juuri heikoimmille ihmisryhmille järjestetyissä ruokailuissa, mutta toisaalta ruokarajoitusten asettamista näille ihmisryhmille pidettiin epäoikeudenmukaisena. Tässä jätettiin jälleen huomiotta, että julkinen valta tosiasiallisesti ohjailee merkittävästikin julkisissa laitoksissa tarjolla olevia ruokavaihtoehtoja. Tähän palataan analyysin vastuukehyyksiä käsittelevässä osiossa.

4.1.2.5. Jokin resurssi jää keskeisesti hyödyntämättä

Viides, verraten usein esiintynyt kehys lihankulutuksen rajoittamisen ongelman määrittelemiseksi koski hyötynäkökulmaa. Tällöin lihankulutuksen rajoittaminen määriteltiin ongelmalliseksi, koska sen katsottiin johtavan jonkin keskeisen resurssin hyödyntämättä jättämiseen. Tällaisia mainittuja resursseja olivat pellot ja niillä kasvatettava, ihmiselintarvikkeeksi kelpaamaton rehuvilja sekä naudanliha itsessään, jonka painotettiin suurella osalla UniCafen päätöstä kritisoineiden puheenvuoroja olevan ”maidontuotannon sivutuote”.

Näissä puheenvuoroissa painotettiin, että Pohjois-Suomessa (mutta myös globaalisti) iso osa viljelymaasta kelpaa (enää) ainoastaan nurmen tai rehuviljan viljelyyn maaperän köyhtymisen tai peltojen heikon kasvupotentiaalin takia. Koska nurmen kasvuvaatimukset ovat vaatimattomammat, se mahdollistaa tällaisten peltojen hyödyntämisen ja tämän ihmiskäyttöön kelpaamattoman raaka-aineen muuttamisen ”huippuvalkuaiseksi” (Pietola 2019). Hyötynäkökulmaan pohjaavan kehyksen valossa maalle ei vaikuteta annettavan juuri muuta kuin hyötyarvoa, eikä tällaisia heikon kasvupotentiaalin maita esitetä esimerkiksi jätettävän luonnontilaan tai otettavan vaikkapa liikkumis- ja virkistämiskäyttöön. Maa näyttäytyy, varmasti pitkälti tiedostamattomien ajatusmallien vuoksi, instrumenttina ihmiselintarvikkeiden tuottamiseen, ja maiden hyödyntäminen peltoina maatalouden tarkoituksiin näyttäytyy jopa tietynlaisena velvollisuutena.

Ajatus resurssien hyödyntämisestä tai hyödyntämättä jättämisestä kytkeytyy luonnollisesti kysymyksiin ja huoliin suomalaisen maatalouden rakenteesta, elinkeinosta ja kannattavuudesta sekä työllisyydestä ja taloudesta; hyödyntämisenäkökulma vaikutti esiintyvän kuitenkin myös täysin itsenäisenä argumenttina. Tätä havainnollisti hyvin käsitys naudanlihasta maidontuotannon ”sivutuotteena”: niin kauan kuin maitoa tuotetaan, liha ”kannattaa hyödyntää”, koska muuten lypsykarjan vasikat syntyisivät ”turhaan” ja ne jouduttaisiin paremman käyttötarkoituksen ja sijoituspaikan puutteessa teurastamaan ”ihan pienenä” (Viiden jälkeen 2019). Naudat mielletään näissä puheenvuoroissa ihmiskäyttöön tarkoitettuina tuotantoeläiminä, eikä niiden elämälle anneta juuri mitään itseisarvoa. Tällainen ajattelu on jälleen pitkän, yhteiskunnallisen sosiaalistamisprosessin tulos, eikä tätä ymmärrystä joistain eläinlajeista puhtaasti ruoantuotantoon tarkoitettuina tämän takia monestikaan tiedosteta, saati kyseenalaisteta. Resurssien hyödyntämistä

koskevaa kehystä voisi parhaiten luonnehtia Väliiverrosta (2014) seuraten laajemmaksi kulttuuriseksi kehykseksi, jolla merkityksellistetään muun muassa sitä, mitä ovat normaalit ja hyväksyttävät hyvinvoinnin tavoittelemisen keinot.

4.1.2.6. Tieteellinen innovointi ja (tuote)kehitys kärsivät

Yksi lihankulutuksen rajoittamisen ongelmallisuuden kehystämistapoja oli näkemys, jonka mukaan tieteellinen innovointi ja tuotekehitys tulisivat kärsimään rajoituksen seurauksena. Tausta-ajatus tässä oli, että yritykset ja tuottajat tekevät jo paljon työtä naudanlihan tuotannon ympäristöystävällisyyden kehittämiseksi mahdollistaakseen nykyisten kulutustottumusten mukaisen elämän jatkossakin. Näin ollen lihankulutuksen rajoittamiselle ei ole tarvetta, päinvastoin: jatkuva naudanlihan kysyntä kannustaa tuottajia kehittämään toimintaansa ympäristöystävällisemmäksi. Kehystämistavassa kohdistetaan samalla ilmastopoliittisten ongelmien ratkaisuvastuu ensisijaisesti yrityssectorille ja tuottajille esimerkiksi kuluttajien sijaan - mutta tähän palataan myöhemmin luvussa.

Naudanlihan kulutuksen rajoittaminen miellettiin kyseisen kehystämistavan puitteissa lannistavaksi ja epäoikeudenmukaiseksikin tuottajille, jotka jo työskentelevät tai kouluttautuvat työskentelemään naudanlihan tuotannon ympäristöystävällisyyden kehittämiseksi. Kehystämistavassa tunnistetaan ruoan- ja spesifimmin naudanlihan tuotantoon liittyvät ekologisuus- ja ilmastohaasteet, mutta niitä ei pidetä niin ylitseväsemättöminä, että ne vaatisivat kulutustottumusten muutosta. Nykyisissä kulutustottumuksissa ei katsota olevan (ratkaistavissa olevien ilmastokysymysten lisäksi) juuri mitään ongelmallista tai poliittista.

4.1.2.7. Kansallinen (ruoka)kulttuuri ja elämänmuoto vaarantuvat

Jonkin verran lihankulutuksen rajoittaminen kehystettiin myös kulttuuria koskevana, perinteistä elämänmuotoa uhkaavana ongelmana. Tämä ilmeni niin kansalaiskeskustelussa kuin asiaan perehtyneiden asiantuntijoiden historiallista kokonaiskuvaa valottavissa puheenvuoroissa. UniCafen päätöstä kritisoineet totesivat laiduntavien nautojen olevan kriittisiä suomalaisen kulttuuri- ja maaseutumaiseman ylläpitämisessä. Naudan merkitys osana suomalaista ruokakulttuuria puolestaan korostuu, koska suomalaisessa maataloustuotannossa naudanliha ja maito ovat perinteisesti liittyneet - ja yhä liitetään - vahvasti yhteen. Kun siis lihan kulutusta rajoitetaan, saatetaan kokea, että myös maidontuotanto ja -kulutusmahdollisuudet joutuvat uhatuiksi. Vaikka liha ei ole suomalaisten perinneruokien pääosassa, maidolla on ruokakulttuurin professori Mari Nivan mukaan valtava rooli suomalaisessa ruokakulttuurissa (Paananen 2019). Näin ollen osa kansalaisista on saattanut kokea oman elämäntyylin tai kulttuuri-identiteetin uhatuksi UniCafen rajoituspäätöksen seurauksena, mikä edelleen lujittaa osapuolten ”leiriytymistä”, lisää asetelman polarisoituneisuutta ja vaikeuttaa yhteisen kosketuspinnan löytämistä.

UniCafen päätöstä kritisoineet pyrkivät tosiaankin korostamaan, että naudanliha on Suomessa pitkälti ”maidontuotannon sivutuote”, mutta tekivät näin argumentoidessaan tuotannon ekologisuuden puolesta eivätkä niinkään käsitellessään ruoan kulttuurisia ulottuvuuksia. Eksplisiittinen kulttuurinen kehystäminen jäi kokonaisuudessaan verraten vähäiseksi, mutta esimerkiksi yllä mainitun ”naudanliha on maidontuotannon sivutuote” -argumentin taustalla näkyy laajempi, implisiittinen kulttuurinen kehys, jossa maidonkulutus mielletään itsestään selvästi osaksi ”normaaleja ruokailutottumuksia”, maidontuotantoon mahdollisesti liittyvää problematiikkaa välttämättä ajattelematta tai maidonkulutukseen liittyviä kulttuurisia ehdonalaisuuksia tiedostamatta.

Kansallista ruokakulttuuria ja elämänmuotoa koskeva kehys, vielä kotimaisuuteen keskittyvää kehystä selkeämmin, muodostaa osan kuluttajanationalistista diskurssia: siinä tuotteisiin ja palveluihin (*consumer objects*) liitetään kansallista merkitystä. Keskiössä ovat tällöin yksittäiset kuluttajat, mutta myös kaupalliset toimijat kuten esimerkiksi tuottajat, jotka käyttävät diskursiivisia keinoja liittääkseen tietyn hyödykkeen kansakuntaan ja saadakseen kuluttajan tekemään tietyn valinnan. Tällaisia diskursiivisia keinoja voivat olla esimerkiksi viittaukset kansallisiin maisemiin tai ”kollektiivisiin muistoihin”. Kuluttajat tulevat osaksi kuluttajanationalismia kuluttamalla tällaisia ”kansallistettuja” (*nationalized*) hyödykkeitä, joko tietoisesti tai asiaa liiemmin ajattelematta. (Castelló & Mihelj 2018, 563–564.)

Lihakiistan vaikeutta selittävä ristiriita pysyy samana kuin kotimaisuuskehyksessä: UniCafen rajoituspäätöstä kritisoineet liittävät naudanlihaan ja naudanlihan kuluttamiseen kansallista kulttuuria ja elämänmuotoa koskevia merkityksiä, joita selvästi halutaan vaalia, ja jotka koetaankin nyt uhatuiksi. UniCafen päätöstä kiittäneet sen sijaan vaikuttavat liittävän naudanlihaan joitain universaaleja, globaaleja merkityksiä, joilla ei välttämättä ole tekemistä juuri ”suomalaisen kulttuurin” kanssa.

4.1.2.8. (Kansan)terveys kärsii

Vaikka (liiallisen) lihankulutuksen on terveystieteilijöiden taholta melko yksiselitteisesti todettu olevan ongelma suuressa osassa suomalaista väestöä, lihankulutuksen rajoittamista pidettiin ongelmallisena myös (kansan)terveydellisistä syistä. Lihankulutuksen rajoittamisen ongelmallisuus kehystettiin terveystieteellisenä melko harvakseltaan ja pääasiallisesti epäsuorin tai hienovaraisin viittauksin, esimerkiksi kuvailemalla UniCafen päätöstä ”ruokaympyrän kaventamisena” (Luukka 2019a), puhumalla sekaravinnosta ”kasvua ja kehitystä” tai muutoin terveyden edistämistä koskevin termein (Martikainen 2019) tai ilmentämällä muutoin taustaoletuksia siitä, että kasvisravinto ei ole (tarpeeksi) ravitsevaa. Yleisesti ottaen voidaan todeta, että kun lihankulutuksen rajoittamista pidetään ongelmallisena terveydellisestä näkökulmasta, korostuvat usein käsitykset liha- ja maitotuotteista

saatavien eläinperäisten proteiinien tärkeydestä ja jopa välttämättömyydestä terveellisen ruokavalion osana.

Kehys ilmentää opittuja, länsimaisiin yhteiskuntiin melko syvälle iskostuneita ajatuksia siitä, mistä ”normaali”, hyvää terveyttä ylläpitävä ruokavalio koostuu - näitä koskevat ajatusmallit ovat hyvä esimerkki sellaisista kognitiivisista kehyksistä, joiden olemassaoloa ei usein välttämättä edes tiedosteta. Tätä ilmensi nähdäkseni myös aineisto, jossa lihankulutuksen rajoittamisen ongelmallisuus kehystettiin terveystieteelliseksi ennen kaikkea toteamuksin, jotka vaikuttivat ikään kuin ”tahattomilta” ja ei-harkituilta.

4.1.2.9. Lihankulutuksen rajoittaminen on identiteettipoliittista syylistämistä, joka jakaa kansakunnan

Pariin otteeseen aineistossa esiintynyt lihankulutuksen rajoittamisen ongelmallisuuden kehystämistapa koski asian identiteettipoliittisuutta: lihankulutuksen rajoittaminen miellettiin tällöin identiteettipoliittiseksi syylistämiseksi, joka jakaa kansakuntaa. Kategorian kiteyttää keskustan eduskuntaryhmän puheenjohtajan Antti Kurvisen kommentti, jossa hän kutsui UniCafen rajoituspäätöstä ”kulttuurisodaksi”. Kommentti sai mediassa ymmärrettävästi paljon huomiota ja oli siis melko paljon esillä huolimatta siitä, että jäi jotakuinkin ainoaksi laatuun. Samansuuntaisia, huomattavasti ”lievempiä” UniCafen päätöksen identiteettipoliittiseksi kehystäviä kommentteja esiintyi aineistossa pari. Identiteettipoliittisen vastakkainasettelun nähtiin näissä muodostuvan lihansyöjien ja kasvissyöjien, mutta myös viljelijöiden ja kaupunkilaisten välille. Keskeistä tässä vastakkainasettelussa vaikutti olevan, että ”lihansyöjien” mielestä ”rajoittajat” leimasivat lihaa syövän - ja tuottavan - kansanosan jollakin tapaa moraalisesti alempiarvoiseksi.

UniCafen päätöksen kehystäminen identiteettipoliittiseksi on omiaan vaikeuttamaan ratkaisun löytymistä lihakiistaan, sillä yksilön kokemus siitä, että oma identiteetti tulee haastetuksi, johtaa usein kiivaaseen puolustautumiseen ja voi myötävaikuttaa konfliktin pitkittymiseen (Dewulf et al. 2009, 168–169). Lisäksi, kun yksilö kokee tietyssä vuorovaikutustilanteessa havaitsevansa uhkan, hän paitsi pitäytyy omassa kehyksessään myös vahvistaa sitä - tällaisia kehyksiä kutsutaan kehystutkimuksessa ”jäätäneiksi” (*frozen frames*) (mt., 184). Vaikka käsillä oleva ongelma kehystettiin joidenkin toimesta identiteettipoliittiseksi, suoria toteamuksia ”toisen” määrittelemiseksi tai luokittelemiseksi löytyi aineistosta verraten vähän; tähän palataan tarkemmin identiteetti- ja ihmissuhdekehyksiä tarkasteltaessa.

4.1.2.10. Lihankulutuksen rajoittaminen on uhka demokratialle

Aineistossa esiintyi kerran näkemys, jossa lihankulutuksen rajoittamisen ongelmallisuus kytkettiin kysymyksiin demokratiasta. Näkemys puheenvuorossa oli, että UniCafen päätös ei ollut tieteellisen evidenssin valossa uskottava ja että todellinen ilmastotyö tehdään itse asiassa muilla, kuten energia- ja liikenne-, sektoreilla. Tästä jatkettiin toteamaan, että ”tiedon puute ja itsekkyyks ovat todellisia demokratian uhkia nykymaailmassa” (Martikainen 2019). Tästä on deduktiivisesti pääteltävä, että koska UniCafen naudanlihantarjoilun lopettamispäätös ei puhujan mielestä ollut tieteellisesti perusteltu (vaan osoitti heikkoa suhteellisuudentajua), kyseinen päätös edusti ja ilmensi tällaista tiedon puutteesta ja itsekkyydestäkin kumpuavaa uhkaa demokratialle. UniCafen rajoituspäätöksellä voisi puheenvuoron perusteella näin ollen ajatella olevan myös mahdollisia laajempia heijastusvaikutuksia demokratian tilalle. Samaan tapaan itse asiassa *kaikki* päätökset, joilla rajoitetaan lihankulutusta, ovat uhkia demokratialle, koska ne eivät perustu tietoon.

Kyseinen kehystämistapa on saattanut nousta esiin UniCafe-tapauksen yhteydessä erityisesti siitä syystä, että UniCafe tarjoaa julkisesti tuettuja aterioita. Tästä syystä UniCafe saatetaan käsittää, ainakin jossain määrin, julkista valtaa edustavana toimijana. Toisaalta samassa puheenvuorossa ollaan sitä mieltä, että ”ruokalan” ei pitäisi tehdä politiikkaa ”yliopiston siivellä” ja tavallaan siis tunnustetaan UniCafen ja poliittisten päätöksentekijöiden erilaisuus toimijoina (mt.). On kuitenkin mielenkiintoista, että UniCafen rajoituspäätös ylipäätään liitetään tematiikkaan tieteellisen ”tiedon” merkityksestä demokraattiselle järjestelmälle - näin erityisesti, kun kumpikin osapuoli kokee tuntevansa tilanteen ”faktat” ja operoivansa juuri niiden pohjalta.

<i>Lihankulutuksen rajoittamisen ongelma</i>	<i>Kehys</i>
<p>”Hiilijalanjälki ei ole ympäristövaikutusten paras tai ainoa mittari.” (Pietola 2019)</p> <p>”Helsingin UniCafen naudanlihaboikotin vaikutus vastaa vuodessa samaa, mitä Helsingin Hanasaaren hiilivoimala tupruttaa taivaalle parissa tunnissa.” (Kemppainen 2019)</p> <p>”Politiikka kuuluu osaltaan ruokalautaselle, mutta päätöksiin tarvitaan enemmän tietoa kuin tunteita.” (MT 2019b)</p> <p>”Mielestäni tämä päätös ei ole johdonmukainen eikä perustu faktoihin vaan ideologioihin ja mielikuviin.” (Viiden jälkeen 2019)</p>	(Ilmasto)tiede ei puolla rajoittamista
<p>”On kestävämpää, että ’kasvismafia’ yrittää ilmastonmuutoksen varjolla viedä toisilta ihmisiltä oikeuden syödä, mitä itse haluavat.” (Kalmari 2019)</p> <p>”Kuten sanoin, kysymys on laajemmasta toiminnasta, siitä, kuka tekee valinnan, mitä ihminen syö. Saako ihminen itse valita, vai tekeekö valinnan joku ylhäältä käsin.” (Ylen aamu 2019)</p> <p>”Kyseessä on päätös, joka vaikuttaa tuhansien opiskelijoiden ruokavaliioon, ruokailutottumuksiin ja siten myös ajatusmaailmaan.” (Viilo 2019)</p>	Yksilönvapautta rajoitetaan
<p>”Meidän pitää turvata, että kotimaista kasvisruokavaliota on tarjolla.” (Luukka 2019a)</p> <p>”Todennäköinen seuraus on, että pääosin kotimaisen naudanlihan korvaa pääosin ulkomainen tuontiruoka maailman ääristä rahdatuista kasviksista alkaen. Miten tämä vähentää päästöjä?” (Kalmari 2019)</p> <p>”Terveellisuuden ja ravitsemuksen lisäksi kotimaisuus on se toinen, toiseksi tärkein asia sitten mikä siinä [mitä tarjoillaan] pitää ottaa huomioon.” (Ylen aamu 2019)</p>	Kotimainen liha korvataan ulkomaisilla tuotteilla
<p>”Me haluamme vahvistaa omaa ruuantuotantoa ja työllisyyttä. Tämä on myös iso työllisyyskysymys.” (Luukka 2019a)</p> <p>”Naudanlihan kieltämisellä nähdään laajempia heijastusvaikutuksia. Pelko on, että koko se elämänmuoto katoaa: viljelijöiden hyvinvointi ja maaseudun pitäminen elävänä.” (Paananen 2019)</p> <p>”Te [UniCafe] olette vastuussa siitä, että perheviljelmät eivät saa enää toimeentuloa.” (Viiden jälkeen 2019)</p>	Lisää (alueellista, sosiaalista ja/tai taloudellista) epätasa-arvoa
<p>”Suomalainen naudanliha on valtaosaksi maidon sivutuote. Jos kulutamme maitoa, meidän kannattaa hyödyntää myös naudanliha.” (Pape-Mustonen 2019)</p> <p>”Isommassa mittakaavassa naudanlihasta luopuminen tarkoittaisi, että lypsykarjan vasikat syntyisivät turhaan ja mitä sitten tehtäisiin?” (Veteli 2019)</p> <p>”- - [S]uomalainen maataloustuotanto pohjautuu siihen, että voimme pohjoisissa oloissa hyödyntää peltojamme nimenomaan kotieläintuotannon kautta.” (Viiden jälkeen 2019)</p>	Jokin resurssi jää keskeisesti hyödyntämättä

<p>”Vai entä jos mustavalkoisuuden ja lamauttavien kieltojen sijaan keskityttäisiinkin siihen, mitä kaikkea Suomessa on ympäristöosaamisessa jo saatu aikaan ja siihen, miten tulevaisuudessa ollaan vielä parempia?” (Niemistö 2019)</p> <p>”Motivaatio maatalouden ympäristövaikutusten tutkimiseen on ainakin kadoksissa.” (Viilo 2019)</p> <p>”Tarjonnan rajaaminen yksinään ei motivoi tuottajia kehittämään tuotantoaan eteenpäin.” (Patama 2019)</p>	<p>Tieteellinen innovointi ja (tuote)kehitys kärsivät</p>
<p>”Nauta sen sijaan on suomalaisille erityisen arvokas. Lehmän ympärille tiivistyy kokonainen elämänmuoto.” (Paananen 2019)</p> <p>”Kun kyseenalaistetaan naudanlihaa, kyseenalaistetaan samalla maitoa, jolla on valtavan iso rooli Suomen ruokakulttuurissa.” (Paananen 2019)</p> <p>”- [K]yse on vähän samantyyppisestä asiasta kuin jos Grönlannissa päätettäisiin inuiiteilta, että - - hylkeenlihan hyödyntäminen julkisissa keittiöissä lopetetaan.” (Viiden jälkeen 2019)</p>	<p>Kansallinen (ruoka)kulttuuri ja elämänmuoto vaarantuvat</p>
<p>”- [E]n ole kieltojen ja ruokaympyrän kaventamisen kannalla lainkaan.” (Luukka 2019a)</p> <p>”Sieltä sai monipuolista sekaravintoa vatsalle ja aivoille. Kasvulle ja kehitykselle tärkeitä proteiineja liha- ja maitotuotteista sai fuksikin vapaasti valita.” (Martikainen 2019)</p> <p>”Miten varmistetaan, että vanhainkodeissa vaikka asukkaat saavat ravitsevaa ruokaa?” (Ylen aamu 2019)</p>	<p>(Kansan)terveys kärsii</p>
<p>”Kaikenlainen kulttuurisotiin osallistuminen ja identiteettipoliittikka nakertaa rapisten aina puolustamani [ylioppilaskunnan] automaatiojäsenyyden uskottavuutta.” (Luukka 2019b)</p> <p>”Viljelijät kokevat joutuneensa syytetyn penkille, ja se on turhauttanut itseänikin. Jos vetäydymme keskustelussa kahteen kuplaan ja ammuimme niistä käsin toisiamme, se ei edistä mitään.” (Muhonen 2019)</p> <p>”- [S]ä saat sellaisen hyvän ihmisen leiman ja sellaisen ilmastovapaan ihmisen leiman siinä kohtaa, kun et sitten syö vaikka naudanlihaa.” (Ylen aamu 2019)</p>	<p>Kansakunta jakautuu identiteettipoliittisen syyllistämisen takia</p>
<p>”Suhteellisuudentaju on hukassa. - - Tiedon puute ja itsekkyyks ovat todellisia demokratian uhkia nykymaailmassa.” (Martikainen 2019)</p>	<p>Rajoittaminen on uhka demokratialle</p>

Tekstimatriisi 2: *Lihankulutuksen rajoittamisen ongelmat.*

4.1.3. Lihankulutus tai sen rajoittaminen eivät näyttäydy ongelmallisina

Aineistossa esiintyi mielenkiintoisesti myös joitain sellaisia toteamuksia, jotka kategorisoivat UniCafen rajoituspäätöksen ongelmattoman ja siten epäpoliittisen piiriin. Näissä toteamuksissa UniCafe-tapaus kehystettiin kahdella eri tavalla, joista ensimmäisessä UniCafen tekemää päätöstä pidettiin yksinkertaisesti yritystoimijan legitiiminä vastauksena asiakaskunnan muuttuneisiin

kulutustarpeisiin. Toisessa kehystämistavassa UniCafen päätöstä ja sitä seurannutta mediakeskustelua pidettiin pinnallisena ”somesotana”, joka ei vertaudu oikeisiin yhteiskunnallisiin ongelmiin kuten kasvavaan epätasa-arvoon. Jälkimmäinen kehystämistapa esiintyi vain yhdessä puheenvuorossa; UniCafen rajoituspäätöksen merkityksellistämistä puhtaan taloustieteellisestä, kysynnän ja tarjonnan logiikkaan pohjaavasta näkökulmasta tapahtui sen sijaan useammin.

Tällainen taloustieteellinen kehystämistapa kategorisoi UniCafen päätöksen (ja samalla muut vastaavat tilanteet) yritystoiminnan näkökulmasta loogiseksi, taloudellisesti perustelluiksi ja siten epäpoliittisiksi ratkaisuuksi. UniCafen päätös näyttäytyi toisin sanoen yritystoimijan asianmukaisena reaktiona asiakkaiden muuttuneisiin ruokailutottumuksiin. Samalla useat muut opiskelijaravintoloita pyörittävät yritystoimijat totesivat jatkavansa naudanlihan tarjoilua, koska sille riittää edelleen kysyntää. Kummissakin puheenvuoroissa kysyntä näyttäytyi joka tapauksessa yrityksen toiminnan kannalta ratkaisevana seikkana ja taloudelliset harkinnat sinä sfäärinä, jonka piiriin asia kuuluu. Silloinkin, kun maataloutteen tunnistettiin liittyvän joitain ilmastopoliittisia haasteita, niiden ratkaisusta puhuttiin taloudellisin termein: tuottajien kannattaa tehdä toiminnastaan kestävämpää, jotta eivät putoa ”hankintaketjusta” ja ”menetä markkinoitaan” (Muhonen 2019).

Toinen kehystämistapa, jossa UniCafen rajoituspäätöstä seurannut keskustelu määriteltiin pinnalliseksi ”somesodaksi”, kategorisoi lihankulutusta koskevat kysymykset myös omalla tavallaan epäpoliittisiksi: puheenvuorossa UniCafe-tilanne määriteltiin väittelyksi ”yliopiston lounasvaihtoehtoista”, ikään kuin kyse ei olisi mistään suuremmasta, siis ikään kuin ruokavalinnoilla ei olisi laajempia yhteiskunnallisia implikaatioita. Puheenvuorossa todettiin, että keskustelu on piittaamatonta oikeiden yhteiskunnallisten ongelmien valossa, joista suurimpana kirjoittaja piti kasvavaa epätasa-arvoa erityisesti keskusalueiden ja ”periferian” välillä, Suomessa mutta myös kansainvälisesti. (Saarikoski 2019.)

Lopuksi puheenvuorossa todettiin, että hiilijalanjälki on kyllä tärkeä asia, mutta kyse on siitä, ”keiden ongelmia pidetään tärkeimpinä” (mt.). Toteamus on monitulkintainen, mutta kontekstista on mahdollista päätellä, että kirjoittaja piti lihankulutukseen liittyvää problematiikkaa jokseenkin elitistisenä kaupunkilaisten ”ongelmana”. Puheenvuorossa ilmastohuoli laajemmalti näyttäytyy sellaisten hyvinvoivien kaupunkilaisten ongelmana, joilla on varaa murehtia asiasta - näin niiden kasvukeskusten ulkopuolella asuvien ihmisten silmissä, jotka kamppailevat arvoaan menettävien asuntojen, vaarassa olevien työpaikkojen ja laskevan syntyvyyden kaltaisten ongelmien kanssa. Kehystämistavan valossa lihankulutus ei siis näyttäytynyt todellisena, normatiivisiin ja sosiaalisiin konteksteihin kytkeytyvänä yhteiskunnallisena ongelmana eikä kulutus sen puoleen merkittävänä poliittisen vaikuttamisen keinona.

Kritiikissä on yhtymäkohtia poliittista konsumerismia kohtaan esitettyyn kritiikkiin: poliittista konsumerismia on luonnehdittu globaalien Pohjoisen ja hyvinvoivien kulutusyhteiskuntien projektiksi; kriitikot katsovat, että poliittisesta konsumerismista ja sitä koskevasta teoretisoinnista puuttuu ymmärrys kehittyvissä maissa sijaitsevien tuottajien ja kuluttajien olosuhteista. Kriitikot syyttävät poliittiskonsumeristisia projekteja paikallisten kulttuurien ja yhteisöjen heikentämisestä. (Micheletti & Stolle 2013, 209.) Vaikka tämä kritiikki on esitetty koskien poliittisen konsumerismin merkitystä ja dynamiikkaa globaalilla Pohjoisen-Etelä-akselilla, kenties osa siitä pätee ja resonoi myös yksittäisten ”pohjoisten” tai ”länsimaisten” yhteiskuntien sisällä, kun tarkastellaan kaupunkien ja maaseudun tai kasvukeskusten ja periferia-alueiden välille muodostuvaa asetelmaa.

<i>Lihankulutus tai sen rajoittaminen eivät ongelmallisia</i>	<i>Kehys</i>
<p>”Oikeasti päätös ei ollut radikaali, sillä naudanlihan kysyntä oli laskenut jo pitkään.” (Ollila & Railio 2019)</p> <p>”En ole pöyristynyt siitä, että yliopisto-opiskelijoille ei syötetä enää naudanlihaa. UniCafe selvästi tuntee asiakkaansa.” (Aalto 2019b)</p> <p>”Lyytinen korostaa, että opiskelijoiden toiveita halutaan kuulla. ”Toistaiseksi naudanlihalle on vielä kysyntää.” (Korte 2019)</p>	<p>Vastataan muuttuneisiin kulutustarpeisiin/kysyntään (taloustieteellinen)</p>
<p>”Jokaisesta voi olla hauskaa käydä lyömässä pari palloa somematsissa. Mutta jos on itse vaarassa menettää työnsä ja koti on jo menettänyt arvonsa, kiihkeä väittely yliopiston lounasvaihtoehdoista voi tuntua piittaamattomalta. Kyse ei ole siitä, etteikö hiilijalanjälki olisi tärkeä asia, vaan siitä, keiden ongelmia pidetään tärkeimpinä.” (Saarikoski 2019)</p>	<p>Lihankulutuksesta kiistely on pinnallista ”somesotaa”</p>

Tekstimatriisi 3: *Lihankulutus tai sen rajoittaminen eivät näyttäytyä ongelmallisina.*

4.2. Vastuukehykset: käsitykset ongelmanratkaisuvastuusta

Erilaisten ongelman määrittämisen tapojen ohella analyysissä tarkastellaan mediakeskusteluun osallistuneiden käsityksiä siitä, kenelle vastuu lihan kulutukseen ja/tai tuotantoon liittyvien ongelmien ratkaisusta kuuluu, sikäli kuin sellaisia katsotaan olevan. Kehys valottaa ”kuluttajakansalaiselle” annettua yhteiskunnallista roolia sekä kuluttamisen merkitystä poliittisen vaikuttamisen keinona lihankulutuksen kontekstissa: kohdennetaanko vastuu (yksittäisille) kuluttajille vai odotetaanko toimia sittenkin esimerkiksi julkiselta vallalta? Korostuuko kulutuskäyttäytymisen yhteiskunnallisia järjestelmiä muokkaava vaikutus (ks. Trentmann 2007, 155) vai odotetaanko muutoksia olemassa olevaan infrastruktuuriin tai valinta-arkkitehtuuriin (ks. Micheletti & Stolle 2013, 22) yläpuolelta, siis esimerkiksi yritystoimijoilta tai poliitikoilta? Keskustelun osapuolten näkemys erot siitä, kenelle ongelmanratkaisuvastuu itse asiassa kuuluu, saattaa edelleen selittää lihakiistan ratkaisun vaikeutta.

Käsityksiä ongelmanratkaisuvastuusta esitettiin aineistossa vain harvoin eksplisiittisin toteamuksin - vastuuta koskevat kehykset olivat tavallisemmin johdettavissa erilaisista eronteoista ja kategorisoinneista, joissa vastuuta kohdennettiin implisiittisemmin eri toimijatahoille. Tällaisia tahoja onnistuttiin johtamaan aineistosta yhteensä neljä. UniCafen rajoituspäätöstä seuranneen keskustelun osapuolet on seuraavassa sujuvuuden vuoksi hieman yksinkertaistaen nimetty ”rajoittajiksi” (UniCafen päätöstä puoltaneet) ja ”lihankuluttajiksi” (UniCafen päätöstä kritisoineet).

4.2.1. Vastuu yksilöllä

UniCafen rajoituspäätöstä seuranneessa mediakeskustelussa kumpikin osapuoli kohdensi jonkin verran vastuuta yksilölle. Tämä tapahtui kuitenkin hieman eri tavoin: lihankuluttajien puheenvuoroissa vastuun kohdentaminen yksilölle yhdistyi lähes poikkeuksetta UniCafe-tapauksen ongelman määrittelemiseen ”yksilönvapauden rajoittamisena”. Vastuu kohdennettiin yksilölle toteamalla, että kansalainen osaa kyllä ”omalla järjellään päättää” millaisia kulutusvalintoja tekee, ilman että häntä siihen yläpuolelta ohjaillaan, saati pakotetaan (Ylen aamu 2019). Rajoittajat puolestaan kohdensivat vastuuta yksilölle enemmänkin poliittiskonsumeristisen linssin läpi: näissä puheenvuoroissa painotettiin, että esimerkiksi poliitikoilla ei ole asiaa puuttua UniCafe-tapaukseen, koska opiskelijat - UniCafen pääasiallinen asiakaskunta - ovat itse ilmaisseet tahtonsa ”ilmastovastuun kantamiseksi”, ja UniCafe on siihen reagoinut (mt.). UniCafen päätös näyttäytyi legitiiminä vastauksena kuluttajakansalaisten ilmaisemiin toiveisiin; tällöin koko UniCafe-tapauksen voi itse asiassa katsoa osoittavan tuotteen politisoitumisessa keskeistä kansalaislähtöistä, poliittisista eliiteistä irrallista ”alhaalta ylöspäin” suuntautuvaa toimintalogiikkaa (ks. Micheletti & Stolle 2013, 135).

Rajoittajien puheenvuoroissa korostui näin ollen vastapuolta enemmän yksilön luonne juuri kuluttajana tai kuluttajakansalaisena: kuluttaminen nähtiin omien poliittisten näkemysten kanavoimisen ja siis poliittisen osallistumisen keinona. Lihankuluttajien puheenvuoroissa kuluttaminen näyttäytyi enemmänkin toimintana, jota ohjailevat mukavuus sekä omat henkilökohtaiset (maku)mieltymykset ja preferenssit, joskin UniCafen päätöstä kritisoineet luottivat siihen, että ”jokainen järkevä ihminen pyrkii syömään mahdollisimman terveellisesti ja tasapainoisesti” (Kalmari 2019). Lihankuluttajat kohdensivat kyllä vastuuta yksilölle ilmastonmuutoksen torjumisessa, mutta tällöin muut kuin ruokailuvalinnat näyttäytyivät oleellisempina keinoina pienentää omaa hiilijalanjälkeä. Kun lihankuluttajat korostivat ruokailuvalintojen roolia hiilijalanjäljen pienentämisessä, korostivat he usein, että päästöt ovat koko maataloussektoria, eivät yksinomaan kotieläintaloutta, koskeva haaste. Tällöin ratkaisu ruoantuotannon kestävyysongelmaan ei vaikuttaisi löytyvän oman kulutuskäyttäytymisen

muokkaamisesta, esimerkiksi suhteessa korkeapäästöisemmistä eläinperäisistä tuotteista luopumalla, vaan julkisen ja tuottajapuolen toimista, joilla maatalous siirretään kohti vähähiilisyttä.

Aineistoon sisältyi myös useita, ravintolatoimintaa pyörittävien tahojen puheenvuoroja, joissa erityisesti korostui, että kulutuskäyttäytyminen on tärkein yritysten toimintaa ohjaava ulottuvuus. Monet ravintolatoimijat totesivat tarjoilevansa naudanlihaa niin kauan kuin sille riittää kysyntää ja arvioivansa tilannetta uudelleen muuttuvien trendien näin vaatiessa. Tällöin kuluttajan yhteiskunnallinen rooli ja kuluttajakansalaisen vaikutusmahdollisuudet näyttäytyivät itse asiassa erittäin merkittävinä. Toki poliittisen konsumerismin sisältämän muutosvoiman valjastaminen vaikuttaa - myös aineistossa esiintyneiden puheenvuorojen perusteella - vaativan sen, että yksittäiset kuluttajat tulevat yhteen ”kollektiivina” riittävän yritystoimijaan kohdistuvan paineen aikaansaamiseksi.

Puheenvuoroissa, joissa vastuuta kohdennettiin yksilölle, puhuttiin usein kuluttajakriittisyyden ja ”riittävän tiedonhankinnan” merkityksestä - näin keskustelun molempien osapuolten puheenvuoroissa. Toki tämä näyttäytyi jälleen hieman erilaisena ”leiristä” riippuen: rajoittajien mukaan puhe ”eettisestä lihantuotannosta” oli viherpesua, ja lihankuluttajien mukaan UniCafen rajoituspäätös oli viherpesuun rinnastettavissa oleva ”imagotempu”. Molemmat osapuolet, mutta kenties erityisesti lihankuluttajat katsoivat, että lihakiistaa vaikeuttaa se, että keskusteluun osallistuvat eivät tiedä mistä puhuvat. ”Oikean” tiedon sekä tiedonsaannin ja -hankinnan korostuminen useissa puheenvuoroissa on erityisen mielenkiintoista, sillä ohjeet ja mahdollisuudet omien kulutustapojen uudelleenarvioimiseen - siis ”kelvollinen valinta-arkkitehtuuri” - sekä tiedon saatavuus ovat myös Michelettin ja Stollen (2013) mukaan rakenteellisia ennakkoehtoja poliittisen konsumerismin toteutumiseksi (Micheletti & Stolle 2013, 22–23).

Lihankuluttajien puheenvuoroissa korostui yksilön vastuu hankkia riittävä ja oikea tieto ennen ruokavalintoja koskevien päätösten tekemistä. Heidän mukaansa kuluttajat eivät enää tunteneet ruoan tietä tilalta lautaselle, ja tätä tuottajapuoli pyrki jopa havainnollistamaan tuomalla Helsingin yliopiston kampukselle kaksi lehmää UniCafen rajoituspäätöksen jälkimainingeissa. Tempauksen tarkoituksena ei järjestäjien mukaan ollut ottaa kantaa, vaan tarjota tietoa. Tiedonhankintaa koskeva argumentti lihankuluttajien (ja tempauksen yhteydessä tuottajien) taholta on mielenkiintoinen, sillä lihatuotteiden alkuperästä etäännyminen vaikuttaisi olevan pikemminkin edellytys kuin este lihankulutukselle nykypäivänä (ks. Kupsala 2019; Gorvett 2020). Poliittista konsumerismia, myös lihankulutuksen osalta, motivoi ymmärrys tuotteiden sosiaalisista ja normatiivisista konteksteista (Micheletti 2003, 2–3), ja on merkillepantavaa, että tuottajapuoli kokee kuluttajien tietoisuuden tuotteiden alkuperästä vähenneen, vaikka rajoittajat vaikuttaisivat tekevän lihan kuluttamiseen liittyviä päätöksiä juuri aiempaa kriittisemmin, uuden, UniCafe-tempauksen yhteydessä erityisesti

kotieläintalouden ympäristövaikutuksia koskevan tiedon, valossa. Se, että UniCafe-keskustelun molemmat osapuolet korostivat tahoillaan tiedonhankinnan ja kuluttajakriittisyyden merkitystä kulutus päätöksiä koskevia ratkaisuja tehtäessä, on kenties jälleen osoitus siitä, että lihankulutuksen ja -tuotannon faktoista ei olla alkuunkaan samaa mieltä.

Tiivistäen voidaan todeta, että lihankulutukseen ja -tuotantoon liittyvien ongelmien ratkaisuvastuu kohdennettiin yksilölle kahdella pääasiallisella tavalla, joista molemmat ovat enemmän tai vähemmän epäsuoria: ensinnäkin korostettiin, että kulutuskäyttäytyminen ohjaa yritysten toimintaa, oli tämä kulutuskäyttäytyminen sitten poliittisten tai muiden harkintojen motivoimaa. Kulutuskäyttäytyminen näyttäytyi legitiimimpänä poliittisen osallistumisen keinona ja kaiken kaikkiaan poliittisesti latautuneempana rajoittajien puheenvuoroissa, siinä missä lihankuluttajat linjasivat abstraktimmin, että kansalaiset ”osaavat kyllä valita fiksusti”, eikä ylempien tahojen tulisi siihen puuttua. Toiseksi korostettiin, että yksilöllä on velvollisuus kuluttajakriittisyyteen ja siis asianmukaiseen, itsenäiseen tiedonhankintaan, joskin tässä on muistettava, että keskustelun osapuolet eivät olleet täysin yksimielisiä siitä, mitä ”oikea” tieto lihankulutuksen kontekstissa itse asiassa on. Yksilöä useammin vastuu kohdistettiin kuitenkin muille tahoille, joista seuraavana käsitellään yrityssektoria ja elinkeinoelämää.

4.2.2. Vastuu yrityssektorilla ja elinkeinoelämällä

Toinen aineistosta johdettu toimijataho, jolle kohdistettiin lihankulutukseen ja -tuotantoon liittyvää ongelmanratkaisuvastuuta, oli yrityssektori ja elinkeinoelämä. Tähän kategoriaan sisällytettiin spesifimmin kaikenlaiset yritystoimijat, ruokapalvelut ja (yksittäiset) maataloustuottajat. UniCafe-tapauksen analysointia hankaloittaa hieman se, että UniCafe ei edusta täysin perinteistä, yksityistä yritystoimijaa, sillä sen omistaa ylioppilaskunta, johon jokaisen opiskelijan on kuuluttava jäsenmaksua vastaan; lisäksi se tarjoaa julkisesti tuettuja aterioita. Ruokapalvelut muissa julkisissa laitoksissa, kuten päiväkodeissa, kouluissa ja vanhainkodeissa, ovat myös julkisin varoin tuettuja, ja raja yritystoimijan ja julkisen vallan välillä on tällaisissa tilanteissa, erityisesti tässä kontekstissa, hieman häilyvä - tämä häilyvyys toimijatahojen (tässä erityisesti UniCafen) luokittelussa heijastui myös aineistossa erimielisyytenä siitä, voidaanko UniCafen rajoituspäätöstä todellakin pitää perinteisenä ”yritysvastuun kantamisena”. Omassa analyysissäni UniCafe ja muut vastaavat ruokapalveluja tarjoavat toimijat on tästä huolimatta luokiteltu yrityssektorin piiriin. Ruokapalveluiden julkista rahoitusta koskevat elementit on vastaavasti pyritty huomioimaan julkisen vallan ongelmanratkaisuvastuun kattavassa, kolmannessa kategoriassa. Kategorioiden välinen liukuvuus ja kaikenlaiseen kategorisointiin aina jonkinasteisesti sisältyvä keinotekoisuus on silti syytä tiedostaa.

Keskustelun molemmat osapuolet kohdistivat lihankulutukseen ja -tuotantoon liittyvien ongelmien ratkaisuvastuuta yrityssectorille, joskin toivoivat tältä erilaisia toimia. Lihankuluttajien puheenvuoroissa korostui erityisesti tuottajien rooli: he katsoivat, että ratkaisut ruoantuotannon kestävyysongelmiin piilevät tuotantotapojen ja -menetelmien kehittämisessä ympäristöystävällisemmiksi, lopullisena tavoitteena hiilineutraaliin maatalouteen siirtyminen. Tämä olisi saavutettavissa muun muassa korvaamalla maanviljelyssä käytetyt fossiiliset polttoaineet uusiutuvilla energialähteillä ja parantamalla maaperän hiilensidontaa. Mentaliteetin lihankuluttajien puolella voisi kiteyttää siten, että ilmastokehitystyö yritys- ja tuottajapuolella on jo alkanut ja että hiilineutraali maidon- ja lihantuotanto on realistinen, todellinen tulevaisuudennäkymä, joka mahdollistaa nykyisten kulutustottumusten pysymisen pitkälti samana. Esimerkiksi Valio, Juustoportti ja Atria ovat jo linjanneet tavoittelevansa hiilineutraalia maidon- ja lihantuotantoa, ja lihankuluttajapuolen mukaan ei ole tarkoituksenmukaista rankaista ilmastokehitystä tekeviä yrityksiä lopettamalla niiden tuotteiden käyttö. Myös tuotekehityspuolella todettiin olevan vielä paljon tehtävää.

Yrityssectorille kohdistettiin edelleen vastuuta toteamalla, että tuottajilla on velvollisuus huomata muutokset markkinoilla ja niin ikään reagoida kysynnän muutoksiin. Toisaalta tuottajilla katsottiin olevan myös velvollisuus valistaa kuluttajaa siten, että kuluttaja voi tehdä faktoihin perustuvia kulutusvalintoja. Tässä kyseisessä, yksittäisessä puheenvuorossa pyrittiin melko neutraaliin, keskittien kannanottoon, mutta siinä toistui sama sentimentti kuin tuottajien lehmätempauksessa: kuluttajat eivät ole (enää) perillä siitä, mitä kotieläintuotannon realiteetit ovat. Tuottajien valistusvastuu on linjassa Micheletin ja Stollen (2013) kelvollisen valinta-arkkitehtuurin käsityksen kanssa, jossa yksilölle tarjotaan mahdollisuuksia omien kulutustottumusten uudelleenarvioimiseen. Toisaalta, kuten rajoittajapuoli omalla tahollaan huomautti, ei ole lainkaan epätavallista, että yritysmaailma tietoisesti ohjaa kuluttajia harhaan tarkoin harkitulla brändäyksellä. Kun lihatuotteiden myynti vaikuttaa pohjautuvan yhä enemmän kuluttajan etäännyttämiseen lihan eläinperäisyydestä (ks. Kupsala 2019) ja markkinointi pitkälti epärealistisiin mielikuviin pienistä, idyllisistä perhetiloista, mitä itse asiassa ovat ne ”faktat”, jotka tuottajien pitäisi tai ”kannattaa” tuoda kansalaisten tietoisuuteen kulutuspäätösten tueksi?

Lihankuluttajien puheenvuoroissa koettiin, että tuottajat olivat epäoikeutetusti joutuneet lihakiistassa ”syytetyn penkille”, mutta samalla tunnistettiin, että maanviljelijä- ja tuottajapuolella riittää työtä ilmastonmuutoksen torjumiseksi. Lihantuotannon lopettamisen ja tarjonnan rajaamisen sijaan ratkaisu nähtiin kuitenkin vastuullisten tuotantomenetelmien kehittämisessä sekä tarkempien hankintakriteerien asettamisessa. Näissä puheenvuoroissa nostettiin myös esille, että on itse asiassa muita yritysmaailman ja tuotantopuolen sektoreita, joissa muutoksia tekemällä myötävaikutettaisiin

vielä merkittävämmiin ilmastonmuutoksen torjumiseen. Tällaisina sektoreina mainittiin esimerkiksi betonirakentajat ja pikamuotiketjut. Lihankuluttajien, kuten myös vastapuolen, puheenvuoroissa korostui usein julkisen vallan toimien merkitys kokonaiskuvan kannalta: julkiset tuet ovat avainasemassa, kun esimerkiksi tuottajia halutaan kannustaa ilmastotyöhön (tähän palataan seuraavassa kategoriassa). Samaan aikaan painotettiin, että viljelijät eivät ”silti voi vain odottaa EU:n päätöksiä vaan heidän on tartuttava toimeen itse” (Muhonen 2019).

Rajoittajapuolella ratkaisu nähtiin kotieläintalouden tuotantotapojen kehittämisen lisäksi - tai EOP:n tapauksessa sen sijaan - pitkälti maidon- ja lihantuotannon *korvaamisessa* ravintokasvien viljelyllä. Näin siksi, että eläinperäisten tuotteiden ilmastokuormaa pidettiin yksinkertaisesti kasviperäisiä tuotteita suurempana. Välttämätöntä lihantuotannon vähentämisestä tekivät näiden puheenvuorojen mukaan myös väestön muuttuvat kulutustottumukset. Suuressa osassa rajoittajien puheenvuoroja Valion, Juustoportin ja Atrian kaltaisten yritystoimijoiden avauksia hiilineutraalisuuden tavoittelemiseksi pidettiin paitsi tervetulleina myös välttämättöminä, ja sellaisia toivottiin paljon lisää; samaan aikaan tunnistettiin, että pitkän tähtäimen kehitystyön ohella yrityssektorin tulisi toteuttaa ilmastotoimia ”juuri nyt”. Mielenkiintoisesti, myös UniCafe korosti osaltaan yritysten harjoittaman tiedonhankinnan tärkeyttä, jotta yritykset voivat jatkossakin pohjustaa julkista keskustelua sekä muiden yritysten ja kuluttajien päätöksentekoa.

Kiteytetysti voisi todeta, että rajoittajien puheenvuoroissa annettiin vastapuolta suurempi painoarvo tarjonnalle kulutusta ohjaavana seikkana; niissä painotettiin, että kestävä kulutusvalinnat vaativat tekoja yrityksiltä. Tällaisia tekoja ovat esimerkiksi ilmastokuorman perusteella tehdyt raaka-ainehankinnat, tuotteiden hiilijalanjälkeen perustuvat hankintakriteerit, aktiivinen tuotekehitystyö, kasvis- ja vegaaniruokien valikoimiin panostaminen sekä näiden vaihtoehtojen valitsemiseen houkutteleminen esimerkiksi sijoittamalla ne ruokalinjastossa ensimmäiseksi. Muina keskeisinä, lihankulutukseen suoraan liittymättöminä toimina mainittiin myös ruokahävikin vähentäminen ja energiaratkaisut ruoanvalmistuksen taustalla. Rajoittajien puheenvuoroissa UniCafen toimintaa pidettiin esimerkillisenä liiketoimintana, jollaista muidenkin yritysten tulisi tavoitella. Kuten todettua, vastapuoli ei täysin yhtynyt rajoittajien näkemykseen siitä, että UniCafen toiminnassa oli tosiaankin kyse ”yritysvastuun kantamisesta”. Tämä pieni mutta melko perustava erimielisyys siitä, millainen toimija UniCafe itseasiassa on ja mitä sen rajoituspäätös edustaa - vastuullista liiketoimintaa ja yritysvastuuta vai jotain muuta - lienee yksi syy juuri UniCafe-tapausta seuranneen keskustelun kärjistyneisyyteen.

Mitä yrityssektorikategorian ongelmanratkaisuvastuuseen tulee, havainnot voisi tiivistää siten, että lihankuluttajat kohdistivat vastuuta eritoten tuottajille, sillä näkivät maataloudessa paljon potentiaalia hiilineutraalisuuden saavuttamiseksi tulevaisuudessa. Puheenvuoroissa annettiin myös ymmärtää,

että tämä mahdollistaisi kulutustottumusten pysymisen pitkälti samana. Rajoittajat kohdistivat sen sijaan vastuuta yrityksille ja tässä yhteydessä eritoten ateriapalveluille; he painottivat vastuullisen yritysfilosofian ja kunnianhimoisen tuotekehityksen tärkeyttä. Edelleen tiivistäen voisi todeta, että rajoittajat antoivat tarjonnalle enemmän painoarvoa kulutuskäyttäytymistä keskeisesti ohjaavana ulottuvuutena ja kohdistivat siten lihankuluttajia enemmän vastuuta yrityksille. Lihankuluttajapuolella tarjonnan ohjaava vaikutus jätettiin usein huomiotta, mikä kiteytyy varsin hyvin toteamuksiin siitä, että ”kansalainen osaa kyllä valita itse”, ilman ohjailuksi tuleamista.

4.2.3. Vastuu julkisella vallalla

Julkiselle vallalle kohdistettiin UniCafen rajoituspäätöstä seuranneessa mediakeskustelussa paljon ruoan- ja spesifimmin lihantuotannon kestävyysongelmien ratkaisuvastuuta. Näin tehtiin kuitenkin huomattavan paljon enemmän rajoittajien puheenvuoroissa. Niissä vedottiin usein ja eksplisiittisesti julkiseen valtaan - siis hallitukseen - sellaisten tukien kohdentamiseksi suomalaiselle maataloussektorille, joilla autettaisiin sitä siirtymään kohti vähäpäästöisempää ja lopulta hiilineutraalia viljelyä ja kotieläintuotantoa. EOP toivoi tuottajien tukemista nimenomaan kasviperäisen tuotannon pariin ja vaati ainoana asteittaista mutta ehdotonta luopumista kotieläintuotannosta. Maataloussektoriin kohdistettujen tukien lisäksi myös yrityksiä tulisi rajoittajien mukaan kannustaa ”ilmastomyönteiseen toimintaan”.

Myös lihankuluttajien puheenvuoroissa tunnistettiin, että maatalouden tuilla on keskeinen merkitys ”oikeanlaisten kannusteiden luomisessa”, mutta samaan aikaan ja tärkeämpänä vaikutti korostuvan tuottaja- ja tuotekehityspuolella piilevä potentiaali hiilineutraalisuuden saavuttamiseksi tuotantomenetelmiä kehittämällä (kuten yrityssektorin vastuuta käsitelleessä osiossa todettiin). Maatalouteen ja yrityssektoriin laajemmalti kohdistetuilla tuilla lienee todellisuudessa suuri merkitys tuottajapuolen ilmastokehitys- ja innovointimahdollisuuksiin, mutta julkisen vallan rooliin ja ongelmanratkaisuvastuuseen vedottiin lihankuluttajien puheenvuoroissa kokonaisuudessaan vähän, vain pari kertaa. Tätä eroa osapuolten välillä selittänee osaltaan se, että käsillä oleva ongelma kehystettiin niiden toimesta eri tavoin: toisin kuin lihankuluttajapuoli, rajoittajat mielsivät ongelman perustavanlaatuisempana, ”maatalouden murroksena”, joka vaatii merkittävää tuottajien tukemista julkisen vallan toimesta. Lihankuluttajat luottivat tahollaan tuotantomenetelmien kehittymismahdollisuuksiin sekä markkinoiden itseohjautuvaan logiikkaan, jossa kysyntä ohjaa tarjontaa ja palkitsee ilmastotyötä tekeviä tuotantoalan yrityksiä. Se, että julkisen vallan ongelmanratkaisuvastuuseen ei juurikaan vedottu lihankuluttajien puheenvuoroissa on myös johdonmukaista sen lihankuluttajapuolen hallitsevan ongelmanmäärittelytavan kanssa, jonka mukaan yksilön ruokavalintoihin puuttuminen minkä tahansa ylemmän tahon toimesta, tarjonnan rajaamisen tai muun ohjailun keinoin, on ongelmallista ja väärin, koska se rajoittaa valinnanvapautta.

Rajoittajat pyrkivät puolestaan korostamaan, että julkinen valta itse asiassa harjoittaa merkittävääkin ruokapolitiikkaa, siis toisin sanoen ohjailee kuluttajia tiettyjen valintojen äärelle erinäisin keinoin. Tämän nostivat esille myös neutraaleihin kannanottoihin pyrkivät aihepiirin tutkijat: esimerkiksi ruokakulttuurin professori Mari Niva totesi ohjailun olleen perinteisesti keskeinen osa suomalaista ruokapolitiikkaa. Nivan mukaan kansalaisten reaktiot ohjailuun eivät riipu ohjailusta itsestään, vaan siitä, minkälaisia keinoja sen tekemiseen käytetään. (Paananen 2019.) Alleviivaamalla tätä näkökulmaa osanottajat pyrkivät todennäköisesti osoittamaan, että kansalaisten kulutus päätösten ohjailu - ja siten myös UniCafen päätös - on itse asiassa legitimiä, täysin ”tavallista” ja jopa yleistä toimintaa, tai tarjoamaan yksinkertaisesti kontekstia vastapuolen väitteille yksilönvapauden kajoamisesta.

Julkisen vallan ruokapoliittiset ohjailukeinot vaihtelevat hienovaraisesta ohjailusta ja kuluttajanvalistuksesta, kuten kansallisista ravitsemussuosituksista, aina valtion hankintoja koskeviin periaatelinjauksiin, julkisten ruokailujen ja maatalouden tukiin sekä verotukseen. Kuten rajoittajapuoli toi esille, hallitusohjelmassa lukee, että julkisissa hankinnoissa ja ruokapalveluissa tullaan lisäämään kasvispainotteisen ruoan osuutta (Ylen aamu 2019). Lisäksi esimerkiksi kansallisia ravitsemussuosituksia seurataan hyvinkin tarkasti erilaisissa laitoksissa. Näin ollen konsensus hallituksessa vaikuttaa olevan, että julkisen vallan tulee harjoittaa kulutuskäyttäytymisen ohjailua, ja että se tekee niin ilmastoystä juuri kasviperäisten tuotteiden suuntaan - näin siis siitäkkin huolimatta, että UniCafen päätöksen kovimmat kriitikot tulivat poliittisista puolueista hallituspuolue keskustasta.

Hallituspuolue keskustan kansanedustajien kriittiset kannanotot olivat ongelmanratkaisuvastuun näkökulmasta siis erityisen mielenkiintoisia - ja ristiriitaisia. He kohdistivat yhtäältä suuren (tai jopa suurimman) vastuun kansalaiselle painottamalla valinnanvapauden tärkeyttä ja toteamalla luottavansa kansalaisten kykyyn tehdä järkevimmät ruokavalinnat aina itse. Samaan aikaan he paheksuivat yksilön kulutus päätöksiin kajoamista ”ylhäältä päin”, siis minkä tahansa yrityksen tai julkisen tahon toimesta, todeten erityisesti, että poliitikkojen ei pitäisi puuttua ihmisten ruokavalintoihin. Toisaalta kyseiset kansanedustajat väistämättäkin kyllä tunsivat julkisen vallan harjoittaman ruokapolitiikan realiteetit ja olivat jopa yhtyneet hallitusohjelmaan sisällytettyyn kirjaukseen kasvispainotteisen ruoan lisäämisestä julkisissa hankinnoissa ja ruokapalveluissa.

Näin ollen syntyy mielikuva jonkinlaisen valinnanvapauden tai vapaavalintaisuuden illuusion ylläpitämisestä, jossa kansalaisille halutaan uskotella, että he tekevät kulutusvalinnat itsenäisesti, vaikka tosiasiansa kulutusmahdollisuuksiin ja -käyttäytymiseen kohdistuu paljon julkista (ja muuta) ohjailua. Lihankuluttajapuolen sisällä poliittisen eliitin edustajat eivät siis puhuneet kuluttajakansalaiseen kohdistuvasta julkisesta ohjailusta kovin avoimessa hengessä, ja lopuissa lihankuluttajien puheenvuoroista julkisen ohjailun merkitystä ei vaikutettu edes tiedostettavan. On

pakko pohtia: kun vastuu järkevien kulutuspäätösten tekemisestä kohdistetaan, ainakin puheessa, niin vahvasti yksilölle, eikö yksilön kykyä tällaisten päätösten itsenäiseen tekemiseen parannettaisi edelleen, jos yksilö tehtäisiin tietoiseksi häneen kohdistuvasta julkisesta ohjailusta? Tällöin kuluttajakansalaisella olisi mahdollisuus kulutuskäyttäytymisensä kriittiseen uudelleenarviointiin, kelvollisen valinta-arkkitehtuurin logiikan mukaisesti.

Kun poliittinen eliitti lihankuluttajapuolen sisällä antoi julkiselle vallalle ongelmanratkaisuvastuuta, teki se niin eri tavoin kuin rajoittajapuoli: siinä missä rajoittajat painottivat sellaisten tukien luomista, joilla viljelijöitä autetaan siirtymään kohti vähäpäästöistä ruoantuotantoa (jolla oletusarvoisesti käsitettiin pääasiassa kasviperäinen tuotanto eläinperäisen sijaan), lihankuluttajat peräänkuuluttivat julkisten tukien kohdistamista *kotimaisen* ruoantuotannon tukemiseen siten, että esimerkiksi julkisissa ruokailuissa syötäisiin nimenomaan kotimaista ruokaa (oli tämä sitten kasvi- tai eläinperäistä). Lisäksi poliittinen eliitti lihankuluttajapuolen sisällä totesi, että julkisen vallan roolin ruokapalveluja järjestettäessä tulisi itse asiassa olla hyvin rajallinen: poliitikkojen tulisi ainoastaan varmistaa, että ”kaikkein heikoimmassa asemassa olevien” ja ”itsenäiseen päätöksentekoon kykenemättömien”, siis etupäässä vanhusten ja lasten, ruokailumahdollisuuksia ei julkisissa laitoksissa rajata ”riistämällä” eläinperäiset tuotteet näiden ihmisryhmien käytöstä (Ylen aamu 2019).

Useassa rajoittajapuolen puheenvuorossa koululaitos mainittiin spesifisti sellaisena julkisen vallan instituutiona, jolla on erityinen velvollisuus kantaa vastuuta opettamalla ilmastonmuutoksesta ja vastuullisten valintojen tekemisestä. Rajoittajat painottivat koulun olevan paikka, jossa lapset oppivat uusia tapoja ja josta ne vievät niitä myös kotiin. EOP mainitsi lisäksi ainoana opetusohjelmien sisällön muuttamisen siten, että peruskoulussa ja toisen asteen opetuksessa käsiteltäisiin kasvisruokavalion hyötyjä sekä eläinten oikeuksia ja hyvinvointia koskevia sisältöjä (Eläinoikeuspuolue 2019c). Koulun merkityksen korostaminen paikkana, jossa lapset ja nuoret oppivat syömään ympäristöystävällisesti - siis jälleen oletusarvoisesti pääasiassa kasviperäisesti - havainnollistaa hyvin, että rajoittajat mielsivät maatalouden ja kotieläintalouden ongelman rakenteellisemmaksi kuin lihankuluttajat. Puheenvuoroista välittyi vaikutelma, että muuttamalla koulujen ruokatarjontaa ilmasto- ja ympäristöongelmat huomioivaksi, mahdollistettaisiin sellainen ilmastonmuutoksen torjumisen kannalta välttämätön systeeminen muutos, joka vaikuttaa pidemmällä tähtäimellä koko kansakunnan ruokailutottumuksiin ja kulutuskäyttäytymiseen. EOP kiteytti tämän rajoittajapuolen sentimentin hyvin peräänkuuluttamalla tarvetta lihankulutusta koskevalle ”paradigman muutokselle” (Eläinoikeuspuolue 2019b).

Oikeanlaisen tukipolitiikan ja koululaitoksen erityisvastuun lisäksi rajoittajien puolella tuotiin esille, että eläinsuojelulainsäädäntöä ja sen toteutumisen valvontaa on parannettava tiettyjen lihantuotantoon liittyvien, eläinten hyvinvointia koskevien ongelmien ratkaisemiseksi. Näkökulman

toi esille EOP, mikä on linjassa aiempien, ongelmanmäärittelyä koskevien havaintojen kanssa: lihankulutuksen ongelma ja siten myös ratkaisut miellettiin UniCafen päätöstä koskevassa mediakeskustelussa hyvin pitkälti ilmastopoliittisina, mutta EOP teki tähän poikkeuksen korostamalla myös eläinoikeudellista ja eettistä näkökulmaa. Puolueen mukaan eläinten hyvinvointia koskevista rikkeistä annetaan Suomessa riittämättömiä ja epäjohtonmukaisia rangaistuksia, tuottajien työperäisiin mielenterveysongelmiin ei kiinnitetä tarpeeksi huomiota, valvontaeläinlääkäreiden virkoja ei ole tarpeeksi eikä poliiseja kouluteta riittävästi eläinsuojelutehtäviin. Vastuuta kohdennettiin tässä spesifisti myös tuomiovallalle julkisen vallan instituutioon: paitsi että eläinsuojelulainsäädäntöä itsessään tulisi parantaa, sitä on myös sovellettava oikein eläinten suojelemiseksi. Myös eräässä UniCafen antamassa puheenvuorossa todettiin hieman abstraktimmin, että arjen kestävät kulutusvalinnat vaativat yrityslähtöisten toimien lisäksi muutoksia lainsäädäntöympäristöön valtiosotasolta.

Viimeisenä julkisen vallan erityistehtävänä rajoittajapuolella mainittiin kotimaisen maatalouden hiilipäästölaskelmien tuottaminen. Kyseisessä puheenvuorossa ei mainittu suoraan, että julkisen vallan tulisi tällaiset laskelmat tuottaa, mutta sen rooli on kiistaton: osin julkisin varoin rahoitettu Luonnonvarakeskus (Luke) toimi läpi keskustelun sinä ensisijaisena asiantuntijatahona, johon kumpikin osapuoli perusti lihantuotannon ilmasto- ja ympäristövaikutuksia koskevat argumenttinsa. Luke vastaa muun muassa Suomen kasvihuonekaasupäästölaskelmien tuottamisesta ja hoitaa saamallaan julkisella rahoituksella joitain keskeisiä viranomaistehtäviä (Luonnonvarakeskus 2016). Mielenkiintoista kyllä, vaikka osapuolet vetosivat lähes poikkeuksetta yhteen ja samaan asiantuntija- ja tutkimustahoon, lihantuotannon ilmasto- ja ympäristövaikutuksia koskevista faktoista ei oltu läheskään yksimielisiä. Tätä selittänee osaltaan Luken tuottamien lihantuotannon päästölaskelmien epätarkkuus, mikä johtunee edelleen laskennan vaikeudesta. Rajoittajien mukaan UniCafen päätöstä seurannut keskustelu osoitti hyvin, kuinka paljon tilausta tällaisille kotimaisen maatalouden hiilipäästölaskelmille on, mikäli Suomi haluaa päästä hiilineutraalisuustavoitteeseensa. Tällaisen tarkkan, yksiyksinisen maatalouden päästöjä koskevan tutkimustiedon puuttuminen on itse asiassa suurelta osin koko lihakiistan ytimessä, silloin kun se kehystetään ilmasto- ja ympäristöpoliittisena.

Myös julkisen vallan ongelmanratkaisuvastuuta koskeviin näkemyksiin sisältyi lihakiistan osapuolten välillä siis keskeisiä eroja. Tiivistäen voi todeta, että rajoittajat kohdensivat ylipäättään huomattavasti enemmän vastuuta julkiselle vallalle lihankulutukseen ja -tuotantoon sisältyvien kestävyysongelmien ratkaisemiseksi. Julkisen vallan tulisi rajoittajien mukaan luoda oikeanlaisia tukia tuottajille vähäpäästöisempään viljelyyn siirtymiseksi ja/tai eläintuotannon lopettamiseksi. Kannustimia tulisi kohdentaa myös esimerkiksi eläintuotannosta riippumattomien hiilinielujen

kasvattamiseen ja soiden ennallistamiseen. Rajoittajat peräänkuuluttivat paitsi viljelijöiden tukemista, myös yritystoimijoiden kannustamista ilmastomyönteiseen liiketoimintaan.

Lihankuluttajat eivät juuri vedonneet julkiseen valtaan ruoan- saati lihantuotannon kestävyysongelmien ratkaisemiseksi; heidän puheenvuoroissaan korostui lähinnä tuottajapuolen kapasiteetti kehittää tuotantomenetelmiään siten, että (pitkällä tähtäimellä) saavutetaan maatalouden hiilineutraalisuus. Kun julkiseen valtaan vedottiin, toivottiin sen tekevän julkisia hankintoja *kotimaisuus* edellä, eikä siis vedottu kasvisruoan merkitykseen tai ruoan ilmastoystävällisyyteen itsellään. Osapuolet puhuivat julkisen vallan harjoittamasta ruokapolitiikasta myös hyvin erilaisessa, jopa vastakkaisessa, hengessä: rajoittajat pyrkivät nostamaan esille, että julkinen valta harjoittaa itse asiassa hyvin aktiivista, ilmastosyistä kasvispainotteisen ruoan merkitystä painottavaa ruokapolitiikkaa, jolla ohjailaan ruoantuotantoa ja -kulutusta, kun taas lihankuluttajapuoli (tietoisesti mutta osin myös tiedostamattomasti) jätti nämä realiteetit pitkälti huomiotta, korostaen yksilön valinnanvapauden säilyttämisen tärkeyttä. Poliitikkojen rooli oli lihankuluttajapuolen mielestä keskeisin juuri tässä: sen varmistamisessa, että (erityisesti itsenäiseen päätöksentekoon kykenemättömien) kansalaisten ruokalautasen sisältöön ei kosketa.

4.2.4. Vastuu kansainvälisillä tai globaaleilla, muilla kuin suomalaisilla toimijoilla

Neljäs ja viimeinen toimijoiden kategoria, jolle kohdistettiin UniCafe-keskustelussa lihantuotantoon sisältyvien ongelmien ratkaisuvastuuta, oli ”kansainväliset ja globaalit toimijat”, tai toisin sanoen muut kuin suomalaiset toimijat. Näin teki ainoastaan lihankuluttajapuoli. Lihantuotannon kestävyysongelmien ratkaisuvastuun kohdentaminen kansainvälisille tai globaaleille toimijoille kytkeytyi usein siihen lihankuluttajien ongelmanmäärittelyssä tekemään erontekoon kansallisen ja globaalin kontekstin välillä: suomalainen naudanlihantuotanto eroaa merkittävästi kansainvälisestä, jossa naudat tavallisesti ruokitaan soijalla ja joka tuhoaa sademetsiä, ja jossa luontaiset vesivarat ovat hupenemassa tai jo hupenneet. Suomen ulkopuolella tapahtuva naudanlihantuotanto oli näiden puheenvuorojen mukaan huomattavasti kuormittavampaa ilmastolle. Paitsi että kotimainen naudanlihantuotanto vertautui varsin kestäväksi kansainväliseen vastinpariinsa, suomalaisella ruoantuotannolla ei näissä puheenvuoroissa katsottu olevan koko maailman mittapuulla mitään merkitystä ilmastokriisin ratkaisemisessa.

Ongelmanratkaisuvastuuta koskeva toteamus	Kehys
<p>”Naudanlihan ja maidon kulutuksen vähentäminen on osa eläinperäisen tuotannon vähentämisen aloittamista.” (Ollila & Railio 2019)</p> <p>”Elämme kansainvälisessä maailmassa, jossa arkipäiväiset valintamme vaikuttavat kauas elinpiirimme ulkopuolelle - lihansyönti ei ole vain yksilön oma asia.” (EOP 2019c)</p> <p>”Pihlaja on sitä mieltä, että kaikki saavat syödä, mitä haluavat. Monipuolinen tieto on silti tärkeää.” (Parikka 2019)</p> <p>”Kyse on kuitenkin asiakkaan vallasta. Jos opiskelijat haluavat naudan pois ravintolastaan, päätös on heidän.” (MT 2019a)</p> <p>”Keskusta on valinnanvapauden puolella ja me uskotaan, että ihmiset osaa omalla järjellään päättää millaisia valintoja he tekee. Ei tarvitse sanella UniCafen tai valtion tai kunnan.” (Ylen aamu 2019)</p>	Vastuu yksilöllä
<p>”Tamperelaisopiskelijat vaativat, että Tampereen ylioppilaskunnan omistama Juvenes osoittaa vastuullisuuttaan ilmastomuutoksen torjunnassa.” (Mustonen 2019b)</p> <p>”Arjen kestävät kulutusvalinnat vaativat rohkeita tekoja yrityksiltä - -.” (Mustonen 2019a)</p> <p>”Koulun ruokapalveluja tarjoava Palmia on tehnyt erinomaisia ratkaisuja, joissa silakkaa ja muita nykysuomalaisen hyljeksimiä kaloja on jalostettu lapsille kelpaavaan muotoon. Tällaista tarvitaan lisää.” (Koppatz 2019)</p> <p>”Se ei [MTK:n puheenjohtajan Juha] Marttilan mukaan tarkoita, ettei viljelijöiden tarvitsisi tehdä mitään ilmastomuutoksen hillitsemiseksi. Päinvastoin, maatalouden on ’katsottava peiliin’ ja hoidettava oma osuutensa, hän sanoo.” (Muhonen 2019)</p> <p>”Olisi aidosti kiinnostavaa keskustella siitä, millä lailla kotimainen maatalous voisi auttaa meitä tarjoamaan vähäpäästöisempää ruokaa.” (Aalto 2019a)</p>	Vastuu yrityssektorilla ja elinkeinoelämällä
<p>”Ilmastokehitystä tekeviä firmoja tulisi kiittää, ja ilmastomyönteiseen toimintaan pitää kannustaa.” (Pihlajamäki 2019)</p> <p>”Koulu vastaa myös yhteiskunnan haasteisiin opettamalla lapsille kierrätystä ja vastuullisia valintoja. Siksi koululounailla ei tarvitsisi tarjota lihaa lainkaan.” (Koppatz 2019)</p> <p>”Eläinsuojelulain tulisi suojella eläimiä, mutta käytännössä sitä sovelletaan usein eläinsuojelurikoksen tekijän suojelemiseksi.” (EOP 2019a)</p> <p>”Mutta siis se, mitä toivoisin keskustalta ja poliittisilta päättäjiltä, ois ennemminkin tukea suomalaisille maanviljelijöille siihen, että miten siirrytään vähäpäästöisempään viljelyyn ja eläintuotantoon, koska siis se hallituksen, jossa keskustakin istuu, tavoite 2030 mennessä hiilineutraaliksi on todella kova - -.” (Viiden jälkeen 2019)</p> <p>”Mut mä toivoisin, että Rinteen hallitus voisi tehdä julkisista - - ruokahankinnoista samanlaisen periaatepäätöksen mitä teki Sipilän hallitus. Ja vielä tarkentaa sitä, että tehtäis periaatepäätös siitä, että nimenomaan julkisissa ruokailuissa syötäis kotimaista ruokaa.” (Ylen aamu 2019)</p>	Vastuu julkisella vallalla

<p>”Vaikka MTK-johtaja tiedostaa tarpeen hillitä maailmanlaajuisista lihansyöntiä, keskustelu suomalaisesta lihantuotannosta on hänen mielestään karannut käsistä.” (Muhonen 2019)</p> <p>”Tälle [ympäristö]osaamiselle olisi tarvetta ja myös kysyntää Suomen ulkopuolella, jossa ilmastonmuutos ratkaistaan.” (Niemistö 2019)</p> <p>”On syytä muistaa, että kotimaisessa naudanlihantuotannossa ei käytetä soijaa tai palmuöljyä, joiden tuotanto uhkaa sademetsiä.” (Kalmari 2019)</p> <p>”- - [S]uomalaisella ruoantuotannolla ei ole koko maailman ilmastopoliittikaan juuri mitään merkitystä.” (Ylen aamu 2019)</p>	<p>Vastuu kansainvälisillä tai globaaleilla (ts. muilla kuin suomalaisilla) toimijoilla</p>
---	---

Tekstimatriisi 4: Vastuukehykset.

4.3. Identiteetti- ja ihmissuhdekehykset

Analyysissa tarkastellaan kolmantena ulottuvuutena lihakiistan osapuolten identiteetti- ja ihmissuhdekehyksiä, siis sitä, miten lihankuluttajat ja rajoittajat paitsi identifioituivat, myös määrittelivät ”toisen”. Identiteetti- ja ihmissuhdekehykset ovat kehysteoreettisen neuvottelun- ja konfliktintutkimuksen yksi keskeinen ulottuvuus (Dewulf et al. 2009, 165), ja niiden paikantaminen voi auttaa ymmärtämään tiettyjen kiistatilanteiden vaikeutta. Identiteettikehysten on todettu olevan pitkäkestoisia ja verraten staattisia, kun ne on kerran omaksuttu. Identiteettikehysten haastamisen on puolestaan todettu saavan aikaan kiivasta puolustautumista ja siten mahdollisesti myötävaikuttavan kiistatilanteiden jatkumiseen tai jopa pahentumiseen. (Mt., 168–169.)

Kiinnostavaa tämän tutkielman kontekstissa on erityisesti, identifioituivatko keskustelun osapuolet eksplisiittisesti kasvis- tai lihansyöjiksi tai esimerkiksi kuluttajakansalaisiksi. Kiinnostavaa on myös, identifioituivatko he tietyn, lihankulutukseen tai sen problematiikkaan kytkeytyvän aatteen puolustajiksi tai kenties toisten kulutuskäyttäytymistä koskevien toimintaperiaatteiden uhreiksi. Kiinnostavaa on sitten, auttavatko nämä osapuolten itseä koskevat identiteetti- ja toisia koskevat karakterisointikehykset (mt., 168) paremmin ymmärtämään UniCafe-tapauksen yhteydessä kärjistyneen, lihankulutusta koskevan kiistan vaikeutta. Identiteettikehyksiä on tarkoituksenmukaista tarkastella myös siksi, että identiteetti on moraalien ohella keskeinen poliittisen konsumerismin ajuri (Chen 2019, 1).

Kuluttaminen itsessään on niin identifioitumisen kuin eriytymisen (*differentiation*) väline, jolla rakennetaan kuuluvuutta tiettyihin sosiaalisiin ryhmiin ja merkitään omaa asemaa sosiaalisesti kerrostuneessa yhteiskunnassa. Kollektiivisen kulttuurisen identiteetin merkitys on erityisen keskeinen kuluttajanationalismissa, vaikka erilaisista kulttuurisen identifioitumisen vaikutuksista poliittiseen konsumerismiin tiedetään vielä verraten vähän (Castelló & Mihelj 2018, 564–565).

Edelleen, (kulttuurista) identiteettiä koskevien pohdintojen voisi olettaa olevan erityisen keskeisiä ruokaan liittyviä kulutus päätöksiä tarkasteltaessa, sillä ruoalla on merkittävä kulttuurinen ulottuvuus.

Analyysia tehtäessä kävi ilmi, että UniCafe-keskustelun osapuolet eivät yleisesti ottaen juuri esittäneet sellaisia toteamuksia, joista olisi käynyt ilmi jotakin heidän omasta identifioitumisestaan. Myöskin sellaiset ”vastapuolta” koskevat toteamukset, joissa olisi jollain tavalla pyritty luokittelemaan tai määrittelemään toisia, jäivät muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta vähäisiksi. Vaikutelma vastakkainasettelusta välittyi silti vahvana; tämä johtui tavasta, jolla erityisesti toimittajat tulkitsivat ja määrittelivät tilannetta. He esittivät useita analyyseja ja näkemyksiä siitä, *ketkä* ja *mitkä asiat* itse asiassa olivat napit vastakkain UniCafen päätöstä seuranneessa keskustelussa.

Osapuolten luokittelua ja kategorisointia tapahtui siis enemmän ”ulkopuolisten” toimijoiden kuin varsinaisten ”osallisten”, kuten opiskelijoiden, (kuluttaja)kansalaisten tai Ylvan edustajien toimesta. Toimittajien laatimien artikkeleiden katsottiin tässä analyysissa muodostavan osan kansalaiskeskustelua, eikä toimittajia siten tarkasteltu omana erityisenä toimijaryhmänä. Toimittajien toteamuksia siitä, keitä keskustelun osapuolet olivat ja millainen asetelma heidän välilleen muodostui, oli kuitenkin erityisen vaikea sisällyttää sellaisenaan identiteetti- ja ihmissuhdekehysten tarkasteluun. Näin siksi, että toimittajien tehtävänä lienee yleisesti ottaen mahdollisimman neutraalien, ”totuuteen” tähtäävien analyyysien tarjoaminen asioiden toista (riippuen toki laaditusta tekstityypistä ja tulokulmasta). Tilannetta opiskelijana tai esimerkiksi tilallisena kommentoiva pystyi vapaammin tuomaan esille omaa näkökulmaansa ja sitä, söikö itse lihaa vai ei. Toimittajien käsityksiä keskustelun asetelmasta ja lihakiistan luonteesta käsitellään tästä syystä neljännessä ja viimeisessä, agendan määräytymistä koskevassa luvussa.

Vaikka UniCafen päätöstä kritisoineiden ja sitä puoltaneiden sellaiset toteamukset, joista olisi pääteltävissä jotakin heidän omasta identifioitumisestaan tai ”toisen” kategorisoimisesta, jäivät niin vähäisiksi, että yleisen tason johtopäätöksiä on vaikea vetää, seuraavassa esitellään silti analyysissa esiin nousseet identiteetti- ja ihmissuhdekehystämiseen kytketyvät toteamukset ja pohditaan näiden merkitystä.

4.3.1. ”Lihankuluttajat”: itsen ja toisen määrittely

UniCafen päätöstä kritisoineet olivat usein itse tilallisia ja maataloustuottajia, ja tällaisina he pyrkivät myös profiloitumaan. Näin todennäköisesti siksi, että he näyttäytyivät tällöin ruoantuotannon erityisasiantuntijoina, jolloin heidän UniCafen päätökseen kohdistamansa kritiikki vaikutti erityisen legitiimiltä. Eräässä puheenvuorossa tämä asiantuntijuuden korostaminen tuli hyvin ilmi: siinä maataloustieteen opiskelija kertoi tutkineensa molemmissa opinnäytetöissään lypsykarjan kasvihuonekaasupäästöjen vähentämismahdollisuuksia käsitteleviä teemoja. Hän nosti esiin

hänenkin ”kotitilallaan” tehtävän kotieläintalouden tuotantomenetelmien kehitystyötä, jonka koki tosin menettävän merkityksensä lihankulutuksen rajoittamista koskevien päätösten myötä:

”Olinpa hetken aikaa innoissani elämästä: Ilta-Sanomat ylisti viime viikolla suomalaista nautaa, kandidaatin työssäni tutkin jalostuksen vaikutuksia lypsykarjan kasvihuonekaasupäästöihin ja nyt työn alla olevassa gradussa sivuan samoja asioita. - - Kaikki se työ, mitä meilläkin kotitilalla tehdään - - entistä ilmastoystävällisemmän ruuan tuottamisen eteen tuntuu olevan turhaa, kun ei sitä kukaan kuitenkaan usko.” (Viilo 2019.)

Tuomalla esiin, että he olivat itse tilallisia (ja usein korkeakouluttautuneita), lihankuluttajat pyrkivät kenties osoittamaan, että heillä on sellaista ruoantuotantoa ja kotieläintaloutta koskevaa tietotaitoa, joka tekee heidän kannanotoistaan niin ikään luotettavampia ja faktuaalisesti oikeampia. Tätä puhujan asiantuntijastatusta korostivat toisinaan myös toimittajat:

”Sekä lihantuotanto että faktat ovat 52-vuotiaalle [Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliiton puheenjohtajalle Juha] Marttilalle tuttuja. Vuodesta 2009 saakka MTK:ta johtanut Marttila on koulutukseltaan maatalous- ja metsätieteiden tohtori. Hän työskenteli ennen edunvalvojauraansa tutkijana. - - Tasan vuosi sitten Marttilat luopuivat lypsylehmistä ja ryhtyivät lihanaudan kasvattajiksi.” (Muhonen 2019.)

Tällä tavoin maa- ja kotieläintalouden asiantuntijaksi profiloituminen on myös johdonmukaista sen lihankuluttajapuolen lihankulutuksen rajoittamista koskevan ongelmanmäärittelyn kanssa, jonka mukaan tiede ei yksinkertaisesti puolla rajoittajien väitteitä lihantuotannon ilmastovaikutuksista. Tuomalla esiin omaa roolia tilallisena, tuottajana tai maataloustieteiden asiantuntijana, lihankuluttajat pyrkivät luomaan vaikutelman siitä, että heidän kannanottonsa perustuivat tieteeseen ja järkeen, siinä missä ruoantuotantoprosessista etäänntyneiden rajoittajien näkemykset perustuivat tunteisiin ja mielikuviin. Mainitsemisen arvoista on myös, että tällaiset puheenvuorot, joissa yksittäiset (pien)tilalliset toivat esiin oman kotitilansa toimintaa ja ponnistuksiaan tuotantomenetelmien parantamiseksi, vahvistivat edelleen sitä idyllistä mielikuvaa maataloudesta, joka rakentuu pienten perheviljelmien varaan, piilottaen alleen monia modernin tehotuotannon todellisuuskuvia.

Mitä vastapuolen määrittelyyn tulee, suurin ja kenties kohauttavin tällainen karakterisointikehys oli keskustan kansanedustaja Anne Kalmarin toteamus, jossa hän rinnasti lihankulutuksen rajoittajat rikolliseen salaseuraan, toteamalla ”On kestänyt, että ’kasvismafia’ yrittää ilmastonmuutoksen varjolla viedä toisilta ihmisiltä oikeuden syödä, mitä itse haluavat” (Kalmari 2019). Kalmari ei avannut tämän rinnastuksen merkitystä syvällisemmin missään vaiheessa, joten on hieman epäselvää, mitä sillä todellisuudessa haluttiin sanoa. Rinnastus liittyyneen kuitenkin siihen, että ”kasvissyöjien” (tai kuten tässä analyysissä, ”rajoittajien”) menettely miellettiin epälegitiimiksi, yksilönvapautta ”likaisin” keinoin tai epäpuhtain tarkoitusperin rajoittavaksi toiminnaksi. Rinnastukseen liittyyneen

myös ajatus siitä, että ”kasvissyöjät” tai ”kasvissyönnin ideologiaa” kannattavat ovat jollain tavalla järjestäytyneen, tiettyä agenda systemaattisesti tavoittelevan ryhmän jäseniä.

Tämä ajatus siitä, että kasvissyöntiin tai lihankulutuksen rajoittamiseen liittyy jonkinlainen ideologia, oli itse asiassa toinen, melko yleinen lihankuluttajien tapa kategoroida ”toista”. Tähän liittyen rajoittajat redusoitiin helposti myös tunteellisiksi eläinoikeusajattelihoiksi, minkä kiteyttää parhaiten Maaseudun Tulevaisuuden pääkirjoituksessa esiintynyt toteamus. Siinä viitataan Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliiton MTK:n maaseutunuorten järjestämään tempaukseen, jossa Helsingin yliopistolle tuotiin kaksi lehmää: ”Politiikka kuuluu osaltaan ruokalautaselle, mutta päätöksiin tarvitaan enemmän tietoa kuin tunteita. Siksi on tärkeää, että lehmät kävivät kaupungissa” (Maaseudun Tulevaisuus 2019b). Kansalaisten - ja ehkä erityisesti kaupunkilaisten, joiden keskuudessa ympäristöajattelu nauttii yleisesti ottaen suurinta suosiota - ymmärrys ruoantuotantoa koskevista prosesseista koettiin vähäiseksi. Tämän totesi myös lehmätempauksen järjestäjänä toiminut, MTK:n johtokunnan jäsen ja maidontuottaja Kaisa Pihlaja: ”Lehmistä keskustellaan paljon, mutta tiedetäänkö aina, mistä todella puhutaan?” (Parikka 2019).

Tieteellisessä keskustelussa tunteisiin pohjautuvat harkinnat eivät ole legitiimejä, ja tällaisen ”tunteellisen” kuvan piirtäminen rajoittajista vie luonnollisesti pohjaa heidän uskottavuudeltaan. Kuten ongelmanmäärittelyä koskevassa osiossa jo todettiin, tunteet liittyvät kuitenkin keskeisesti niin lihankulutuksen ”hyväksyttävyyden” kuin sen ”ei-hyväksyttävyyden” kehystämiseen (Nijland et al. 2018, 14). Pelkkä lihankulutuksen ja sen rajoittamisen ongelmanmäärittelyjen moninaisuus osoittaa, että lihankulutusta merkityksellistetään myös muiden kuin täysin järkiperaisten, tieteseen pohjautuvien harkintojen pohjalta.

Mielikuvaa rajoittajista jonkin tietyn, kasvissyöntiin tai lihankulutuksen rajoittamiseen liittyvän ideologian kannattajina ilmensivät erityisesti keskustan kansanedustajien toteamukset. Näin Anne Kalmari totesi esimerkiksi, että ”Mielestäni tämä päätös ei ole johdonmukainen eikä perustu faktoihin vaan ideologioihin ja mielikuviin” (Viiden jälkeen 2019). Kustantaja Antti Kurvinen puolestaan luokitteli UniCafen rajoituspäätöksen ”kulttuurisotiin osallistumiseksi” ja ”identiteettipolitiikaksi” (Härkönen 2019), joka vie uskottavuutta yliopistolliselta toimijalta. Lihankulutusta ei sen sijaan tavata mieltää ideologiseksi: lihankulutuksen valtavirtaistuminen globaalisti on luonut kokemuksen, että lihan syöminen ei ole valinta, jonka yksilö tekee - niin tehdään, koska se on yleistä ja tavallista. Kasvissyöjien tai vegaanien läsnäolo tekee tämän valinnan näkyväksi, mikä voi aiheuttaa suuttumuksen kaltaisia tunteita - näin erityisesti, jos lihankulutukseen huomataan samalla liittyvän sellaisia moraalisia tai muita ulottuvuuksia, jotka ovat yhteensopimattomia mielipiteidemme ja arvojemme kanssa. (Gorvett 2020.)

Kolmantena, lihankuluttajiin liitettiin omahyväisyyteen tai paremmuuden tunteeseen liittyviä piirteitä. Näin teki jälleen Antti Kurvinen (kesk.) todetessaan ”Mutta - - on semmonen niinkun leima, sä saat sellaisen hyvän ihmisen leiman ja sellaisen ilmastovapaan ihmisen leiman - - kun et sitten syö vaikka nautanlihaa” (Ylen Aamu 2019). Ei ole itse asiassa lainkaan epätavallista, että kasvissyöjät ja erityisesti vegaanit koetaan ärsyttäväksi juuri heihin liitetyn ”omahyväisyyden” takia. Mielenkiintoista kyllä, tutkimusten mukaan kaikista ärsyttävimmiksi koetaan edelleen ne vegaanit, jotka nimeävät lihasta kieltäytymisen syykseen eläimiin kohdistuvan julmuuden. Syyt näille piilevät tietyissä syvään juurtuneissa psykologissa taipumuksissa (*biases*). Vegaanien tai kasvissyöjien sekä lihansyöjien toisinaan ei-rationaalista vihanpitoa avannee myös kasvava tutkimusnäyttö siitä, kuinka niin ”moraalisesti huonommista” kuin itseä ”moraalisesti ansioituneemmista” ryhmän jäsenistä ei usein pidetä. (Gorvett 2020.)

4.3.2. ”Rajoittajat”: itsen ja toisen määrittely

Rajoittajien puheenvuoroista löytyi lihankuluttajia vähemmän sellaisia toteamuksia, joissa olisi ilmaistu jotakin omasta identifioitumisesta tai määritelty ”toista”. Muutamia yksittäisiä mainintoja kuitenkin löytyi. UniCafen päätöstä kannattaneet (sitä kritisoineiden tavoin) eivät antaneet viitteitä mistään heitä yhdistävästä elämäkatsomuksesta, ajatusmaailmasta tai ideologiasta. He eivät myöskään ilmaisseet mitään poliittisesta suuntautumisestaan tai esimerkiksi poliittisen kuluttamisen roolista elämässään. Tässä mielessä aineiston anti jäi hieman odotettua niukemmaksi. Sen sijaan yksi tekijä, jonka todettiin yhdistävän rajoittajia, oli se, että heidän ajateltiin, lihankuluttajia enemmän, edustavan ”uutta sukupolvea”. Näin totesi vihreiden eduskuntaryhmän puheenjohtaja Emma Kari Yle aamussa käydyssä keskustelussa:

”Ja tää tuntuu olevan ehkä niinkun myös vähän semmonen sukupolvikysymys. Tää [kasvisruoan painottaminen kouluissa] ei oo lapsille ongelma. Nuorethan on liikkeellä tässäkin, tää [nautanlihantarjoilun lopettaminen] oli opiskelijoiden oma päätös. Opiskelijat itse halusivat lisätä kasvisruokaa. - - Tuntuu, että tässä on vähän nyt tämmönen niinku sukupolvimurros myös meneillään.” (Yle Aamu 2019.)

Tätä mielikuvaa uuden ja vanhan sukupolven, tulevaisuuden ja menneisyyden, välille muodostuvasta asetelmasta vahvisti edelleen Helsingin Sanomien toimittajan politiikkakommentti, jossa todettiin seuraavasti:

”Osalle suomalaisista puheet pahasta lihasta, pahasta autoilusta ja pahasta maataloudesta ovat uhka perinteiselle elämäntavalle ja iskevät syvälle identiteettiin. Toiset taas pitävät näin pelkääviä uhkana ihmiskunnan tulevaisuudelle.” (Luukka 2019b.)

Paitsi että lihankuluttajapuoli miellettiin niin ikään ”vanhan koulukunnan” edustajiksi ja ehkä jopa uhkaksi ihmiskunnan tulevaisuudelle, heidät vaikutettiin ainakin epäsuorasti kategorisoitavan myös

keskustan jäseniksi. EOP totesi Helsingin Sanomissa julkaistussa mielipidekirjoituksessaan UniCafen päätöstä seuranneen mediakeskustelun paljastaneen, että ”niin kauan kuin keskusta hallitsee Suomen maatalous- ja ruokapolitiikkaa, autioituvan maaseudun kauhukuvien kuorrutettu vastakkainasettelu jatkuu” (Ollila & Railio 2019). Tämä antaa ymmärtää, että UniCafen päätöstä seuranneessa mediakeskustelussa naudanlihantarjoilun lopettamispäätöstä kritisoineet äänessä olijat olivat pääasiassa keskustalaisia, ja että nämä kannanotot ilmensivät puolueen ”irrationaalisuutta” maaseudun tulevaisuuskuviin sekä pelkoon ja vastakkainasetteluun perustuvaa maatalous- ja ruokapolitiikkaa.

Lisäksi EOP kategorisoi itsensä ainoana selkeästi ”eläinoikeusajattelijoiden” piiriin toteamalla, että ”Meille kansanterveydellistä näkökulmaa tärkeämpää on - - pitää esillä eläinnäkökulmaa” (Eläinoikeuspuolue 2019c). Samalla se pyrki korostamaan, että myös eläinoikeusajattelu perustuu tieteelliseen näyttöön ”eläinten kyvyistä, tietoisuudesta ja kivuntuntemuksesta” (mt.), ja siten osoittamaan vääräksi lihankuluttajapuolen käsityksiä siitä, että rajoittajat tekevät ruokaa koskevat kulutuspäätöksensä puhtaasti tunteisiin tai tiettyyn ideologiaan perustuen.

Tiivistäen voisi todeta, että UniCafe-tapausta seuranneen mediakeskustelun osapuolet eivät ainakaan suoraan rakentaneet kovin vahvaa, ”meihin” ja ”heihin” perustuvaa tarkkarajaista vastakkainasettelua luokittelun, stereotyyppittelyn ja rajanvetojen keinoin. Osasyys lienee, että tapauksesta puhuttiin pääasiallisesti ilmastopoliittisen kehyksen puitteissa. Tilanne kehystettiin harvakseltaan identiteettipoliittiseksi, eikä tällöinkään lähdetty tarkkarajaisemmin luokittelemaan, ketkä tai millaiset toimijat olivat tilanteessa vastakkain. Lihankulutuksen rajoittamisen ongelma kehystettiin myös kansallista elämänmuotoa ja ruokakulttuuria koskevaksi, jolloin keskeisemmäksi muodostui yksilöllisen sijaan kollektiivinen, kulttuurinen ja tässä spesifimmin kansallinen, identiteetti. Tämä suomalaisuuttakin koskeva identiteetti välittyi aineistosta epäsuorasti ja jokseenkin hienovaraisesti, muiden ongelmanmäärittelyjen ohessa ja osittain myös ruokakulttuurin tutkijoiden esille nostamana seikkana. Vaikka identiteetti- ja karakterisointikehykset jäivät vähäisiksi, identiteetillä lienee silti jonkinasteinen merkitys suomalaisessa lihakeskustelussa, näin ehkä vielä enemmän lihankuluttajapuolella, jonka yksi huoli on omasta elämäntyylistä ja valinnanvapaudesta luopumaan joutuminen.

4.4. Agendan määrittely

Agendan määrittely sisällytettiin yhdeksi analyysin ulottuvuudeksi, koska poliittiselle konsumerismille on tyypillistä ruohonjuuritason poliittinen mobilisoituminen ja osallistuminen sekä asioiden politisoituminen kansalaislähtöisesti. Kuluttaminen voi tarjota väylän poliittiseen osallistumiseen sellaisilla politiikanteon lohkoilla, jotka ovat muutoin olleet suljettuja

ruohonjuuritason kansalaisosallistumiselta. Ihmisoikeus- ja ympäristöasiat ovat juuri tällaisia, kuluttaja-aktiivisuuden tyypillisesti poliittisen keskustelun piiriin nostamia asioita. (Micheletti 2003, 12.) Siksi on mielekästä tarkastella, ketkä tai millaiset toimijat osallistuivat UniCafen päätöstä seuranneeseen keskusteluun ja vaikuttivat siten ongelman nimeämiseen ja tämän päätöstä seuranneen ”poliittisen liikehdinnän” agendan määräytymiseen. Toimijoiden kirjon tarkastelu auttaa ymmärtämään, oliko UniCafe-tapauksessa kyse poliittiskonsumeristisesta ilmiöstä vai kenties jostakin muusta. Aineistossa ilmennyt toimijoiden kirjon laajuus (*actor expansion*) antaa myös viitteitä siitä, kuinka politisoituneena lihankulutusta voidaan pitää (Grande & Hutter 2016, 8).

Keskusteluun osallistuneiden yhteydessä tarkastellaan sitä, kenen tuottamaa tietoa nämä osanottajat erityisesti hyödynsivät ja kenelle annettiin auktoriteettiasema ”oikean tiedon” määrittelyssä. Tämä on mielenkiintoista siksi että, kuten ongelmanmäärittelyä koskevassa osiossa osoitettiin, keskeisimpiä lihakiistaa selittäviä syitä on perustava erimielisyys lihankulutuksen faktoista. Molemmat osapuolet perustelivat kantojaan tutkimustietoon vedoten, ja muutenkin korostivat tutkimustiedon merkitystä ruoantuotannon kestävyysongelmien ratkaisussa. Paikantamalla toimijat, joiden tuottamaan tietoon UniCafe-keskustelussa erityisesti vedottiin, pystytään mahdollisesti edelleen selittämään lihakiistan vaikeutta ja nähdään, millä tutkimus- tai muulla taholla on erityisen painava rooli sen ratkaisussa.

Lokakuussa 2019 kärjistynyt lihankulutusta koskeva keskustelu sai alkunsa UniCafen päätöksestä lopettaa naudanlihan tarjoilu ravintoloissaan. Koska UniCafe ei ole täysin perinteinen yritystoimija, vaan se on niin ikään julkisessa (Helsingin yliopiston ylioppilaskunnan) omistuksessa, on vaikea yksiselitteisesti määrittellä, mistä sen toiminnassa oli kyse - yrityksen vai julkisyhteisön toiminnasta. Kategorisoitiin UniCafen toiminta sitten kummaksi tahansa, sen voi melko suoraviivaisesti kategorioida pyrkimykseksi ”kantaa ilmastovastuuta”, sillä tällaisena se itse kehysti päätöksensä, eikä tämän epäilemiseen ole syytä. UniCafe totesi aloitteen naudanlihan poistamiselle tulleen ”UniCafen henkilökunnalta” (Mustonen 2019a), siinä missä esimerkiksi vihreiden Emma Kari totesi opiskelijoiden ”demokraattisesti päättäneen”, mihin suuntaan he haluavat yritystään viedä (Yle Aamu 2019). Eräs Helsingin yliopiston ylioppilaskunnan edustajiston jäsen kuitenkin totesi, että edustajistoa, joka on ylioppilaskunnan korkein päättävä elin, ei kuultu päätöksenteossa (Viilo 2019). On epäselvää, mikä varsinainen päätöksentekoprosessi oli, mutta selvää on, että lihankulutuksen politisoituminen eroaa UniCafe-tapauksessa jonkin verran tavallisesti hyvin kansalaislähtöisestä, alhaalta ylös suuntautuvasta, yrityksiin kohdistetusta poliittisesta konsumerismista. UniCafen toimintaa luonnehtimaan voisi ehkä parhaiten käyttää yritysaktiivisuuden (*corporate activism*) termiä (ks. Micheletti & Stolle 2013, 211), koska oltiin UniCafen roolista/luonteesta mitä mieltä tahansa, puhtaan kuluttaja- tai kansalaislähtöistä sen toiminta ei tässä vaikuttanut olevan. Mainittakoon vielä, että tässä analyysissä UniCafe miellettiin yritystoimijaksi, mikä lienee perusteltua, sillä

yhtäläisyyksiä yritystoimintaan riittää ja tällaisena UniCafen henkilökunta myös itse viestii toiminnastaan ja toimijuudestaan.

Päätöksellään kehystää naudanlihantarjoilusta luopuminen ilmastopoliittiseksi, UniCafe vaikutti keskeisesti siihen, millaiseksi keskustelu muodostui. Ääneen pääsivät UniCafen ohella myös muut vastaavat ravintolatoimijat kuten Juvenes ja Semma Oy, mutta myös perinteisemmät yritystoimijat kuten Atria. Myös elinkeinoelämän etujärjestöt (tässä erityisesti Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliitto MTK mutta myös Keskuskauppakamari) sekä yksittäiset elinkeinonharjoittajat (tilalliset ja tuottajat) osallistuivat keskusteluun aktiivisesti. Yrityssektorin ja elinkeinoelämän ohella keskusteluun osallistui poliittiselle konsumerismille keskeisesti kansalaisyhteiskunta, ottamalla mielipidekirjoitusten muodossa kantaa yritys vastuuta, tarjontaa ja kulutuskäyttäytymistä koskeviin teemoihin. Kansalaisyhteiskunnan sisällä aktivoituivat muun muassa Eläinoikeuspuolue, MTK:n maaseutunuoret, Helsingin yliopiston kotieläintieteen ainejärjestö, Oikeutta eläimille -järjestö, Keskustaopiskelijat, Vihreät nuoret sekä opiskelijat yleisesti.

Keskustelua kommentoivat toimittajille useat asiantuntijatahot, kuten Terveystieteiden tutkimuskeskus (THL), Helsingin yliopiston ruokakulttuurin professori sekä Luonnonvarakeskus. Yrityssektorin ja elinkeinoelämän, kansalaisyhteiskunnan ja asiantuntijoiden ohella keskustelun suunnan määräytymiseen vaikutti kenties oleellisesti julkinen valta, jonka sisällä edelleen yksittäiset poliitikot. UniCafen päätöstä kommentoivat erityisesti hallituspuolue keskustan kansanedustajat, mutta myös toisesta hallituspuolueesta, vihreistä, otettiin asiaan kantaa. Kantaa ottivat myös maa- ja metsätalousministeri sekä maa- ja metsätalousministeriön elintarviketurvallisuusjohtaja. Toimijoiden kirjo oli siis laaja ja poliittisen eliitin kontribuutio keskusteluun itse asiassa merkittävä, mikä antaa viitteitä siitä, että lihankulutus oli UniCafen päätöstä seuranneen keskustelun aikaan hyvin politisoitunutta. Kun ajatellaan politisoitumisprosessia, lihankulutus vaikutti myös selkeästi nousseen paitsi yksityisestä julkisen piiriin, myös julkisesta valtiollisen päätöksenteon - tai ainakin valtiollisten päätöksentekijöiden - sfääriin (ks. De Wilde & Zürn 2012, 139–140). Pelkästä ruohonjuuritason, kuluttajakansalaisista koostuvasta liikehdinnästä ei siis ollut osanottajienkaan osalta kyse.

Myös toimittajat ottivat UniCafe-tapaukseen kantaa erinäisten kommentaarien ja analyysien avulla. Toimittajat tekivät keskenään hyvin yhtenäisiä arvioita siitä, mistä UniCafen päätöstä seuranneessa lihakiistassa ”oikeasti” oli kyse, ja näissä arvioissa näkyy, kuinka ”äännekkäästi” juuri poliittisen eliitin edustajat osallistuivat keskusteluun. Toimittajien puheenvuoroissa lihankulutuksesta kiistelemisen näyttäytyi nimittäin poliittisten puolueiden välisenä kamppailuna äänestäjien suosiosta. Asetelman keskiössä oli niin ikään kannatuslukemiensa kanssa kamppaileva keskusta, joka oli menettänyt äänestäjiään erityisesti perussuomalaisille, ja joka pyrki huomiota herättävän

voimakkailla kannanotoillaan vetämään näitä takaisin puoleensa. Eräs Helsingin Sanomien kommentaari oli otsikoitu esimerkiksi seuraavasti: ”Opiskelijoiden lihansyönnistä kasvoi ’kulttuurisota’, joka saattaa ratketa perussuomalaisten voittoon”. Samassa artikkelissa todettiin, että keskusta sai Unicafe ”oivan ja mahdollisesti toimivankin tavan puolustaa ihmisiä, joiden mielestä vain perussuomalaiset vastaavat siihen pelkoon, jota maailman nopea muuttuminen heissä herättää”. (Luukka 2019b.) Toisen toimittajan tulkinta tilanteesta kävi seuraavasti: ”Ilmeinen syy kuohunnalle on tietysti politiikka. Keskustan kannatus viruu ennätysellisen alhaalla, joten sen on puolustettava erityisen ponnekkaasti kannattajilleen tärkeitä asioita”. (Paananen 2019.)

Tämän toimittajien laatiman puoluepoliittisen narratiivin mukaan lihakiistassa vastakkain olivat keskusta ja vihreät. Eräessä kolumnissa UniCafen päätöksestä seurannutta asetelmaa tulkittiin seuraavasti: ”Jotkut keskustalaiset närkästyivät. Sitten vihreät kaupunkilaiset närkästyivät siitä, että keskustalaiset olivat närkästyneet”. (Saarikoski 2019.) Toisessa analyysissä keskustan ja vihreiden katsottiin olevan ”ruokasodassa”, ja asetelmassa vastakkain nähtiin erityisesti ”vihreät nuoret ja keskustan maatalouskansanedustajat”. Lihakiista tulkittiin keskustan ja vihreiden välisenä ”kukkotappeluna” omien kannattajien tyytyväisenä pitämiseksi. (Kinnunen 2019.) Vaikka toimittajien poliittisissa analyyseissä lienee perää, lihakiistan redusoiminen puoluepoliittiseksi julkisivutempuksi on asioiden yksinkertaistamista. Näin totesi myös ruokakulttuurin professori Mari Niva, jonka mukaan asiassa oli kyse ”myös nykyisiä kannatusgallupeja syvempään juurtuneista asioista” (Paananen 2019).

Toimittajien analyysit vaikuttivat kuitenkin osaltaan siihen, mistä UniCafe-tapauksen yhteydessä keskusteltiin - puoluepolitiikasta - ja miten laajempi yleisö mahdollisesti tulkitsi lihakiistaa. Piirtäessään tällä tavoin lihankulutusta koskevasta keskustelusta vahvan puoluepoliittisesti värittyneen kuvan, osanottajien lihankulutukseen tai sen rajoittamiseen aidosti liittämät ongelmat ja poliittiskonsumeristinen liikehdintä niihin vaikuttamiseksi jäi piiloon. Toimittajat vahvistivat edelleen vaikutelmaa hyvin polarisoituneesta keskustelusta ja jyrkästä vastakkainasettelusta kuvailemalla lihankulutusta koskevaa keskustelua muun muassa ”väännöksi”, ”lihakohuksi”, ”kuohunnaksi”, ja ”ruokasodaksi”. Tällaisella ”metanarratiivilla” lienee omat heijastusvaikutuksensa keskustelun sisältöön ja osapuolten asemoitumiseen, mutta tällaisten johtopäätösten tekeminen vaatisi oman tutkimuksensa.

Kun aineistossa tarkasteltiin sitä, kenen tuottamaan tietoon useimmin vedottiin, näyttäytyi Luonnonvarakeskus ylivoimaisesti tärkeimpänä toimijana. Luonnonvarakeskuksen tuottamiin laskelmiin vetosivat, kuten aiemmin todettua, molemmat osapuolet. Sen naudanlihantuotannon hiilipäästöjä koskeviin laskelmiin sisältyi suurta epätarkkuutta, mikä mahdollisti sen, että keskustelun osapuolet pystyivät kumpikin hyödyntämään lukuja omien ongelmanmäärittelyjensä

perustelemiseksi. Myös Sitran tuottamaan tietoon vedottiin kertaalleen molempien osapuolten toimesta, jälleen vastakkaisia argumentteja tukemaan. Rajoittajat vetosivat niin suomalaisen ilmastopaneelin kuin kansainvälisen ilmastopaneelin (IPCC) tuottamaan tutkimustietoon, siinä missä lihankuluttajat nostivat hieman yllättäen esiin WWF:n ja Greenpeacen kaltaisten ympäristöjärjestöjen tuottamaa tietoa. Siitä oli edelleen nostettu esiin tutkimustulokset riisin maitoa suuremmasta ilmastokuormasta sekä suositus luomu- ja laidunlihan syömiseksi kohtuudella. Lihankuluttajat korostivat myös Atrian selvitystä ”oikein menetelmin” tuotetun naudanlihan pienestä ilmastokuormasta.

Tiivistetysti voisi todeta, että UniCafen päätöstä seuranneeseen keskusteluun osallistuneiden ”toimijatyyppeiden” kirjo oli laaja, mitä voi pitää indikaattorina aiheen politisoituneisuudelle (ks. Grande & Hutter 2016, 8). Tämä toimijoiden moninaisuus vaikutti myös lihakiistan agendan määräytymiseen. UniCafe-tapaus ei edustanut tyypillistä, täysin kuluttaja- ja kansalaislähtöistä poliittista konsumerismia useammallakaan tavalla. Lihankulutuksen rajoituspäätöksen teki itse asiassa yritystoimija, UniCafe; syyt päätöksen taustalla koskivat naudanlihan sosiaalisia ja normatiivisia konteksteja sekä näistä johtaen ilmastovastuun kantamista, jolloin rajoituspäätöstä on nähdäkseni perusteltua luonnehtia yritysaktivismiksi. Mikäli päätös tehtiin ylioppilaskunnan jäsenten aloitteesta, sitä voisi luonnehtia myös kansalaislähtöiseksi. Aloitteen todettiin tulleen UniCafen ”henkilökunnalta”, mutta on hieman epäselvää, ketä tällä tarkoitettiin - ylioppilaskunnan edustajistoa ei ainakaan tietävästi kuultu päätöksenteossa.

UniCafen päätöstä seuranneessa keskustelussa oli piirteitä diskursiivisesta poliittisesta konsumerismista: erilaiset toimijat yksittäisistä kansalaisista tuottajiin ja yrityksiin keskustelivat ruokavalintojen ja kulutuskäyttäytymisen poliittisuudesta sekä yritysten sosiaalisesta vastuusta (ks. Micheletti & Stolle 2013, 41). Pelkän ruohonjuuritason mobilisoitumisesta poiketen osaa keskusteluun ottivat myös poliittisen eliitin edustajat ja vieläpä siten, että he ohjasivat keskustelun sisältöä ja suuntaa merkittävästi. Toimittajien tulkinta poliitikkojen areenanvaltauksesta oli, että he tekivät näin omien puoluepoliittisten agendojensa edistämiseksi.

Suurin rooli ongelman nimeämisessä oli UniCafella, jonka päätös oli avaus koko keskustelulle. Kiistämätön osuutensa oli kuitenkin myös poliitikoilla ja ”tavallisilla” kuluttajakansalaisilla. Mitä ”oikean tiedon” määrittelyyn tulee, suurin ongelma ei vaikuttanut olevan se, että auktoriteettiasema olisi annettu eri tahoille, vaan pikemminkin naudanlihantuotannon ilmastokuormaa koskevan tiedon epäselvyys ja moniselitteisyys. Kiistan ratkaisemisen kannalta keskeisenä näyttäytyy tällöin tarkkojen kasvihuonekaasupäästölaskelmien tekeminen, jossa erityinen painoarvo vaikuttaisi olevan Luonnonvarakeskuksella.

5. Johtopäätökset

Tämän tutkielman tarkoituksena oli jäsenellä UniCafen lokakuussa 2019 tekemän naudanlihantarjoilun lopettamispäätöksen seurauksena kärjistynyttä keskustelua lihankulutuksesta. Tavoitteena oli ymmärtää tämän väittelyn - jonka tässä tutkielmassa katsoin perustelluksi nimetä ”lihakiistaksi” - ilmeistä vaikeutta. Selvitin kehysanalyysin keinoin, miten UniCafe-tapauksesta käytyyn keskusteluun osallistuneet merkityksellistivät ja määrittelivät, siis toisin sanoen kehystivät, lihankulutukseen liittyvää problematiikkaa. Analysoin keskustelua seuraavin teoreettisesta viitekehuksesta johdetuin tutkimuskysymyksin: mikä tekee lihan kuluttamisesta ongelmallista (siis poliittista), kenelle ongelmanratkaisuvastuu kuuluu, miten keskustelun osapuolet identifioituvat ja kategorisoivat ”vastapuolen” sekä kuka vaikuttaa keskustelun agendan määräytymiseen.

Kognitiivinen kehysteoria määrittelee kehykset mentaaliseksi muisti- tai tietorakennelmiksi, ja kehystämisen puolestaan näiden kehysten soveltamiseksi informaation prosessoimiseksi ja tilanteiden määrittelemiseksi. Kehyminen on määritelty myös kamppailuksi ongelmien laajuuden määrittelystä, siitä kuka on vastuussa ja ketä asia koskettaa, mitkä ideologiset periaatteet tai arvot ovat milloinkin relevantteja ja missä asiaan tulisi puuttua (Pan & Kosicki 2001, 40). Kognitiivinen kehysteoria avaa kehysten roolia ymmärrystämme muokkaavina ja rajoittavina rakennelmina, ja antaa siten eväitä kiista- ja konfliktitilanteiden ymmärtämiseen. Kognitiivinen kehysteoria on muun muassa osoittanut erilaisten ennakkoasenteiden ja -luulojen sekä informaation ”epätasällisen” prosessoimisen johtavan usein vääristyneeseen dynamiikkaan konfliktitilanteissa. (Minsky 1975 Dewulf et al. 2009, 159–162.) Tutkielmassa haluttiin tehdä näkyväksi ja ymmärtää tällaisia kehyksiä, joista käsin lihakiistan osapuolet kävivät keskustelua. Käytännössä tämä luo parempia mahdollisuuksia osapuolten keskinäisen ymmärryksen ja kiistan ratkaisun löytymiselle jatkossa. Kehysteoriasta (jonka sisällä erityisesti kehysteoreettisesta neuvottelun- ja konfliktintutkimuksesta) sekä politisoitumista ja poliittista konsumerismia käsittelevästä kirjallisuudesta johdettiin neljä tutkimustavoitteen kannalta relevanttia tutkimusulottuvuutta: nämä koskivat UniCafe-tapauksen yhteydessä lihankulutuksesta tehtyä I) ongelmanmäärittelyä, II) ongelmanratkaisuvastuun kohdentamista, III) keskustelun osapuolten identifioitumista ja vastapuolen määrittelyä sekä VI) agendan määräytymistä.

Aineistosta johdettiin kehys- ja sisällönanalyysien elementtejä yhdistelemällä yhteensä 14 eri ongelmanmäärittelyä, joista neljässä lihan kuluttaminen määriteltiin ongelmalliseksi ja kymmenessä lihankulutuksen rajoittaminen määriteltiin ongelmalliseksi. Aineistosta löytyi lisäksi kaksi kehystä, joissa lihakiista kokonaisuudessaan kategorisoitiin ei-poliittisen tai ei-ongelmallisen piiriin. Ongelmanratkaisuvastuuta koskevia kehyksiä paikannettiin neljä. Myös identiteetti- ja ihmissuhdekehysten alle onnistuttiin johtamaan aineistosta tiettyjä itsen identifioitumiseen ja ”toisen”

karakterisointiin käytettyjä kehyksiä, mutta oletettua vähemmän. Agendan määrittelyä koskevia kehyksiä (joissa käytännössä katsottiin, kuka pääsi osallistumaan keskusteluun ja kenen tuottamaa tietoa hyödynnettiin) paikannettiin neljä: yritykset ja elinkeinoelämä, julkinen valta, kansalaisyhteiskunta ja tutkijat. Kaikkiin osapuolten käyttämiin kehyksiin sisältyi joitain keskeisiä eroavaisuuksia ja jopa vastakkaisuuksia, mikä auttaa ymmärtämään, miksi yhteisen sävelen löytäminen lihan kulutusta koskevassa keskustelussa on osoittautunut niin vaikeaksi. Nämä kaikista keskeisimmiksi katsomani dikotomiat tiivistetään seuraavassa; ne on lisäksi taulukoitu erojen havainnollistamiseksi (taulukko 2).

	<i>Lihankuluttajat</i>	<i>Rajoittajat</i>
<i>Ongelmanmäärittely-kehykset</i>	<p>Rajoittamisella poliittisia implikaatioita</p> <p>Kansallinen konteksti (hyödykkeellä kansallisia merkityksiä)</p> <p>➔ Kulutuskäyttäytymisen <i>status quo</i></p> <p>Tiede: ympäristö ("kokonaisuus")</p> <p>Ympäristöystävällinen = kotimainen</p> <p>Inhimillinen tasa-arvo</p>	<p>Kuluttamisella poliittisia implikaatioita</p> <p>Kansainvälinen/globaali konteksti (hyödykkeellä globaaleja merkityksiä)</p> <p>➔ Progressiivinen kulutuskäyttäytymisen muutos</p> <p>Tiede: ilmasto ("hiilijalanjälki")</p> <p>Ympäristöystävällinen = kasviperäinen</p> <p>Ihmisten ja eläinten välinen tasa-arvo</p>
<i>Vastuu-kehykset</i>	<p>Yrityssektori ja elinkeinoelämä: tuotantomenetelmien kehitys (pitkällä tähtäimellä hiilineutraaleiksi) sekä järkevät (=kotimaiset) hankinnat</p> <p>Järkevät kulutusvalinnat ➔ tarjonnan "vihertyminen"</p> <ul style="list-style-type: none"> Mutta: <i>individualismi</i> (kuluttaminen omien mieltymysten mukaisesti, "omalla järjellä" ilman ulkopuolisten tahojen väliintuloa) <p>Lihan alkuperästä ja tuotantoprosesseista etäännytty ➔ vaatii tiedon hankintaa ja kuluttajakriittisyyttä</p> <p>Julkiset tuet kotimaisuuteen (sikäli kun tarpeen)</p> <p>Muut kuin suomalaiset toimijat</p> <p>Hiilineutraali kotieläintalous (nykyisessäkin mittakaavassa) reaalin tulevaisuudennäkymä</p>	<p>Julkinen valta: tuottajien tukeminen "maatalouden murroksessa"</p> <p>Yrityssektori ja elinkeinoelämä: vastuulliset, tuotteiden ilmastokuormaan perustuvat hankinnat tässä ja nyt</p> <p>Vastuullinen tarjonta ➔ kestävät kulutusvalinnat</p> <ul style="list-style-type: none"> Mutta: <i>individualized responsibility-taking</i> (kuluttaminen poliittisten näkemysten osoittamisen ja yksilöllistyneen vastuunoton keinona) <p>Esityksiin lihan alkuperästä ja tuotantoprosesseista liittyy viherpesua ➔ vaatii tiedon hankintaa ja kuluttajakriittisyyttä</p> <p>Julkiset tuet ympäristöystävällisyyteen (suuri painoarvo)</p> <p>Myös suomalaiset (kunnianhimoiset kansalliset ilmastotavoitteet)</p> <p>Kulutuksen/paradigman muuttuminen niin, että kotieläintaloudesta siirryttävä pois reaalin tulevaisuudennäkymä</p>

<i>Identiteetti - ja ihmissuhde -kehukset</i>	Järki/asiantuntijuus ”Uhka ihmiskunnan tulevaisuudelle” Media: keskusta	”Tunteet/ideologia” Uusi sukupolvi Media: vihreät
<i>Agendan määrittely</i>	Luke: 15 kg CO2-ekv. / naudanlihakilo Atria: >15 kg CO2-ekv. / naudanlihakilo oikeilla tuotantomenetelmillä Sitra: ruoan hiilijalanjälki pienempi kuin muiden elämän osa-alueiden	Luke: 20–50 kg CO2-ekv. / naudanlihakilo Ilmastopaneeli: vuonna 2035 oltava 1/4 vähemmän nautoja kuin nyt Sitra: naudanlihasta suositeltavaa luopua sen ilmastovaikutusten takia

Taulukko 2: *Lihakiistan osapuolten kehyksiin sisältyvät keskeisimmät dikotomiat.*

Ongelmanmäärittelyssä yksi keskeinen ero oli, että rajoittajat liittivät lihankulutuksen ongelmallisuutta koskevan argumentointinsa pitkälti kansainväliseen ja globaaliin kontekstiin, siinä missä lihankuluttajat korostivat kansallista kontekstia. Lihankuluttajat argumentoivat erilaisiin kansallisiin harkintoihin vedoten: heidän mukaansa kotimainen naudanlihan tuotanto on kestävää spesifeistä tuotantomenetelmistämme ja niin ikään runsaista luonnonvaroistamme johtuen; se on kriittinen osa suomalaista maatalousrakennetta; lisäksi nurmiviljely on tärkeä osa kansallista kulttuurimaisemaa. Kotimaisten tuotteiden kulutusta pidettiin *aina* ulkomaista parempana ja kestävämpänä vaihtoehtona, oli kyse sitten eläin- tai kasviperäisistä tuotteista. Kotimaisuutta korostettiin usein jopa asiaa tarkemmin erittelemättä, mikä antaa ymmärtää, että kotimaisuudella nähtiin tiettyä itseisarvoa. Lihankuluttajien kehyksissä oli näin ollen kuluttajanationalistisia piirteitä, sillä niissä kulutuskohteisiin (tässä naudanlihaan) liitettiin kansallista merkitystä (ks. Castelló & Mihelj 2018, 563, 565). Lihankuluttajat tarkastelivat lihankulutusta kansallisten intressien valossa ja totesivat lihankulutuksen rajoittamisen ongelmalliseksi sen kansallisella tasolla aikaansaamien heijastusvaikutusten vuoksi.

Rajoittajien argumentoinnin taustalla näkyivät naudanlihan tuotannon kansainvälisesti ja globaalisti kohtaamat kestävyysongelmat. Lihankulutuksen rajoittajat edustavatkin kenties juuri sellaista tyypillisempää poliittiskonsumeristista liikehdintää, jota edustavat myös esimerkiksi reilun kaupan kannattaminen tai lapsityövoiman vastustaminen: tällöin kulutusvalintoja motivoivat poliittisesti progressiiviset, ”kosmopoliittiset” hankkeet, joilla on globaalia, kansallisesta tai kulttuurisesta taustasta riippumatonta vetovoimaa. Tällaiset universalistiset hankkeet vaativat tarkoituksellisia toimia ja sitoutumista, siinä missä nationalistinen kuluttaminen voi ottaa hyvin arkipäiväisiäkin muotoja ja tapahtua jopa tiedostamattomasti. (Mt., 565.) Perinteisen kuluttaja-aktiivisuuden on mielletty juuri ”globalisoivan” poliittisia ongelmia alhaalta päin, ja siten yhdistävän paikallisia kansalaisia maailmanlaajuisesti (Micheletti & Stolle 2013, 135). Kyseinen osapuolten välinen ero on siis

kiteytetysti seuraava: siinä missä lihan kulutuksen rajoittajat ajavat universaalin ilmastohuolen motivoimaa, progressiivista kulutuskäyttäytymisen muutosta, lihan kulutuksen rajoittamista kritisoivat pyrkivät ylläpitämään kulutuskäyttäytymisen *status quota*, vedoten nationalistisen diskurssin kanssa yhtymäkohtia omaaviin argumentteihin kansallisesta kontekstista, kulttuurista ja kansallisten ongelmien ensisijaisuudesta.

Keskeisimmät erot osapuolten kehyksissä koskivat tämän lisäksi tiedettä: siitä, mitä lihan kulutuksen faktat itse asiassa ovat, ei yksinkertaisesti päästy yksimielisyyteen. Esimerkiksi Luonnonvarakeskuksen antama haarukka naudanlihan tuotannosta aiheutuville päästömäärille oli valtava ja mahdollisti käytännössä sen, että kumpikin osapuoli käytti Luonnonvarakeskuksen laskelmia omien argumenttiansa tueksi. Rajoittajien puheenvuoroissa korostui ilmastonarratiivi, jossa naudanlihan tuotanto kehystettiin ongelmalliseksi pääasiassa sen suuren hiilijalanjäljen vuoksi. Lihankuluttajat korostivat, että pelkän ilmastokuorman tarkastelun sijaan on tarkasteltava ”kokonaisuutta”, siis myös naudanlihan tuotannon ympäristöä ja esimerkiksi luonnon monimuotoisuutta koskevia ulottuvuuksia. He painottivat, että naudanlihan tuotannolla on Suomessa tärkeä rooli luonnon monimuotoisuuden säilyttämisessä, ja että rajoittajat epäonnistuiivat huomioimaan tätä kokonaiskuva.

Rajoittajat määrittelivät ympäristöystävällisyyden suhteessa aiheutettuihin kasvihuonekaasupäästöihin ja rinnastivat siten ympäristöystävällisyyden pitkälti kasvihuonekaasun kanssa. Lihankuluttajat sen sijaan pitivät ”ekotekoina” sellaisia ympäristön kannalta hyviksi todettuja toimia, kuten laidunnusta ja luonnonmukaista tuotantoa, riippumatta siitä, aiheutuuko niistä suuri kasvihuonekaasukuorma. Samaan aikaan tuontiruoosta, kasviperäisestäkin, painotettiin aiheutuvan valtavat päästöt; näin ollen lihan kuluttajat rinnastivat ympäristöystävällisyyden ennen kaikkea kotimaisuuden kanssa. Tiedettä koskevien ja sivuavien asioiden ohella keskeinen kehysero koski tasa-arvokäsityksiä: siinä missä rajoittajien puheenvuoroissa nostettiin esiin ihmisten ja eläinkunnan välinen tasa-arvo, lihan kuluttajien ongelmanmäärittelyä hallitsivat perinteisemmät, inhimillistä tasa-arvoa koskevat harkinnat.

Osapuolten ongelmanmäärittelyjen erilaisuuden ytimessä on myös tietty, kuluttamisen poliittisuutta ja yksilön vastuuta koskeva ero. Rajoittajien puheenvuoroissa kuluttaminen näyttäytyi omien poliittisten näkemysten osoittamisen keinona ja yksilöllistyneen vastuunoton muotona. Kun kulutus on yksilöllistyneen vastuunoton muoto, pyritään sillä myötävaikuttamaan julkisen hyvinvoinnin ja yleisen hyvän (*common good*) tavoitteluun. Lihankuluttajat poikkesivat tästä: heidän puheenvuoroissaan kuluttaminen näyttäytyi lähinnä omien mieltymysten osoittamisen keinona. Tämä on johdettavissa erityisesti yhdestä lihan kuluttajien eniten esiintyneistä ongelmanmäärittelyistä koskien yksilönvapauden ja spesifimmin valinnanvapauden koskemattomuuden säilyttämistä.

Individualistisen ajatushaaran mukaisesti näissä puheenvuoroissa painottui valinnanvapauden ensisijaisuus, oikeus yksityisiin nautintoihin ja henkilökohtaisen piirin ulkopuolelta tulevien häiriöiden tai ”puuttumisen” minimoiminen (*lack of interference*). (Micheletti & Stolle 2013, 26.)

Mitä vastuukehyksiin tulee, lihankuluttajien puheenvuoroissa korostui yrityssektorin ja sen sisällä edelleen tuottajien rooli. Lihankuluttajien mukaan tuotantomenetelmien kehitys mahdollistaisi pitkällä tähtäimellä, nykyisessäkin mittakaavassa, hiilineutraalin kotieläintalouden. Tämän lisäksi yritysten tulee tehdä järkeviä, siis erityisesti kotimaisia, hankintoja. Laajamittaiselle kulutuskäyttäytymisen muutokselle ei lihankuluttajien mukaan ollut tarvetta: kansalaisten kykyyn tehdä järkeviä kulutusvalintoja luotettiin, ja näiden kulutusvalintojen luotettiin edelleen palkitsevan aktiivista ilmastotyötä tekeviä yrityksiä siten, että tarjonnasta tulee ajan kanssa ja ikään kuin itsestään ympäristöystävällisempää. Päävastuu ilmastokriisin ratkaisemisessa kohdennettiin ulkomaisille, kansainvälisille ja globaaleille toimijoille toteamalla, että maailman mittapuulla suomalaisella ruoantuotannolla ei ole merkitystä. Nämä kansainväliset ja globaalit toimijat saattavat näin tehdäkseen joutua vähentämään naudanlihantuotantoaan, mutta Suomea näiden ”kauhukuvien” ei katsottu koskevan.

Rajoittajat kohdistivat kenties suurimman ongelmanratkaisuvastuun julkiselle vallalle, jonka tehtävä oli rajoittajien mukaan tukea tuottajia ”maatalouden murroksessa” kohti ympäristöystävällisempiä tuotantotapoja ja/tai naudanlihantuotannosta luopumista. Tällaisille julkisille tuille annettiin rajoittajien puheenvuoroissa hyvin suuri rooli, siinä missä lihankuluttajat eivät niitä juuri maininneet. Sikäli kun lihankuluttajat mainitsivat tarpeen julkisille tuille, korostivat he näiden kohdentamista kotimaisuuteen, eivät rajoittajien tapaan ympäristöystävällisyyteen itsessään. Julkisen vallan ohella rajoittajat kohdistivat vastuuta yrityksille, joiden toivottiin tekevän kestäviä, tuotteiden ilmastokuormaan perustuvia hankintoja ”tässä ja nyt” sekä kuluttajille, jotka asioihin perehtyneillä kulutusvalinnoillaan voivat tehdä osansa ilmastovastuun kantamiseksi. Rajoittajien puheenvuoroissa suomalaista ilmastotyötä pidettiin tärkeänä siinä missä kansainvälistä ja globaaliakin; Suomen itselleen asettamien, poikkeuksellisen kunnianhimoisten ilmastotavoitteiden vuoksi ratkaisujen etsimistä kotimaisen ruokajärjestelmämme kestävyysshaasteisiin pidettiin suorastaan välttämättömänä.

Suhteessa lihankuluttajiin rajoittajat painottivat käännteistä markkinalogiikkaa: heidän puheenvuoroissaan korostui, että tarjonnalla on itse asiassa merkittävä rooli kulutuskäyttäytymisen ohjaamisessa. Rajoittajat toivoivatkin useampien yritysten toimivan UniCafen tavoin ja kantavan ”yritysvastuuta” kestäväillä hankinnoilla ja vastuullisella tarjonnalla. Toisaalta rajoittajat painottivat, että kulustarpeet ja -tottumukset ovat jo nyt muuttuneet niin merkittävästi, että kasviperäisille vaihtoehdoille on jatkuvasti enemmän kysyntää. Reaalisen tulevaisuudennäkymänä rajoittajat

pitivät lihankulutusta koskevan paradigman muuttumista siten, että kotieläintaloudesta tullaan siirtymään pois.

Mitä identiteetti- ja ihmissuhdekehyksiin tulee, aineistossa esiintyi hyvin vähän sellaisia puheenvuoroja tai toteamuksia, joissa osanottajat olisivat ilmaisseet jotakin omasta identifioitumisestaan tai karakterisoineet ”vastapuolta”. Median käsitys asetelmasta oli sitä vastoin selkeä: uutisoinnissaan ja kommentaareissaan toimittajat maalasivat lihakiistasta kuvan erityisesti keskustan ja vihreiden välisenä puoluepoliittisena kamppailuna äänestäjien suosiosta. Osanottajat itse eivät juurikaan korostaneet puoluepoliittista sitoutumistaan; keskusteluun osaa ottaneet poliitikotkin toivat sen esille suhteellisen hienovaraisesti. Aineistosta löytyi muutamia yksittäisiä puheenvuoroja, joista oli johdettavissa tiettyjä itseä ja muita koskevia kehyksiä. Näistä eniten esiintynyt oli lihankuluttajien käsitys itsestä niin ikään kotieläintalouden asiantuntijoina - UniCafen päätöstä kritisoineet olivatkin usein itse tuottajia - ja käsitys rajoittajista tunteellisina, jonkin tietyn ideologian kannattajina. UniCafen päätöstä kannattaneiden puheenvuoroista piirtyi puolestaan kuva lihankulutuksen rajoittajista uuden sukupolven edustajina. Lihankuluttajat näyttäytyivät ajastaan jäljessä olevine kulutustottumuksineen tietynlaisena kestävyysuhkana, tai kuten eräässä puheenvuorossa hieman kärjistäen todettiin, uhkana ihmiskunnan tulevaisuudelle.

Vaikka suoria identiteettiä koskevia toteamuksia esiintyi aineistossa verraten vähän, identiteetin merkitys kokonaiskuvan kannalta lienee suuri: eräs lihankuluttajien ongelmanmäärittelyistä koski nimenomaan oman kansallisen kulttuurin ja elämänmuodon vaarantumista lihankulutuksen rajoittamisen seurauksena. Tämän lisäksi lihankuluttajat korostivat individualistisen ajatushaaran tapaan yksilöllisen valinnanvapauden, ja siis niin ikään itsensä vapaan toteuttamisen, tärkeyttä - kuluttaminenhan on keskeinen identifioitumisen ja eriytymisen keino (Castelló & Mihelj 2018, 564). Lihankuluttajien ongelmanmäärittelyissä korostuu näin niin kollektiivisen kulttuurisen identiteetin (suomalaisuus) kuin yksilöllisen identiteetin merkitys.

Agendaa oli määrittelemässä liuta erilaisia toimijoita: keskusteluun osallistui tavallisten kansalaisten lisäksi poliitikkoja ja julkisen vallan edustajia, yritysten ja elinkeinoelämän edustajia, tuottajia ja tutkijoita. Myös toimittajat tekivät tilanteesta erinäisiä analyysseja ja kommentaareja. Pelkästään tämän perusteella lihankulutuksen voi todeta olleen erittäin politisoitunut asiakokonaisuus. Mielenkiintoista kyllä, keskustelun osapuolet vetosivat pitkälti samoihin asiantuntijatahoihin perustellakseen argumenttejaan. Lihakiistaa vaikuttaisikin vaikeuttavan tutkimustulosten epäjohdonmukaisuus ja epätarkkuus, mikä johtunee edelleen naudanlihantuotannon ilmasto- ja ympäristövaikutusten tukimisen vaikeudesta - naudanlihantuotanto on suuri kokonaisuus, johon liittyy lukemattomia eri muuttujia. Luonnonvarakeskus erityisesti hyppäsi esiin sellaisena kotimaisena asiantuntijatahona, johon molemmilla osapuolilla vaikutti olevan vankka luottamus ja

johon kohdistettiin korkeita asiantuntijuutta koskevia odotuksia. Siten sillä lienee myös merkittävä rooli lihakiistan ratkaisussa, sikäli kun naudanlihantuotantoa koskevasta tutkimustiedosta voidaan koskaan tehdä tarkkaa ja ”vesitiivistä”. On toki syytä muistaa, että tiede ei ole lihakiistan ratkaisussa kaikki kaikessa - tunteilla, arvoilla, mielipiteillä ja täysin perusteettomillakin uskomuksilla on suuri rooli kotieläintuotannon ja lihankulutuksen kehystämässä (Nijland et al. 2018, 14).

Lihankulutus oli hyvin politisoitunutta paitsi siksi, että sitä koskevaan keskusteluun otti osaa hyvin laaja toimijoiden joukko, myös siksi, että (kuten yllä oleva taulukko osoittaa) keskustelu oli hyvin polarisoitunutta. Tällä tarkoitetaan sitä, että keskustelusta puuttuivat ”monisäikeisemmät” argumentit ja tietynlainen nyanssi - sen sijaan sitä hallitsivat jyrkässäkin kontrastissa olevat näkemykset, joista käytiin keskustelua nollasummapelityylisesti (De Wilde & Zürn 2012, 140). Polarisoituneelle keskustelulle ominaisesti lihakiistassa oli tunnistettavissa vastakkaiset leirit, ja kiistan intensiteetti välittyi korkeana (Grande & Hutter 2016, 9–11). Tätä intensiteettiä lisännee entisestään lihakysymyksen - ja yleisesti ottaen ruoan - tunnepitoisuus, jota analyysissäkin avattiin.

Kun mietitään keinoja lihakiistan ratkaisemiseksi, ensimmäinen askel on niiden (tiedostamattomien ja tiedostettujen) kehysten tunnistaminen, joista käsin osapuolet käyvät keskustelua. On myös hyvä tiedostaa, että tunteilla ja arvoilla on osuutensa kehystämistyössä, eikä se siten ole ainoastaan toisen osapuolen ”pahe”. Lihantuotantoa ja -kulutusta koskevista ilmiöistä ei voi myöskään puhua nollasummapelin hengessä, sillä niitä koskevat monimutkaiset ja laaja-alaiset syy-seuraus-suhteet, joista tutkijatkaan eivät ole päässeet yksimielisyyteen - keskustelun kumpikin osapuoli voi siis olla samaan aikaan oikeassa, ja yhdellä muuttujalla voi olla samanaikaisesti sekä hyviä että huonoja (esimerkiksi ilmastopoliittisia) seurauksia. Välillä keskustelu typistyi lähes kirjaimellisesti ”juupas-eipäs”-tasolle, kun tätä ei vaikutettu ymmärrettävän. Tämän tutkielman tarkoituksena ei kuitenkaan ollut lihakiistan ratkaiseminen, vaan sen vaikeuden parempi ymmärtäminen; tällaiset pohdinnat lienee siis parempi jättää toiseen tutkielmaan.

Onnistuin mielestäni hyvin vastaamaan asettamiini neljään tutkimuskysymykseen ja saavuttamaan siten tutkimustavoitteen. Tutkimusmenetelmään ja valittuun aineistoon sisältyi kuitenkin joitain rajoituksia. Tutkimusmenetelmä osoittautui paikoittain haastavaksi: kehysanalyysin käyttötarkoitukset ja keinot ovat niin moninaiset, että jouduin pitkään pohtimaan, miten valjastaa siitä konkreettisia työkaluja aineiston analysointiin ja juuri tämän tutkimustavoitteen tarkoituksiin. Kehysteoria on valtava kokonaisuus, joka ei ollut minulle entuudestaan juuri lainkaan tuttu ja joka tuntui siksi ajoittain hyvinkin sekavalta - oikean tulokulman löytäminen vei aikaa. Otin kehysanalyysin rinnalle kvalitatiivisen sisällönanalyysin sellaisena, kuin Margrit Schreier (2012) sen esittelee. Siinä aineisto ”koodataan” (esimerkiksi Exceliä hyödyntäen) systemaattisesti erilaisten

kategorioiden alle, jotka oli tässä tapauksessa tuotettu osin teoria- ja osin aineistolähtöisesti (tai ”teoriaohjaavasti”).

Tuotettujen kategorioiden on oltava keskenään poissulkevia. Kategorioiden laatiminen oli haastavaa esimerkiksi keskustelun osanottajien erilaisten roolien päällekkäisyydestä johtuen: sama henkilö saattoi olla esimerkiksi elinkeinoelämän etujärjestön edustaja, mutta myös tuottaja, jolloin jouduin tekemään muutoksia laatimaani koodausrunkoon. Alussa tein toki koekoodauksen välttyäkseni drastisilta muutoksilta varsinaisessa analyysivaiheessa, mutta pientä hienosäätöä minun oli tutkimuksen edetessä tästä huolimatta tehtävä. Tähän tapaan tehdyssä kvalitatiivisessa sisällönanalyyysissä on myös tyypillistä, että tulosten validiuden varmistamiseksi toinen tutkija koodaa saman aineiston annettua koodausrunkoa käyttäen, ja että näitä tuloksia sitten vertaillaan. Vaihtoehtoisesti yksi ja sama tutkija voi koodata aineiston kaksi kertaa eri ajankohtina, siten että koodauskertojen välissä on paljon aikaa. Tämä vaihe jäi tässä tutkielmassa kuitenkin tekemättä, mikä tarkoittaa käytännössä sitä, että tutkimustuloksiin saattaa sisältyä enemmän tulkinnanvaraisuutta ja/tai satunnaisuutta.

Aineisto koostui pääosin uutisartikkeleista ja se oli suppea siihen nähden, miten kehysanalyysia yleensä käytetään. Kognitiivisten kehysten paikantaminen onnistuu parhaiten, kun samoilta henkilöiltä analysoidaan useita puheenvuoroja pidemmän ajanjakson ajalta. Koska analysoin osanottajien kehyksiä paljolti uutisartikkeleiden avulla, suureen osaan aineistoa sisältyi ”ylimääräinen kerros”, joka koostui toimittajien ilmaisua, muotoilua, rajausta ja korostusta koskevista valinnoista. Kehysanalyysia käytetäänkin usein juuri tällaisten ”mediakehysten” tarkasteluun, mutta se ei ollut tämän tutkielman tarkoitus. Tässä toimittajien keskusteluun tuomaa sisältöä pyrittiin tarkastelemaan osana kansalaiskeskustelua. Välillä tutkimusasetelman vaatima eronteko toimittajien ja heidän haastattelemiensa henkilöiden välillä oli vaikeaa. Välillä oli myös vaikeaa arvioida, pyrkikö toimittaja tosiaankin ”objektiivisuuteen” vai toiko hän esille omaa näkökantaansa; tämän arvioimisessa oli luotettava annettuun tekstilajiin - siis siihen, oliko kyseessä artikkeli vai esimerkiksi kommentti, analyysi tai pääkirjoitus - ja tehtävä koodausta koskevia päätöksiä sen mukaan.

Koska halusin nimenomaan tarkastella keskusteluun osaa ottaneiden lihankulutusta koskevia kehyksiä, paras aineisto olisi ollut sellainen, joka koostuu (ainoastaan) tällaisista osanottajien itse vapaasti muotoilemista suorista kannanotoista (joita esimerkiksi mielipidekirjoitukset pitkälti edustavat). Toiveenani oli juuri tämän takia sisällyttää aineistoon myös uutissivustojen kommenttikentissä käytyä keskustelua, mutta niiden paljous osoittautui sellaisenaan liian suureksi. Erityisesti identiteetti- ja ihmissuhdekehyksistä olisi todennäköisesti saatu parempi käsitys tällaisen ”suodattamattoman” ja vapaammin suuntautuvan aineiston avulla.

Haasteista huolimatta onnistuin mielestäni kiitettävästi löytämään vastauksia asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Kehysanalyysi antoi eväitä siihen, millaisena kehukset näyttäytyvät puheessa tai kirjoituksessa, ja laadullinen sisällönanalyysi antoi työkaluja analyysikappaleiden johdonmukaiseen ja systemaattiseen analysoimiseen siten, että laadullisen tutkimuksen suurimmilta sudenkuopilta ehkä välttyttiin (näitä ovat kriitikoiden mukaan laadullisen tutkimuksen liiallinen tulkinnanvaraisuus ja yleinen, ehkä luovuuteen liiksi kallistuva ”pehmeys”). Tutkimustulokset olivat osin sellaisia kuin olin odottanut, mutta myös yllättäviä elementtejä nousi esiin; tällaisten löytöjen tekeminen oli palkitsevaa.

Tutkielman tarkoituksena oli ymmärtää lihankulutusta koskevan kiistelyn vaikeutta, ja tässä sitä tarkasteltiin UniCafen naudanlihantarjoilun lopettamispäätöksen seurauksena syntyneen keskustelun pohjalta. Tilanne oli tavallaan hyvin omaleimainen (muun muassa UniCafen omistajuuteen liittyvien, yksityistä ja julkista sfääriä koskevien erimielisyyksien takia), ja olisi liian yksioikoista todeta, että tuloksia voidaan yleistää laajempaan suomalaiseen lihankulutusta koskevaan keskusteluun. Joitain, ehkä erityisesti ongelmanmäärittelyyn ja vastuukäsityksiin liittyviä eväitä siitä voinee kuitenkin valjastaa käyttöön myös muun lihankulutusta koskevan keskustelun tarkastelemiseksi, esimerkiksi vertailevan tutkimuksen tarkoituksiin. Jatkotutkimusta ajatellen olisikin hedelmällistä ottaa tarkasteluun jostakin toisesta spesifistä lihankulutusta koskevasta instanssista noussut keskustelu ja katsoa, löytyykö siitä yhtäläisyyksiä tämän tutkielman tuloksiin.

Identiteetti- ja ihmissuhdekehysten tarkastelu lihankulutuksen kontekstissa kaipaa myös lisää avaamista, sillä tässä kyseisiä kehyyksiä esiintyi aineistossa toivottua niukemmin. Erityisen mielenkiintoisen ulottuvuuden tämän tarkasteluun tarjoaa kuluttajanationalismin käsite. Kollektiivisen kulttuurisen (kansallisen) identiteetin merkitys poliittisen kuluttamisen kontekstissa on vielä melko kartoittamaton aluetta, ja tämä tutkielma antaa viitteitä siitä, että suomalaisessa lihankulutusta koskevassa keskustelussa sillä saattaa olla isokin rooli lihaa koskevan kiistelyn ymmärtämisessä. Mielenkiintoista olisi myös kehysten paikantamisen sijaan tarkastella suomalaisen lihankulutusta koskevaan keskusteluun liittyvää ”kehystämistyötä”, jolloin tutkimusmenetelmänä voitaisiin käyttää esimerkiksi retorista tai diskurssianalyysiä. Tällöin tehtäisiin näkyväksi sitä, *miten* ja *millaisin keinoin* suomalaisessa keskustelussa kiistan osapuolet tarkalleen rakentavat lihankulutuksen hyväksyttävyyttä ja ei-hyväksyttävyyttä. Tämä auttaisi edelleen sen ymmärtämisessä, miksi lihaa koskeva keskustelu on niin polarisoitunutta. Lihankulutuksen politisoitumista ja poliittisuutta koskevat jatkotutkimusmahdollisuudet ovat kuitenkin rajattomia. Tämä tutkielma on toivon mukaan toiminut yhtenä avauksena lihakiistan vaikeuden valottamiseen.

UniCafen luonteeseen liittyvä erimielisyys - siis siihen, oliko kyseessä yritys vai jokin julkisyhteisöön rinnastettava toimija - oli keskeisimpiä kiistakapuloita tässä spesifissä tutkielman kohteeksi valitussa

tapauksessa. Siinä missä rajoittajat ja UniCafe itse puhuivat toiminnastaan melko yksiselitteisesti ”yritysvastuun kantamisena”, lihankuluttajat mielsivät UniCafen naudanlihan tarjoilun lopettamispäätöksen tiettyssä mielessä julkispoliittiseksi ja pitivät sitä siksi erityisen ongelmallisena. Totta on, että UniCafen ateriat ovat julkisesti tuettuja; lisäksi sen omistaa Helsingin yliopiston ylioppilaskunta, johon opiskelijoiden on pakko liittyä jäsenmaksua vastaan. Totta on myös, että julkinen valta Suomessa *tekee* aktiivista, ilmastoystä kasviperäisiä hankintoja painottavaa ruokapolitiikkaa.

Poliittisen konsumerismin valossa UniCafen toiminta näyttää joka tapauksessa varsin legitiimiltä: jos päätöksen takana olivat UniCafen omistajat (siis opiskelijat, jotka edustavat samalla myös UniCafen pääasiallista asiakaskuntaa), oli kyseessä tavallaan hyvin kansalaislähtöinen poliittiskonsumeristinen tempaus, jonka voisi jopa rinnastaa yhteen poliittisen konsumerismin muotoon, ostoboikottiin (Micheletti & Stolle 2013, 39). Mikäli UniCafen henkilökunta teki päätöksen irrallaan opiskelijoista, voisi sitä kenties parhaiten luonnehtia yritysaktivismiksi. Tavoite on kuitenkin yhä sama: pyrkimys myötävaikuttaa tiettyjen yhteiskunnallisten ongelmien (tässä ilmastokriisin) ratkaisuun. Yksittäisten kuluttajien asenteiden ja arvojen sijaan päätöstä motivoi tällöin vastuullinen yritysfilosofia, joka yksittäisten kuluttajakansalaisten kulutus päätösten tavoin pohjaa havahtumiseen ”tuotteen politiikasta” (Micheletti 2003, ix). UniCafe-tapausta seurannut keskustelu osoitti kenties, että kuluttaminen - ja yritysten hankintapäätökset – legitiimeinä poliittisen vaikuttamisen keinoina sekä näissä piilevä muutospotentiaali kaipaavat enemmän huomiota suomalaisessa keskustelussa.

Ilmaston saastumisongelma on erilaisista kansallisista tilanteista ja konteksteista huolimatta valtioiden rajat ylittävä ongelma, jonka ratkaisua poliittisen konsumerismin ajatusten mukaisesti eittämättä edesauttaisi parhaiten ”muutoksen kolmion” - kuluttajien ja kansalaisyhteiskunnan, yritys sektorin ja valtiovallan - välinen yhteistyö (Micheletti & Stolle 2013, 261–262). Poliittiskonsumerististen toimien tavoitteet ovat usein erilaisia, mutta yhdessä UniCafe ainakin onnistui, tavoitteli se sitä tai ei: kiinnittämään niin median kuin valtiollisten päätöksentekijöiden huomion lihankulutusta koskevaan problematiikkaan. Lihankulutus politisoitui päätöksen seurauksena kaikilla mittareilla: keskustelu sai paljon näkyvyyttä, oli hyvin polarisoitunutta ja siihen osallistui laaja toimijoiden joukko (Grande & Hutter 2016, 8). Jos konflikti on politiikan avainkomponentti (Schattschneider 1957), lienee se myös avain yhteiskunnalliseen muutokseen; ja jos modernin aikakauden ongelmat vaativat niin kansalaisten, yritysten kuin poliittisten päätöksentekijöiden välistä kommunikaatiota ja yhteistyötä, ehkä tällaista UniCafen poliittiskonsumeristista päätöstä seurannutta julkista deliberaatiota, puintia tai kiistelyä - jota voisi nähdäkseni perustellusti luonnehtia myös diskursiiviseksi poliittiseksi konsumerismiksi - kaivattaisiinkin lisää. Tällöin osapuolten kognitiivisten kehysten tiedostaminen on hyvä ensimmäinen

askel konfliktitilanteen ”vääristyneen dynamiikan” välttämiseksi (Dewulf et al. 2009, 160) ja ratkaisun löytämiseksi.

Lähdeluettelo

Primääriaineisto

Aalto, Maija (2019a), *Naudanlihakieltoa kritisoinut Jari Leppä kutsuttiin opiskelijalounaalle, ministeri vastasi ottavansa kutsun mielellään vastaan*. Artikkelit HS:n verkkosivuilla 17.10.2019.

Saatavissa: <<https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000006275857.html>>, luettu 9.10.2021.

Aalto, Maija (2019b), *Lapsille syötetään edelleen nyrjähtäneitä mielikuvia siitä, mistä ruoka tulee*.

Kolumni HS:n verkkosivuilla 14.11.2019. Saatavissa: <<https://www.hs.fi/elama/art-2000006306414.html>>, luettu 9.10.2021.

Eläinoikeuspuolue (2019a), *Naudanlihan tuotantoon liittyy myös eläinsuojelurikoksia ja riittämätöntä lainsäädäntöä*. Blogikirjoitus EOP:n verkkosivuilla 25.10.2019. Saatavissa:

<<https://www.eop.fi/2019/10/25/naudanlihan-tuotantoon-liittyy-myos-elainsuojelurikoksia-ja-riittamatonta-lainsaadantoa/>>, luettu 9.10.2021.

Eläinoikeuspuolue (2019b), *Nurmet, hiilinielut ja ihmiskeskeinen hyötyajattelu*. Blogikirjoitus

EOP:n verkkosivuilla 29.10.2019. Saatavissa: <<https://www.eop.fi/2019/10/29/nurmet-hiilinielut-ja-ihmiskeskeinen-hyotyajattelu/>>, luettu 9.10.2021.

Eläinoikeuspuolue (2019c), *Ruokakulttuuri muuttuu - tulevaisuus on kasvituotannossa*.

Blogikirjoitus EOP:n verkkosivuilla 31.10.2019. Saatavissa:

<<https://www.eop.fi/2019/10/31/ruokakulttuuri-muuttuu-tulevaisuus-on-kasvituotannossa/>>, luettu 9.10.2021.

Grönholm, Pauliina (2019), *Tutkija: Kaikki keinot vähentää suomalaisten lihankulutusta ovat tervetulleita*.

Artikkeli HS:n verkkosivuilla 17.10.2019. Saatavissa: <<https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000006276665.html>>, luettu 9.10.2021.

Härkönen, Anni (2019), *"Suomalaisella ruuantuotannolla ei ole koko maailman mittapuulla merkitystä" - opiskelijaravintolan päätös luopua naudanlihasta puhuttaa yhä*. Artikkelit Ylen verkkosivuilla 15.10.2019. Saatavissa: <<https://yle.fi/uutiset/3-11026039>>, luettu 18.10.2021.

Kalmari, Anne (2019), *Helsingin Yliopiston ravintoloiden naudanlihapäätös on käsittämätön ja kestävä*.

Lehdistötiedote Anne Kalmarin kotisivuilla 15.10.2019. Saatavissa: <<https://www.annekalmari.fi/helsingin-yliopiston-ravintoloiden-naudanlihapaatos-on-kasittamaton-ja-kestamaton/>>, luettu 9.10.2021.

Kangas, Jaana & Krautsuk, Satu (2019), *Helsinkiläinen opiskelijaravintola Unicafe lopettaa naudanlihan käytön - Atria: Hämmäntävä ja surullinen päätös*. Artikkelin Ylen verkkosivuilla 15.10.2019. Saatavissa: <<https://yle.fi/uutiset/3-11020433>>, luettu 9.10.2021.

Kaski, Heli (2019), *Jyväskylän yliopiston opiskelijaravintoloissa tarjoillaan jatkossakin naudanlihaa - "Jauhelihakeitelle ja makaronilaatikoille on yhä paljon kysyntää"*. Artikkelin Ylen verkkosivuilla 15.10.2019. Saatavissa: <<https://yle.fi/uutiset/3-11021481>>, luettu 9.10.2021.

Kemppainen, Jouni (2019), *Lehmä on sittenkin pieni pahis*. Kolumni MT:n verkkosivuilla 25.10.2019. Saatavissa: <<https://www.maaseuduntulevaisuus.fi/puheenaiheet/kolumni/artikkeli-1.535888>>, luettu 9.10.2021.

Kinnunen, Pekka (2019), *Keskusta ja vihreät ruokasodassa - lihavero jakoi puolueita jo Ylen vaalikoneessa*. Analyysi Ylen verkkosivuilla 20.10.2019. Saatavissa: <<https://yle.fi/uutiset/3-11027004>>, luettu 9.10.2021.

Koppatz, Niklas (2019), *Lähikalaa lukuun ottamatta koulu-ruokana ei pitäisi tarjota minkään eläimen lihaa*. Mielipidekirjoitus HS:n verkkosivuilla 23.10.2019. Saatavissa: <<https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006281691.html>>, luettu 9.10.2021.

Korte, Henriikka (2019), *Tampereen yliopistoravintoloissa ei luovuta naudanlihasta - lihapullapäivät ovat edelleen opiskelijoiden suosikkeja*. Artikkelin Aamulehden verkkosivuilla 17.10.2019. Saatavissa: <<https://www.aamulehti.fi/tampere/art-2000007517148.html>>, luettu 9.10.2021.

Luukka, Teemu (2019a), *Maa- ja metsätalousministeri kritisoi Unicafen päätöstä lopettaa naudanlihan käyttö*. Artikkelin HS:n verkkosivuilla 16.10.2019. Saatavissa: <<https://www.hs.fi/politiikka/art-2000006275333.html>>, luettu 9.10.2021.

Luukka, Teemu (2019b), *Opiskelijoiden lihansyönnistä kasvoi "kulttuurisota", joka saattaa ratketa perussuomalaisten voittoon*. Kommentti HS:n verkkosivuilla 17.10.2019. Saatavissa: <<https://www.hs.fi/politiikka/art-2000006276356.html>>, luettu 9.10.2021.

Maaseudun Tulevaisuus (2019a), *Asiakas päättää annoksestaan*. Pääkirjoitus MT:n verkkosivuilla 16.10.2019. Saatavissa: <<https://www.maaseuduntulevaisuus.fi/puheenaiheet/paakirjoitus/artikkeli-1.528987>>, luettu 9.10.2021.

Maaseudun Tulevaisuus (2019b), *Lehmät kävivät kaupungissa*. Pääkirjoitus MT:n verkkosivuilla 6.11.2019. Saatavissa: <<https://www.maaseuduntulevaisuus.fi/puheenaiheet/paakirjoitus/artikkeli-1.543706>>, luettu 9.10.2021.

Martikainen, Matti (2019), *Suhteellisuudentaju on hukassa*. Mieli- ja mielipidekirjoitus MT:n verkkosivuilla 15.11.2019. Saatavissa: <<https://www.maaseuduntulevaisuus.fi/puheenaiheet/mielipide/artikkeli-1.551657>>, luettu 9.10.2021.

Muhonen, Teemu (2019), *"Meidän on katsottava peiliin", sanoo maanviljelijöitä edustavan MTK:n Juha Marttila*. Artikkelin HS:n verkkosivuilla 2.11.2019. Saatavissa: <<https://www.hs.fi/politiikka/art-2000006293768.html>>, luettu 9.10.2021.

Mustonen, Riitta (2019a), *Helsingin yliopiston UniCafe lopettaa naudanlihan tarjoamisen ravintoloissaan*. Artikkelin MT:n verkkosivuilla 15.10.2019. Saatavissa: <<https://www.maaseuduntulevaisuus.fi/ruoka/artikkeli-1.528635>>, luettu 9.10.2021.

Mustonen, Riitta (2019b), *Tamperealaisopiskelijoiden vastaveto: Soija ja riisi korvattava kotimaisilla vaihtoehdoilla*. Artikkelin MT:n verkkosivuilla 15.10.2019. Saatavissa: <<https://www.maaseuduntulevaisuus.fi/ruoka/artikkeli-1.528801>>, luettu 9.10.2021.

Niemistö, Virpi (2019), *Liha on saanut liian suuren roolin ilmastotaistelussa - mustavalkoinen päätös nostatti mustavalkoisen keskustelun*. Kolumni Aamulehden verkkosivuilla 18.10.2019. Saatavissa: <<https://www.aamulehti.fi/kolumnit/art-2000007481392.html>>, luettu 9.10.2021.

Ollila, Tiina & Railio, Jonna (2019), *Puhe eettisestä lihantuotannosta on vain viherpesua*. Mieli- ja mielipidekirjoitus HS:n verkkosivuilla 23.10.2019. Saatavissa: <<https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006281708.html>>, luettu 9.10.2021.

Paananen, Veera (2019), *Näin Suomesta tuli intohimoisesti lihaan suhtautuva kansa: "Pelko on, että koko se elämänmuoto katoaa"*. Artikkelin HS:n verkkosivuilla 25.10.2019. Saatavissa: <<https://www.hs.fi/politiikka/art-2000006284397.html>>, luettu 9.10.2021.

Pape-Mustonen, Terhi (2019), *Keskustelussa naudanlihasta käsitteet ovat suloisesti sekaisin: Tätä on nurmirehu, tätä on laidunnus*. Artikkelin MT:n verkkosivuilla 17.10.2019. Saatavissa: <<https://www.maaseuduntulevaisuus.fi/maatalous/artikkeli-1.530546>>, luettu 9.10.2021.

Parikka, Valtteri (2019), *Maaseutunuoret toivat Helsingin yliopistolle kaksi lehmää - "Tiedämme kyllä, miltä lehmät näyttävät", vastasi opiskelija*. Artikkelin HS:n verkkosivuilla 5.11.2019. Saatavissa: <<https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000006296845.html>>, luettu 9.10.2021.

Patama, Saara (2019), *Naudanlihalla on paikkansa ruokapöydässä*. Uutinen MTK:n verkkosivuilla 15.10.2019. Saatavissa: <<https://www.mtk.fi/-/naudanlihalla-on-paikkansa-ruokap%C3%B6yd%C3%A4ss%C3%A4>>, luettu 9.10.2021.

Pietola, Eeva (2019), *Unicafen päätös luopua naudanlihasta on huono*. Mielipidekirjoitus HS:n verkkosivuilla 19.10.2019. Saatavissa: <<https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006277627.html>>, luettu 9.10.2021.

Pihlajamäki, Leena (2019), *Unicafe-ravintoloissa jatketaan toimia hiilijalanjäljen pienentämiseksi*. Mielipidekirjoitus HS:n verkkosivuilla 21.10.2019. Saatavissa: <<https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006279619.html>>, luettu 9.10.2021.

Roth, Raili (2019), *Tamperealaisten lista suosikkiruuuista poikkeaa hätkähdyttävästi muusta maasta: pelkkää lihaa - Selvitimme, mitä suomalaiset juuri nyt haluavat syödä*. Artikkelin Aamulehden verkkosivuilla 27.10.2019. Saatavissa: <<https://www.aamulehti.fi/uutiset/art-2000007427526.html>>, luettu 9.10.2021.

Saarikoski, Laura (2019), *Miltä somesota ruokavaliosta näyttää sellaisen ihmisen silmin, joka on menettänyt työnsä?* Kolumni HS:n verkkosivuilla 5.11.2019. Saatavissa: <<https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006296302.html>>, luettu 9.10.2021.

Salomaa, Marja (2019), *Helsingin yliopiston ravintolat lopettavat naudanlihan tarjoilun*. Artikkelin HS:n verkkosivuilla 15.10.2019. Saatavissa: <<https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000006273188.html>>, luettu 9.10.2021.

Siltanen, Mari (2019), *Useissa kaupungeissa opiskelijaravintoloita pyörittävä Juvenes ei ole luopumassa naudanlihasta - osuus lihatuotteista 3 prosenttia*. Artikkelin Ylen verkkosivuilla 15.10.2019. Saatavissa: <<https://yle.fi/uutiset/3-11021104>>, luettu 9.10.2021.

Sirén, Ines (2019b), *Maaseutunuoret kiikuttavat Helsingin ydinkeskustaan kaksi lehmää - Tarkoituksena opettaa kaupunkilaisia*. Artikkelin HS:n verkkosivuilla 1.11.2019. Saatavissa: <<https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000006292384.html>>, luettu 9.10.2021.

Uusinoka, Atte (2019), *Lehmät vierailivat Helsingin yliopistolla - "Tämä ei ole kannanotto"*. Artikkelin Ylen verkkosivuilla 5.11.2019. Saatavissa: <<https://yle.fi/uutiset/3-11052335>>, luettu 9.10.2021.

Veteli, Annika (2019), *Opiskelijaravintola luopuu naudanlihasta, ja päätös harmittaa tuottajia: "Nauta pystyy pelastamaan näköjään lentomatkailun ja kaiken muun"*. Artikkelin Ylen verkkosivuilla 17.10.2019. Saatavissa: <<https://yle.fi/uutiset/3-11024836>>, luettu 9.10.2021.

Viiden jälkeen (2019), "Helsingin yliopiston omistamat Unicafe-ravintolat lopettavat naudanlihan tarjoamisen - mitä muutoksella tavoitellaan?" Esitetty 17.10.2019 (kesto 9 min.). MTV.

Viilo, Tuulikki (2019), "Kaikki se työ kotitilalla tuntuu olevan turhaa" - UniCafen päätös luopua naudanlihasta mitätöi ympäristön eteen tehtyä työtä, sanoo opiskelijaedustajiston jäsen. Artikkelit MT:n verkkosivuilla 16.10.2019. Saatavissa:

<<https://www.maaseuduntulevaisuus.fi/politiikka/artikkeli-1.529689>>, luettu 9.10.2021.

Ylen aamu (2019), "Lihaa vai kasviksia julkisiin ruokailuihin?" Esitetty 18.10.2019 (kesto 11 min.). YLE TV1.

Sekundääriaineisto

Allen, Paul, *Is a vegan diet better for the environment?* Artikkelit BBC:n Good Food -sivustolla, ei päiväystä. Saatavissa: <<https://www.bbcgoodfood.com/howto/guide/vegan-diet-better-environment>>, luettu 13.5.2020.

Butterfield, Kenneth D., Trevin, Linda K. & Weaver, Gary R. (2000), Moral awareness in business organizations: Influences of issue-related and social context factors. *Human Relations* 53(7): 981–1018.

Castelló, Enric & Mihelj, Sabina (2018), Selling and consuming the nation: Understanding consumer nationalism. *Journal of Consumer Culture* 18(4): 558–576.

Chen, Zhuo (2020), Who becomes an online activist and why: Understanding the publics in politicized consumer activism. *Public Relations Review* 46(1): 1–9.

De Vreese, Claes H. (2005), News framing: Theory and typology. *Information Design Journal + Document Design* 13(1): 51–62.

De Wilde, Pieter & Zürn, Michael (2012), Can the politicization of European integration be reversed? *Journal of Common Market Studies* 50(1): 137–153.

Dewulf, Art, Gray, Barbara, Putnam, Linda, Lewicki, Roy, Aarts, Noelle, Bouwen, Rene & van Woerkum, Cees (2009), Disentangling approaches to framing in conflict and negotiation research: A meta-paradigmatic perspective. *Human Relations* 62(2): 155–193.

Entman, Robert (1993), Framing: Toward clarification of a fractured paradigm. *Journal of Communication* 43(4): 51–58.

Foer, Jonathan S. (2019), *Me olemme ilmasto - Miten planeetta pelastetaan ruokavalinnoilla?* EU: Atena.

- Friedrich, Bruce (2018), *Plant-based and clean meat are crucial for a sustainable food system*.
Tiivistelmä puheesta The Good Food Institute -sivustolla 9.7.2018. Saatavissa:
<<https://www.gfi.org/plant-based-and-clean-meat-will-save-the>>, luettu 14.5.2020.
- Gamson, William A., Croteau, David, Hoynes, William & Sasson, Theodore (1992), Media images and the social construction of reality. *Annual Review of Sociology* 18(1): 373–393.
- Gates, Bill (2013), *Future of food*. Artikkelin Bill Gatesin blogisivustolla 18.3.2013. Saatavilla:
<<https://www.gatesnotes.com/About-Bill-Gates/Future-of-Food>>, luettu 5.5.2020.
- Gerber, P. J., Steinfeld, H., Henderson, B., Mottet, A., Opio, C., Dijkman, J., Falcucci, A. & Tempio, G. (2013), *Tackling climate change through livestock - A global assessment of emissions and mitigation opportunities*. Rooma: Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO).
- Goffman, Erving (1974), *Frame Analysis. An Essay on the Organization of Experience*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Gorvett, Zaria (2020), *The hidden biases that drive anti-vegan hatred*. Artikkelin BBC:n www-sivuilla 4.2.2020. Saatavissa: <<https://www.bbc.com/future/article/20200203-the-hidden-biases-that-drive-anti-vegan-hatred>>, luettu 13.5.2020.
- Grande, Edgar & Hutter, Swen (2016), “Introduction: European integration and the challenge of politicisation”. Teoksessa Grande, E., Hutter, S. & Kriesi, H. (toim.) (2016), *Politicising Europe - Integration and Mass Politics*, 3–31. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hay, Colin (2007), *Why We Hate Politics*. Cambridge: Polity Press.
- Ikäheimo, Hannu-Pekka (2016), EU nautintovarkaana: Tulkintakehykset ”EU kieltää” - artikkeleissa. *Politiikka* 58(4): 263–279.
- Ilmasto-opas (2020), *Ilmastonmuutosta voi hillitä ilmastoystävällisellä ruokavaliolla*. Saatavissa:
<<https://ilmasto-opas.fi/fi/ilmastonmuutos/hillinta/-/artikkeli/ab196e68-c632-4bef-86f3-18b5ce91d655/ilmastonmuutosta-voi-hillita-ilmastoystavallisella-ruokavaliolla.html>>, luettu 12.10.2021.
- Jokinen, Arja (2016), “Diskurssianalyysin suhde sukulaistraditioihin”. Teoksessa Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (toim.) (2016), *Diskurssianalyysi: Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*, 249–265. Tampere: Vastapaino.

- Karttunen, Kaisa, Kuhmonen, Tuomas & Savikurki, Anni (2019), *Tuntematon ruokajärjestelmä: Eväitä kokonaisuuksien ymmärtämiseen*. Helsinki: e2 Tutkimus.
- Koon, Adam D., Hawkins, Benjamin & Mayhew, Susannah H. (2016), Framing and the health policy process: A scoping review. *Health Policy and Planning* 31(6): 801–816.
- Kupsala, Saara (2019), *A Sociological Study of Finnish Attitudes, Perceptions and Meanings Regarding Animals in Food Production*. Joensuu: University of Eastern Finland.
- Kyllönen, Simo (2017), ”Ihmisen vapaus ja luonnon ekologiset rajat”. Teoksessa Enqvist, Kari, Hetemäki, Ilari & Tiilikainen, Teija (toim.) (2017), *Kaikki vapaudesta*, 172–185. Tallinna: Gaudemus.
- Lang, Tim (2010), Crisis? What crisis? The normality of the current food crisis. *Journal of Agrarian Change* 10(1): 87–97.
- Lindekilde, Lasse (2014), “Discourse and Frame Analysis”. Teoksessa della Porta, Donatella (toim.) (2014), *Methodological Practices in Social Movement Research*, 195–227. Oxford: Oxford University Press.
- Luonnonvarakeskus (2016), *Luke*. Saatavissa: <<https://www.luke.fi/luke/>>, luettu 5.10.2021.
- Marsh, Calum (2018), *Chef who butchered a deer leg in front of vegan protesters: ‘We won’t change’*. Artikkelin The Guardianin www-sivuilla 12.4.2018. Saatavissa: <<https://www.theguardian.com/lifeandstyle/2018/apr/12/ethical-eating-vegan-protest-meat-canada>>, luettu 13.5.2020.
- Micheletti, Michele (2003), *Political Virtue and Shopping*. New York: Palgrave Macmillan.
- Micheletti, Michele & Stolle, Dietlind (2013), *Political Consumerism - Global Responsibility in Action*. New York: Cambridge University Press.
- Nijland, Hanneke, Aarts, Noelle & van Woerkum, Cees (2018), Exploring the framing of animal farming and meat consumption: On the diversity of topics used and qualitative patterns in selected demographic contexts. *Animals* 8(2): 1–23.
- Oppenlander, Richard A. (2012), *Comfortably Unaware*. New York: Beaufort Books.
- Pan, Zhongdang & Kosicki, Gerald M. (2001), “Framing as a Strategic Action in Public Deliberation”. Teoksessa Reese, Stephen D., Gandy, Oscar H. & Grant, August E. (toim.) (2001), *Framing Public Life*, 35–65. Lontoo: Erlbaum.

- Radio Suomi Helsinki (2019), ”Kasvismafia ja nautagate - Onko UniCafe-keskustelu pelkkää sanahelinää?”. Julkaistu 24.10.2019. YLE. Saatavissa: <<https://areena.yle.fi/audio/1-50330824>>, kuunneltu 19.10.2020.
- Ripaoja, Anttijuusi, Söderkultalahti, Olli & Kuuskoski, Riika (2019), *Tutkija: UniCafe perustelee naudanlihan poistamista väärillä luvuilla - ”Olen nähnyt viime aikoina vähän jänniä tulkintoja”*. Artikkelel Ihta-Sanomien verkkosivuilla 17.10.2019. Saatavissa: <<https://www.is.fi/kotimaa/art-2000006275916.html>>, luettu 13.1.2021.
- Ritchie, Hannah (2019), *Half of the world’s habitable land is used for agriculture*. Blogikirjoitus Our World in Data -sivustolla 11.11.2019. Saatavissa: <<https://ourworldindata.org/global-land-for-agriculture>>, luettu 14.5.2020.
- Schattschneider, Elmer (1960), *The Semi-Sovereign People: A Realist’s View of Democracy in America*. Hinsdale: Dryden.
- Schattschneider, Elmer (1957), Intensity, visibility, direction and scope. *American Political Science Review* 51(4): 933–942.
- Shah, Dhavan V., Domke, David & Wackman, Daniel B. (2001), “The Effects of Value-Framing on Political Judgment and Reasoning”. Teoksessa Reese, Stephen D., Gandy, Oscar H. & Grant, August E. (toim.) (2001), *Framing Public Life*, 227–243. Lontoo: Erlbaum.
- Schreier, Margrit (2012), *Qualitative Content Analysis in Practice*. Lontoo: SAGE Publications Ltd.
- Sirén, Ines (2019a), *Osa suomalaisista välttelee eläimestä muistuttavia lihatuotteita, kertoo väitöstutkimus*. Artikkelel Helsingin Sanomien verkkosivuilla 7.8.2019. Saatavissa: <<https://www.hs.fi/talous/art-2000006197689.html>>, luettu 18.8.2020.
- Tankard, James W. (2001), “The Empirical Approach to the Study of Media Framing”. Teoksessa Reese, Stephen D., Gandy, Oscar H. & Grant, August E. (toim.) (2001), *Framing Public Life*, 95–106. Lontoo: Erlbaum.
- Trentmann, Frank (2007), Citizenship and consumption. *Journal of Consumer Culture* 7(2): 147–158.
- Tversky, A. & Kahneman, D. (1981), The framing of decisions and the psychology of choice. *Science* 4481(211): 453–458.
- Valtion ravitsemusneuvottelukunta (2018), *Terveyttä ruoasta: suomalaiset ravitsemussuosituksel 2014*. Helsinki: Punamusta Oy.

Van Hulst, Merlijn & Yanow, Dvora (2016), From policy “frames” to “framing”: Theorizing a more dynamic, political approach. *American Review of Public Administration* 46(1): 92–112.

Vinnari, Markus & Tapio, Petri (2012), Sustainability of diets: From concepts to governance. *Ecological Economics* 74(2): 46–54.

Välvirronen, Esa (2014), “Media-analyysi ympäristötutkimuksessa”. Teoksessa Massa, Ilmo (toim.) (2014), *Polkuja yhteiskuntatieteelliseen ympäristötutkimukseen*, 135–150. Helsinki: Gaudeamus.

UN (United Nations), Department of Economic and Social Affairs (2019), *World Population Prospects 2019*. Saatavilla: <<https://population.un.org/wpp/Download/Probabilistic/Population/>>, luettu 4.5.2020.

Ykkösaamu (2019), ”Onko liha osa suomalaista identiteettiä? Tapaus UniCafe käynnisti väittelyn lihasta”. Julkaistu 22.10.2019. YLE. Saatavissa: <<https://areena.yle.fi/audio/1-50327241>>, kuunneltu 19.10.2020.